LUMEA 86

CAIET DE VACANȚĂ

1986

ONU

ANUL INTERNAȚIONAL

PACE
PAZ
МИР
PAIX
PEACE

AL PĂCII

PARTIDUL, SOCIALISMUL ȘI PACEA

La a 65-a aniversare a existenței Partidului Comunist Român și a peste 100 de ani a mișcării muncitorești revoluționare, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, prin întreaga sa activitate, partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu a avut și nu are decît un singur țel suprem – măreția poporului și a întregii națiuni, bunăstarea și fericirea oamenilor muncii, apărarea independenței și suveranității țării, victoria socialismului și comunismului în România.

NICOLAE CEAUȘESCU

Acum, în acest al 65-lea an de glorioasă existență a partidului nostru comunist, apare mai limpede ca oricînd conștiința unității depline — de gînd, de voință și acțiune — a întregului popor, în jurul partidului, al secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

PARTIDUL-CEAUȘESCU-ROMÂNIA, această identitate de esență, durată prin muncă eroică, încununată de cele mai mari împliniri din istoria patriei, definește sentimentul robust al încrederii ferme în justețea drumului ales, a marilor opțiuni care fundamentează devenirea patriei socialiste pe noi

Trebuie să nu uităm niciodată că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor, că dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, participarea maselor largi populare la conducere reprezintă factorul hotărîtor pentru făurirea conștientă de către poporul însuși a propriului său viitor, pentru victoria socialismului și comunismului în România.

NICOLAE CEAUȘESCU

culmi de civilizație și progres. Este meritul istoric al partidului nostru, al secretarului său general, că, în complexa și dificila operă de edificare a noii orînduiri pe pămîntul străvechi al României, au știut — prin aplicarea legităților generale ale socialismului științific la condițiile concrete din patria noastră — să determine o extraordinară descătușare a energiilor naționale, făcînd, astfel, ca existența prin muncă să fie sinonimă cu revoluția, demnitatea, libertatea și adevărul. Din întreaga istorie de luptă a partidului, pe calea deschisă — acum peste patru decenii — de victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, marele prag al înnoirilor celor mai profunde, din vara Congresului al IX-lea al partidului, din 1965, și-a cîștigat definitiv dreptul la cinstire prin inaugurarea epocii de glorie, de cînd destinele partidului și ale țării sînt conduse de tovarășul Nicolae Ceaușescu — cel mai iubit fiu al poporului, conducătorul clarvăzător, marele patriot și revoluționar, personalitate proeminentă a vieții contemporane, a cărui operă a dat națiunii garanția deplină a viitorului său de propășire socialistă, liberă și independentă. Epocă a marilor bilanțuri și a legitimelor satisfacții, ea este, înainte de toate, o epocă a viitorului unui popor conștient de sine și de imensele sale capacități. În retrospectiva drumului de necurmată luptă revoluționară a Partidului Comunist Român, memoria acestei epoci este, am putea spune, memorie pentru viitor, născută din conștiința celor mai însuflețitoare și luminoase certitudini, mobilizînd toate resursele de creație ale națiunii, îmbogățind permanent zestrea de suflet a generațiilor de pe acest pămînt, spre împlinirea năzuințelor lor de prosperitate și fericire, afirmînd, tot mai puternic, România — prin opera de construcție pașnică — în constelația națiunilor libere și independente ale lumii.

CU OAMENII, PENTRU OAMENI, CU POPORUL, PENTRU POPOR. Sub zodia acestei legi de existență revoluționară, profund democratică, poporul român, sub conducerea partidului, a secretarului său general, a înaintat și înaintează ferm, demonstrînd — în confruntarea cu timpul, cu realități complexe și, deseori, potrivnice — judicioasa alegere a marilor opțiuni strategice, a deciziilor de perspectivă imediată sau mai îndepărtată; toate acestea dovedesc, cu strălucire, trainicia orînduirii noastre socialiste, inepuizabilele sale resurse de înnoire. Și este, în acest sens, deosebit de ▶

Cu oamenii, pentru oameni
Cu poporul, pentru popor

semnificativ că afirmarea României pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării ei spre comunism s-a realizat și se realizează sub impactul unor condiții internaționale de puternică instabilitate, de îngrijorătoare evoluție a evenimentelor, care — chiar dacă au repercusiuni și asupra țării noastre — n-au putut și nu vor putea abate națiunea noastră de la calea propășirii sale continue și multilaterale. Constituie un puternic izvor de încredere că, tocmai în asemenea condiții internaționale dificile, într-o conjunctură mondială potrivnică, marcată de puternice furtuni, politice, economice, militare, dinamica dezvoltării românești și-a menținut vitalitatea, aducînd, astfel, o confirmare în plus a realismului și clarviziunii politicii interne și externe a partidului și statului nostru. **„În condiții grele, de furtună, să demonstrăm forța și trăinicia societății noastre socialiste, capacitatea partidului de a conduce poporul și patria spre noi victorii** — spunea secretarul general al partidului nostru, dînd cea mai viguroasă expresie încrederii în idealul revoluționar, comunist. **Să demonstrăm** — spunea tovarășul **Nicolae Ceaușescu — că partidul nostru comunist, născut în furtună, călit în anii grei ai ilegalității, nu se teme de greutăți și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică în orice împrejurări. Să arătăm că partidul nostru își va îndeplini misiunea de unire și de conducere a poporului nostru pentru înlăturarea oricăror greutăți și pentru înaintarea neabătută a României spre înaltele piscuri luminoase ale societății comuniste”.** În anul 65 al istoriei partidului nostru, aceste cuvinte dau măsura celei mai hotărîte angajări revoluționare și patriotice, înaltei responsabilități pentru destinele de propășire ale patriei, nețărmuritei încrederi în forța și prestigiul socialismului. Sînt cuvinte în care națiunea se recunoaște pe sine în cea mai limpede expresie a idealurilor sale.

Înțelegerea rosturilor devenirii moderne românești, socialiste și comuniste, acțiunea fermă spre afirmarea patriei pe noua sa traiectorie istorică se îmbină, în mod dialectic, cu analiza atentă, de profunzime științifică, a evoluțiilor internaționale, cu degajarea marilor contradicții, imperative și direcții ale desfășurărilor contemporane — totul într-o sinteză în care conceptul își găsește confirmarea în demersul practic. Într-o asemenea optică, dezvoltarea socialistă multilaterală a României este emanația nu numai a opțiunii sale de politică internă, ci și a politicii sale externe. În temeiul unității de esență dintre exigențele propășirii naționale și cele ale construcției unei lumi a păcii și dreptății naționale și sociale. Prin întreaga sa gîndire și acțiune, refuzînd orice tipare sau rigori prestabilite, promovînd cu curaj noul oriunde ar fi el, opus funciar imobilismelor de orice natură, tovarășul Nicolae Ceaușescu a corelat, prin analiza și previziune științifică, exigențele dezvoltării interne la condițiile internaționale, stabilind cu claritate locul și rolul României în contextul lumii de azi și în perspectiva lumii de mîine.

Strategia dezvoltării naționale este, în această concepție, strîns legată de strategia participării cît mai active la opera de edificare a unei lumi a păcii și conlucrării. Primordial, efortul intern este sprijinit și, în același timp, el însuși stimulează o largă operă de dezvoltare și consolidare a raporturilor de cooperare. Pașnică, prin însăși esența ei, construcția socialistă internă oferă suportul material, determinarea obiectivă, ale unei politici externe dedicate păcii, înțeleasă în multitudinea laturilor ei de manifestare. Prin socialism, vocația pașnică a poporului român și-a găsit expresia celei mai dinamice și prestigioase afirmări în plan internațional.

Unitatea dintre politica internă și externă demonstrează, ea însăși, superioritatea istorică a noii orînduiri. E de ajuns să evocăm, în context, obiectivul actual al trecerii României la un nou stadiu de dezvoltare — de la țară socialistă în curs de dezvoltare, la țară socialistă mediu dezvoltată. Realizarea acestei etape istorice, prin care țara noastră micșorează substanțial decalajele care o despart de țările puternic industrializate, relevă cîteva trăsături definitorii: este, acesta, rezultatul efortului propriu al unui popor deplin stăpîn pe destinele sale, ale cărui succese sînt, în primul rînd, rodul muncii eliberate de exploatare; deopotrivă, acest salt istoric coincide cu o tot mai largă angrenare a țării în circuitul mondial de valori materiale și spirituale, pozițiile cîștigate prin trecerea la noul stadiu de dezvoltare întărind și dinamizînd, la rîndul lor, vasta rețea a relațiilor de colaborare ale României.

Exemplară prin dinamism, inițiativă și originalitate, politica externă a României a demonstrat în practică virtuțile colaborării pașnice și principiale — prin dezvoltarea continuă a relațiilor cu toate țările socialiste și, în primul rînd, cu cele vecine; prin amplificarea raporturilor cu țările în curs de dezvoltare, nealiniate; prin întreținerea de relații reciproc avantajoase cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială. Amplitudinii raporturilor bilaterale ale României îi corespunde, în mod logic, o mereu vie și reînnoită participare la soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea. Refuzînd autarhia, izolarea — sub orice formă sau justificare s-ar manifesta —, România a făcut dovada convingătoare că, în lumea de astăzi, fiecare țară, fără deosebire de orînduire socială, mărime, grad de dezvoltare, pondere economică sau politică, indiferent de zona geografică în care se află, poate și trebuie să-și aducă o contribuție proprie, concretă la cauza păcii și colaborării internaționale.

Fiind concepute într-o conexiune obiectivă, în raport cu dinamica interdependențelor care caracterizează evoluția contemporană, inițiativele românești de politică externă sînt, fără excepție, susținute și mereu îmbogățite în funcție de primatul absolut al păcii, al realizării unei lumi izbăvite de coșmarul războaielor, al unei lumi mai drepte și mai bune.

Și este revelator cum, în acest an, două date se asociază într-o coincidență simbolică, spre a pune mai viguros în lumină voința neabătută de construcție revoluționară în patria socialistă și de luptă — alături de toate forțele progresiste, de toate popoarele — pentru pacea lumii. A 65-a aniversare a creării partidului și Anul Internațional al Păcii găsesc națiunea română unită sub semnul aceluiași ideal pentru a cărui înfăptuire, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, face totul, în respectul și stima națiunilor lumii.

„Lumea”

O imagine – simbol, un nou şi vibrant apel la raţiune

Aş vrea ca acest şoim al patriei să fie văzut de toţi conducătorii din Europa şi din lume, să înţeleagă că ei, copiii, au nevoie de viaţă, de linişte, nu de arme nucleare! În numele lor, să asigurăm eliminarea armelor nucleare, pentru a apăra viaţa copiilor, a lumii!

NICOLAE CEAUŞESCU

PACEA – prioritate absolută

O istorie bimilenară stă mărturie vocaţiei, dorinţei fierbinţi şi voinţei nestrămutate de pace ale românilor.

Acţiunile de recunoscută statornicie în promovarea nobilelor idealuri ale păcii, contribuţiile teoretice şi în planul demersului practic ale României socialiste, ale eminentului său conducător la crearea acelui climat internaţional care să favorizeze înălţarea edificiului păcii însoţesc — cu deosebită pregnanţă în anii **Epocii Nicolae Ceauşescu** — desfăşurarea unei politici externe originale, conforme intereselor supreme ale poporului român, ale tuturor popoarelor lumii. Pentru că pacea, în expresia sa necesar indivizibilă este şi va fi un bun universal, o cucerire profitabilă pentru întreaga umanitate.

Sub semnul tutelar al păcii, al încrederii în viitorul de prosperitate al patriei au stat generoasele idei şi propuneri cuprinse în magistralele cuvîntări ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu la plenara Consiliului Naţional al FDUS, la plenara Comitetului Central al partidului din luna aprilie, idei şi propuneri ce fac substanţa Declaraţiei-apel a FDUS, a Declaraţiei MAN — documente de referinţă sub raportul modului în care România concepe Anul Internaţional al Păcii. „**Situaţia internaţională** — sublinia, la plenara partidului, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** — continuă să fie **foarte gravă. De aceea, în continuare este necesar să punem pe primul plan lupta pentru dezarmare, în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, lupta pentru oprirea militarizării Cosmosului, pentru apărarea păcii — bunul cel mai de preţ al întregii omeniri**".

Pacea pentru naţiunea noastră — ca, de altfel, pentru toate naţiunile lumii — este, înainte de toate, o stare a dezvoltării, o condiţie a sa. Am încheiat un cincinal cu realizări remarcabile în toate compartimentele societăţii noastre socialiste şi am trecut la înfăptuirea altui plan de cinci ani cu conştiinţa deplină a forţei economiei naţionale, a superiorităţii orînduirii pe care o edificăm, a capacităţii poporului român de a înfrînge orice greutăţi, de a asigura — sub conducerea gloriosului său partid comunist — mersul ferm înainte al României pe calea progresului, a bunăstării şi civilizaţiei. Avem, prin urmare, nevoie

de pace — este, aceasta, esența activității internaționale a partidului și statului nostru — pentru a da viață hotărîrii noastre ferme de a ridica patria pe o nouă treaptă a devenirii sale.

Dar pacea este și o stare a înțelegerii internaționale, terenul fertil al creșterii și maturizării conlucrării și colaborării între națiuni și popoare. Ea face posibilă afirmarea plenară și generalizarea principiilor deplinei egalități în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale respectării dreptului fiecărui popor de a-și hotărî liber destinele, fără nici o ingerință străină. Pacea internațională, făuririi căreia România îi dedică întreaga energie, poate redescoperi avantajele revenirii la o autentică destindere, constituie fermentul însuși al încrederii între națiuni.

Ca ambianță a progresului și civilizației fiecărui popor în parte și a tuturor laolaltă, pacea este și o stare propice rezolvării numeroaselor probleme — de natură politică, militară, economică — ale lumii contemporane. Reducerea decalajelor economice, lichidarea foametei, analfabetismului, eradicarea unor maladii, ca și — exigență de deosebită importanță — stingerea diferendelor dintre state înainte ca acestea să atingă limita confruntării se află între imperativele actualității ce pot și trebuie să fie abordate și rezolvate pe terenul ferm al păcii.

Pacea exclude războiul. Dar lumea zilelor noastre trăiește sub apăsarea pericolului unei catastrofe fără precedent. Iată de ce, apărarea și consolidarea păcii, generalizarea acestei stări la scară planetară constituie, în concepția umanistă a președintelui Nicolae Ceaușescu, obiectivul fundamental al lumii contemporane. Pacea, desprindem din opera politică a marelui nostru conducător, impune abordarea frontală a unui mănunchi de priorități imperative ale vremii noastre: oprirea cursei înarmărilor nucleare, trecerea la dezarmare, înlăturarea definitivă a spectrului unui război termonuclear atotdistrugător. Probleme internaționale complexe, dificile, în surmontarea cărora sînt necesare acțiuni conjugate, de anvergură, de asemenea internațională.

Strălucitele inițiative de pace ale președintelui Nicolae Ceaușescu — care străbat ca un fir roșu activitatea externă a patriei și care și-au găsit o puternică reafirmare în acest An Internațional al Păcii — au un puternic ecou în conștiința țării întregi; ele se bucură, deopotrivă, de o largă rezonanță în rîndul opiniei publice mondiale. Pentru că, din nou, țara noastră afirmă calitatea nouă, superioară a politicii sale internaționale, calitate în care se regăsesc, ca trăsături esențiale, caracterul deschis al acestei politici, natura sa democratică, umanismul ei. Liantul acestor caracteristici este recunoașterea de către partidul și statul nostru a dreptului și capacității maselor largi populare, ale popoarelor — adevăratele făuritoare ale istoriei — de a determina cursul evenimentelor, este înțelegerea lucidă a rolului pe care este chemată să-l joace în actuala evoluție contemporană această inegalabilă forță pe care o reprezintă popoarele însele, în rîndul cărora se distinge angajarea deplină a poporului român. **„Doresc să asigur** — sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu** la plenara din aprilie a CC al PCR — **toate popoarele, forțele progresiste de pretutindeni, pe toți oamenii care se pronunță pentru pace că vor avea întotdeauna în poporul român un participant activ în lupta pentru o lume mai dreaptă și mai bună, o lume a națiunilor libere, independente, o lume fără arme, o lume a păcii."**

Pe „fronturile dezarmării"

Între marile imperative ale lumii contemporane, dezarmarea își reclamă primordialitatea absolută, urgența soluționării acestei probleme capitale izvorînd din înseși datele fundamentale ale unei omeniri aflată în cumpăna armelor și sub spectrul autodistrugerii prin conflagrația nucleară. **PÎNĂ NU ESTE PREA TÎRZIU!** — este, acesta, semnalul de alarmă existențial sub care România, președintele Nicolae Ceaușescu pun această problemă de a cărei rezolvare depinde însuși destinul umanității. În prezent, nu există sarcină mai urgentă și mai importantă decît aceea de a se acționa cu hotărîre pentru a opri cursul periculos al evenimentelor spre confruntare și război. Indiferent de orînduirile sociale, de concepțiile filozofice și politice deosebite, indiferent de existența unor divergențe între state și grupări de state — ceea ce trebuie să primeze sînt interesele păcii. Această concluzie, cu valoare de axiomă, fundamentează ceea ce a devenit, de mult, cunoscut — și recunoscut — drept **PROGRAMUL ROMÂNESC DE DEZARMARE**. Tenacitatea, investiția permanentă de inițiativă, continuitatea de acțiune sînt ilustrative pentru demersul românesc în efortul de soluționare a celei mai grave probleme a epocii. Totul — pus sub semnul responsabilității pentru viitorul de pace al propriului popor, ca și pentru al omenirii în ansamblu.

În esență, opțiunile românești în domeniul dezarmării — elaborate nemijlocit și susținute cu strălucire de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — sînt cele mai elocvente dovezi ale participării active a României la soluționarea problemelor cardinale ale epocii. Depășind structurile rigide ale confruntării — emanație a războiului (cald

România consideră că ne aflăm într-o epocă hotărîtoare pentru însăși existența lumii. De aceea, adoptarea unui program complex de dezarmare, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară și chimică, constituie o necesitate vitală pentru toate popoarele lumii. Avem convingerea că este posibil să se ajungă la acorduri corespunzătoare în această direcție – și adresăm, încă o dată, apelul poporului român către toate popoarele lumii de a ne uni forțele și de a acționa, pînă nu este prea tîrziu, pentru a impune dezarmarea, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență, la libertate și la o pace trainică!

NICOLAE CEAUȘESCU

sau rece) — și jocul periculos al sferelor de influență, eliberat de rigori și teze ideologice restrictive sau de altă natură, demersul românesc pentru dezarmare își relevă marea forță de atracție, capacitatea mobilizatoare a tuturor resurselor de pace ale omenirii, în consens cu obiectivul realizării unei necesare platforme de acțiune solidară la scară planetară.

PENTRU MOBILIZAREA TUTUROR RESURSELOR DE PACE ALE OMENIRII

Examinarea problemei oferă, ea însăși, bazele abordării și soluționării ei. Într-un viitor război — care va fi, inevitabil, nuclear și, în nici un caz, limitat — nu vor exista nici învinși și nici învingători, iar armele nu vor face nici un fel de distincție de orînduire socială sau de alt fel. Pacea, într-o asemenea optică, nu poate fi decît globală, iar bazele ei, în mod obligatoriu, sociale. În situația actuală de echilibru de forțe pe plan mondial, este, de aceea, în mod obiectiv necesară o schimbare radicală a cursului vieții internaționale, făcînd să prevaleze definitiv forțele care se pronunță pentru pace și confirmînd, astfel, în practică, teza că războiul nu este inevitabil, că dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară sînt nu numai necesare, dar și posibile. Cauză vitală a tuturor, dezarmarea trebuie să se constituie în principala direcție de acțiune solidară de creare și consolidare a unui autentic edificiu al păcii. Totul — sub imperiul urgenței istorice. Pînă nu este prea tîrziu! Este, acesta, sensul profund al acțiunilor, inițiativelor, demersurilor, propunerilor, sugestiilor, al apelurilor vibrante la pace și dezarmare pe care România, președintele Nicolae Ceaușescu, cele mai largi și reprezentative foruri naționale le-au adresat guvernelor, factorilor politici de răspundere, tuturor forțelor politice, popoarelor, diverselor reuniuni unde se dezbat și negociază problemele dezarmării. În acest An Internațional al Păcii, acțiunile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu au dovedit, o dată mai mult, același neclintit atașament față de cauza dezarmării, punînd, cu curaj și realism, în fața popoarelor, prioritățile și exigențele deblocării unui proces de care depinde viitorul de pace și progres al umanității. **„Noi considerăm că Anul Internațional al Păcii** — spunea tovarășul **Nicolae Ceaușescu — trebuie să determine acțiuni și înțelegeri concrete, reale, în direcția opririi cursei înarmării, a dezarmării și asigurării păcii! Numai așa se va răspunde însemnătății acestui An, voinței popoarelor! Numai așa vom face ca, într-adevăr, acest An să marcheze un început spre dezarmare, spre încetarea confruntărilor și trecerea pe calea colaborării pașnice, spre dezarmare, spre o lume a păcii, fără nici un fel de arme!"** În continuitatea marilor acțiuni de pace și dezarmare ale României, sub semnul acestor imperative stau **Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România**, adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, de pe alte continente, ca și **Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România** cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Situația actuală din planul înarmărilor — prin volum, calitate și consecințe prezente și potențiale — este fără precedent. Pornind de la această realitate, România consideră necesară, în primul rînd, intensificarea acțiunilor pentru trecerea la dezarmare nucleară, pentru eliminarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa și de pe alte continente, pentru încetarea experiențelor cu arma nucleară, pentru reducerea și lichidarea tuturor armelor nucleare, pentru oprirea oricăror acțiuni de militarizare a spațiului cosmic.

PRIORITATEA DIMENSIUNII NUCLEARE

Conceptul președintelui Nicolae Ceaușescu asupra dezarmării se distinge prin caracterul său realist, complex, cuprinzător; stabilind o precisă ierarhie a priorităților de acțiune. El refuză, în același timp, cantonarea în direcții unilaterale.

Pornind de la datele calitative ale cursei înarmărilor, care au proiectat războiul atomic ca o certitudine a autodistrugerii speciei umane, dimensiunea nucleară a dezarmării se relevă ca primordială prin însuși faptul că ea atacă sfera cea mai dinamică și periculoasă, de anvergură globală, a competiției înarmărilor. Este vorba, sub acest aspect, de o necesară abordare frontală a cursei înarmărilor în punctul de vîrf — cel mai sensibil și cel mai complex — al escaladei nucleare. O abordare, deopotrivă, realistă prin promovarea unor măsuri graduale, de la simplu la complex — principiu care guvernează, de altfel, ansamblul programului românesc de dezarmare.

În acest sens, România a salutat moratoriile întreprinse unilateral de Uniunea Sovietică privind oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa și încetarea experiențelor nucleare, precum și propunerea de reducere cu 50 la sută a armelor nucleare ale URSS și SUA.

În această ordine de priorități, încetarea experiențelor cu arma atomică — înțeleasă nu ca un scop în sine — se recomandă, în mod firesc, ca un prim pas necesar, stimulator de alte acțiuni menite să deblocheze impasul în care se află procesul de dezarmare. Din păcate, împotriva voinței popoarelor, a opiniei publice mondiale, SUA au procedat la noi experiențe nucleare, ceea ce implică riscurile unor consecințe dintre cele mai grave.

În sprijinul încetării experimentelor nucleare vine însăși logica acceptată de chiar cele două mari puteri nucleare. De ce să se continue experimentarea armelor nucleare, de vreme ce ambele puteri, prin conducătorii lor, s-au pronunțat, la întîlnirea din anul trecut, de la Geneva, pentru reducerea cu 50 la sută a acestor arme? Iar, dacă acest angajament urmează să fie, într-adevăr, tradus în faptă — ceea ce ar avea un efect deosebit de benefic —, atunci care este rațiunea irosirii unor sume uriașe pentru testarea și perfecționarea unor arme care urmează a fi, oricum, distruse? Deoarece ambele puteri au recunoscut că un război nuclear nu poate fi cîștigat — realitate de esență, menită să dezvăluie absurditatea teoriei descurajării reciproce și a înseși competiției nucleare —, care este, atunci, sensul continuării experiențelor, fapt care nu poate decît alimenta această competiție, cu riscurile potențiale cunoscute și recunoscute, cu prezentele lor consecințe negative, la fel de cunoscute?

Așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa la Adunarea solemnă cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea PCR, avaria gravă produsă la centrala electronucleară de la Cernobîl pune și mai puternic în evidență marele pericol pe care îl reprezintă scăparea de sub control a energiei nucleare, sub orice formă. Efectele radiațiilor nucleare nu cunosc și nu pot cunoaște granițe — fapt care arată, cu toată claritatea, că măsurile de securitate nu reprezintă doar „problema internă" a unui stat sau a altuia, ci privesc și celelalte state.

În același timp, pe lîngă acest aspect, lecția celor petrecute are semnificații și implicații mult mai ample. Într-adevăr, dacă numai un accident, produs la unul din blocurile energetice ale unei centrale electronucleare are asemenea consecințe, să ne gîndim ce ar însemna, ce dezastru de proporții planetare s-ar produce dacă s-ar recurge la utilizarea miilor și zecilor de mii de arme nucleare existente pe glob, înmagazinînd puteri de distrugere de mii și mii de megatone! Nu încape îndoială că bombele nucleare care ar exploda nu ar alege și nu ar ține seama de nici un fel de deosebire de orînduire socială, de concepții filozofice ori de altă natură. Forța distructivă a armelor nucleare, a energiei nucleare în general — cum arată atît de convingător conducătorul partidului și statului nostru — nu este determinată, cînd scapă de sub control, de orînduirea social-politică, de ideologia capitalistă sau comunistă, ci de legi proprii, fizico-chimice. Armele nucleare ar semăna moarte și distrugere pretutindeni în lume, nici o regiune a Pămîntului, nici un colțișor, oricît de îndepărtat, nu i s-ar putea sustrage — și tocmai de aceea omenirea, popoarele nu-și pot permite, și nu trebuie să permită, să se ajungă la folosirea lor.

Refuzînd escalada într-o spirală a non-sensului, poziția președintelui Nicolae Ceaușescu, a României socialiste degajă profunda sa ancorare în realism, convingerea că rațiunea, moderația și negocierea în spirit responsabil pot și trebuie să prevaleze. **„Adresăm** — arăta, în acest sens, șeful statului român — **Uniunii Sovietice apelul de a continua moratoriul privind experiențele nucleare! Adresăm Statelor Unite ale Americii apelul de a se alătura moratoriului proclamat de Uniunea Sovietică, de a înceta experiențele nucleare! Ne pronunțăm pentru un acord general privind încetarea experiențelor nucleare de către toate statele. Considerăm că aceasta este prima necesitate și ar trebui să fie primul act în acest An Internațional al Păcii".**

Pornind de la obiectivul prioritar al dezarmării nucleare, România a salutat programul Uniunii Sovietice privind lichidarea deplină, pînă la sfîrșitul acestui secol a tuturor arsenalelor nucleare, subliniind, totodată, cerința ca SUA să se alăture acestui program, să acționeze pentru realizarea unui acord corespunzător cu URSS și să se ajungă, în etapa următoare, la participarea tuturor statelor nucleare la acest program. **„Considerăm** — sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu — că realizarea unui asemenea acord, a unei asemenea înțelegeri în acest an va demonstra, într-adevăr, voința celor două mari puteri nucleare de a acționa și de a marca, în mod corespunzător, Anul Internațional al Păcii — aceasta răspunzînd dorinței popoarelor proprii, dorințelor întregii omeniri!"**

Evidențiind, în același timp, necesitatea opririi militarizării Cosmosului, președintele **Nicolae Ceaușescu** adresa chemarea: **„Să acționăm, de asemenea, pentru ca spațiul cosmic să nu fie folosit în scopuri militare! Cosmosul trebuie să servească tuturor națiunilor în scopuri pașnice! Și aceasta considerăm că trebuie să fie unul din obiectivele Anului Internațional al Păcii!"**

În contextul celorlalți factori generatori de tensiune, prioritatea nucleară reclamă, totodată, Europa ca un teren central de acțiune în procesul dezarmării. Potențată de experiența a două războaie mondiale care de aici și-au avut punctul de pornire, realitatea însăși oferă argumentele cele mai convingătoare: pe continentul european se află cea mai mare concentrare de armament nuclear și convențional; aici s-au născut cele două blocuri militare opuse; aici se mențin cele mai mari efective armate; aici sînt desfășurate cele mai numeroase baze militare pe teritorii străine. Fără nici o îndoială, amplasarea noilor rachete cu rază

medie de acțiune agravează o situație care de mult atinsese pragul-limită. Consecințele unei conflagrații izbucnind de pe teritoriul european ar fi nelimitate geografic și incalculabile. Europa este, potențial, detonatorul mondial cel mai direct și periculos. În funcție de o asemenea situație deosebit de gravă, se impune — susține România — ca, pornindu-se de la propunerile avansate și de o parte și de alta, să se intensifice eforturile pentru a se ajunge, într-un timp cît mai scurt, la realizarea unor înțelegeri reciproc acceptabile, care să ducă la oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune și retragerea celor existente, la eliminarea totală a oricăror arme nucleare de pe teritoriul european și din întreaga lume.

ABORDARE COMPLEXĂ, MULTILATERALĂ

Dacă, așa cum e firesc, dezarmarea nucleară trebuie să ocupe locul central, la fel de firesc — consideră România — este ca, în paralel, să fie avute în vedere toate armele așa-zis clasice, a căror forță de distrugere se apropie foarte mult de cea a armelor nucleare. Pe lîngă programul de lichidare a armelor nucleare, este necesară — într-o asemenea concepție cuprinzătoare — trecerea la măsuri de reducere substanțială a armamentelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare, precum și la alte măsuri de natură să deschidă calea dezarmării generale.

Omenirea — consideră țara noastră — ar face un pas important, decisiv către dezideratul unei lumi fără arme și fără războaie dacă, pînă la sfîrșitul acestui secol, s-ar exclude nu numai armele nucleare și celelalte arme de distrugere în masă, dar s-ar efectua, totodată, și o reducere cu 50 la sută față de nivelul actual, a tuturor genurilor de arme, a trupelor și cheltuielilor militare, începînd cu țările puternic înarmate. Este necesar, de asemenea, să se adopte măsuri de lichidare a bazelor militare de pe teritoriile altor țări, de retragere a trupelor în interiorul frontierelor naționale, urmînd ca toate statele să-și asume angajamentul de a nu mai amplasa noi trupe și armamente pe teritoriul altor state, de a renunța la manevre militare de mare amploare, la demonstrații de forță și la orice alte acțiuni de această natură. O cerință imperioasă pentru cauza destinderii și păcii o constituie retragerea flotelor militare din apele internaționale, încetarea, în general, a oricăror manevre militare în aceste ape.

Mergînd pînă la resorturile cele mai intime ale cursei înarmărilor, programul românesc de dezarmare se distinge printr-o abordare complexă, oferind și propunînd măsuri de dezamorsare a tuturor factorilor de propulsare a acestei gigantice competiții a autodistrugerii. Sînt, astfel, luate în vedere acțiuni care, fără a intra efectiv în sfera dezarmării, o pot stimula, iar, în cadrul propriu-zis al dezarmării — fie ea nucleară sau clasică — se preconizează o avansare gradată, o dinamică de abordare multilaterală, fără a fi omise nici un aspect, nici o componentă — militară și politică, dar și economică, financiară, inclusiv culturală și psihologică.

EXIGENȚA [illegible] NEGOCIERILOR

Modalitatea de înaintare, unica bază și, deopotrivă, garanție a demarării unui proces real de dezarmare o reprezintă negocierea: este vorba de valorificarea, cu înalt simț de răspundere, a tuturor cadrelor de negociere existente — și, în mod deosebit, ale ONU —, și refacere a celor deteriorate, astfel încît „tempoul negocierilor să-l devanseze, prin efecte, pe cel al cursei înarmărilor. Obiectivul: instaurarea unei autentice dinamici a păcii. Principiul de acțiune: realizarea „echilibrului de forțe” nu prin sporirea armamentelor, nu pe calea accelerării continue a cursei înarmărilor, nu pe calea amplasării de noi arme sau trupe — deci, nu în sus, ci în jos, prin reducerea la un nivel cît mai scăzut a înarmărilor și cheltuielilor militare, prin trecerea la măsuri concrete și efective de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară, care să izbăvească popoarele de spectrul războiului.

■

Caracterului multidimensional al cursei înarmărilor îi corespunde, astfel, o strategie multidimensionată a dezarmării. Sintetic formulate, sînt, acestea, direcții de abordare și acțiune care pun în valoare caracterul global, atotcuprinzător al conceptului românesc de dezarmare, realismul măsurilor preconizate, viziunea științifică din care ele emană. Și, nu în ultimul rînd, marea lor capacitate de mobilizare a tuturor forțelor iubitoare de pace, a tuturor popoarelor, care — este convingerea fermă a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu — pot, prin acțiune unită, asigura apărarea dreptului la viață, la existență liberă și demnă a națiunilor, într-o lume fără arme și războaie, a înțelegerii și conlucrării. **„Deși situația internațională este deosebit de gravă** — sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu** în cuvîntarea rostită la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea P.C.R. —, **privim cu încredere viitorul. Avem deplina convingere că stă în puterea popoarelor ca, acționînd unite, cu toată fermitatea, să schimbe cursul evenimentelor, să oprească drumul spre catastrofă și să asigure calea spre destindere, triumful rațiunii, să impună dezarmarea, pacea și conlucrarea pașnică între toate națiunile lumii!”**

Pe „fronturile dezarmării"

ȘTIINȚA - „armă a păcii", nu a distrugerii!

În marea și decisiva bătălie, purtată la scară planetară, pentru asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la pace, o nobilă misiune revine științei, slujitorilor ei. Într-o epocă definită printr-o fascinantă revoluție tehnico-științifică, în care inteligența creatoare dă mai mult ca oricînd măsura vitalității cu care o țară se angajează în dinamica progresului, este imperios necesar ca descoperirile cele mai cutezătoare ale minții omului să servească numai prosperității și păcii — țelurile supreme ale omenirii.

Din păcate, o mare parte din cercetările științifice, din resursele materiale ale globului sînt orientate pe făgașul primejdios al creării de noi arme, al creșterii continue a arsenalelor militare. Deturnate de la menirea lor firească, cuceririle de seamă ale geniului uman sînt puse, în mod absurd, în slujba distrugerii, a pregătirii și perfecționării bazelor unui nou holocaust, care, în actualele condiții, ale erei nucleare, poate însemna însăși dispariția vieții pe Pămînt. Este o perspectivă inacceptabilă, din punct de vedere rațional. Cu atît mai mult, oamenii de știință — care pot înțelege mai bine ca oricine caracterul primejdios, destabilizator al armelor nucleare — trebuie să avertizeze asupra consecințelor posibile ale realizărilor lor, să militeze pentru ca știința, cuceririle sale să nu fie folosite în alte scopuri decît cele destinate vieții și bunăstării oamenilor. **„Misiunea cea mai nobilă a creatorilor în domeniul științei este astăzi de a milita pentru ca marile cuceriri ale cunoașterii științifice să servească progresului, ridicării nivelului de trai al tuturor popoarelor de pe glob, făuririi unei vieți mai bune, eliberate de spectrul unor noi războaie mondiale nimicitoare"** — sublinia președintele **Nicolae Ceaușescu.**

Prețuită în întreaga lume pentru inițiativele și propunerile sale în problemele dezarmării, pentru poziția sa fermă în favoarea păcii, a colaborării, România socialistă a atras atenția, cu insistență, asupra relației strînse care există între știință și pace, a faptului ca întreaga evoluție a omenirii demonstrează că progresul și pacea nu pot fi concepute fără contribuția nemijlocită a științei, iar aceasta nu-și poate valorifica pe deplin posibilitățile decît în condiții de pace.

„Sprijinind în modul cel mai ferm inițiativele de pace și colaborare ale președintelui României socialiste — sublinia tovarășa ***Elena Ceaușescu*** *la Congresul științei și învățămîntului — oamenii de știință, învățămînt și cultură din patria noastră — uniți în Comitetul Național „Oamenii de știință și pacea" — își vor intensifica colaborarea cu organizațiile similare și alte foruri ale oamenilor de știință de pretutindeni, cu toate forțele progresiste din lume pentru a face să triumfe rațiunea, cauza dezarmării și destinderii, a colaborării și păcii, a dreptului suprem al oamenilor și popoarelor la viață și pace".*

Un viu interes a trezit, astfel, inițierea, de către țara noastră, a unor manifestări de prestigiu avînd drept idee centrală condiționarea știință — marile probleme ale păcii în lumea de azi. Evocăm, în acest sens, al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, desfășurat sub înaltul patronaj al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, și Simpozionul internațional „Oamenii de Știință și Pacea", sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Manifestări de amplă rezonanță și profund impact politic, ele au pus în valoare concepția potrivit căreia patrimoniul științific este un bun al tuturor națiunilor, de care trebuie să beneficieze toate popoarele și, de asemenea, au reliefat deosebita răspundere ce revine științei și slujitorilor ei în apărarea păcii și vieții popoarelor.

S-a evidențiat, cu aceste prilejuri, că între dimensiunea politică și cea științifică a păcii există o identitate de esență. O identitate care își găsește o exemplară expresie în prodigioasa activitate a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului. Strălucita

sinteză a calităților de om politic, militant revoluționar, eminent savant, activitatea tovarășei Elena Ceaușescu este o pildă vie de adîncă dăruire în lupta pentru identificarea și promovarea noului, pentru mobilizarea energiilor creatoare ale poporului, pentru prestigiul științei și cercetării românești în lume. O știință consacrată binelui omenirii, acționînd în pas cu cerințele vremii, cu interesele fundamentale ale bunăstării și progresului oamenilor. Promovînd, prin întreaga sa operă, o asemenea concepție, profund umanistă și cuprinzătoare asupra rostului științei, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu — remarcabilă personalitate a științei românești contemporane, autor al unor lucrări științifice fundamentale, promotoare a unei ample activități organizatorice și conceptuale în sfera cercetării, neobosit militant pentru folosirea rezultatelor științei exclusiv în scopuri pașnice — și-a cîștigat un înalt prestigiu internațional, un profund respect în țară și peste hotare. Activitatea sa, ca președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de Știință și Pacea", reprezintă, totodată, o strălucită expresie a vocației pașnice a științei românești, a hotărîrii nestrămutate de a face totul pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să nu mai fie puse în slujba distrugerii, a războiului, ci să servească exclusiv păcii și dezvoltării, colaborării și înțelegerii între națiuni. Și este, în acest sens, elocventă angajarea tuturor oamenilor de știință români — uniți în Comitetul Național „Oamenii de Știință și Pacea" — în sprijinul inițiativelor, demersurilor și acțiunilor de pace și dezarmare ale președintelui României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

„**Vom porni întotdeauna de la faptul** — arăta tovarășa **Elena Ceaușescu** în cuvîntarea rostită la Congresul științei și învățămîntului — **că activitatea de colaborare și cooperare internațională trebuie să servească exclusiv cauzei păcii și progresului fiecărui popor — și nu distrugerii vieții și civilizației! În condițiile actuale, cînd o mare parte din cuceririle științei și tehnicii moderne sînt utilizate în scopuri de război, pentru producerea de arme de distrugere în masă, va trebui să facem totul pentru a întări continuu conlucrarea noastră cu oamenii de știință și învățămînt din întreaga lume în lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru înlăturarea primejdiei unui război nuclear, pentru ca știința și cultura să fie puse exclusiv în slujba păcii și înțelegerii între națiuni, a asigurării bunăstării și fericirii fiecărui popor**".

Vedem, în aceste însuflețitoare cuvinte, expresia deplinei angajări în nobila luptă pentru a reda științei menirea ei profund umană.

Este convingerea țării noastre că, prin unirea tuturor energiilor creatoare, prin intensificarea conlucrării pe plan internațional, știința poate și trebuie să devină cu adevărat o „armă a păcii", a vieții, a bunăstării și progresului tuturor națiunilor, într-o lume eliberată definitiv de coșmarul nuclear.

Problemele economice mondiale: abordări globale, soluții globale

România, președintele Nicolae Ceaușescu propun o strategie de abordare globală în vederea instaurării unei noi ordini economice internaționale, corespunzătoare schimbării radicale, cu adevărat înnoitoare, pe care aceasta este necesar s-o reprezinte în raport cu cea actuală: toate țările trebuie să participe la realizarea obiectivului noii ordini; toate principalele probleme care confruntă în plan economic omenirea trebuie vizate; toate aceste probleme trebuie „atacate" și rezolvate interdependent, în contextul dezvoltării generale, avînd în vedere conexiunea strînsă, intercondiționarea lor.

În condițiile actualei dezvoltări impetuoase a forțelor de producție, sub impulsul revoluției științifico-tehnice, legăturile economice internaționale cunosc o puternică amplificare. Ca urmare, economia mondială se înfățișează, mereu mai conturat, ca un sistem ale cărui componente — economiile naționale, celulele economice fundamentale în lumea de azi — devin, tocmai prin extinderea relațiilor dintre ele, tot mai interdependente. Cu o intensitate sporită, dezvoltarea tuturor depinde de dezvoltarea fiecăruia, iar progresul fiecăruia de progresul tuturor. Piața mondială devine terenul de realizare a unui segment tot mai important din produsul mondial, iar caracterul ei unic imprimă unei întregi serii de probleme o dimensiune global-mondială: subdezvoltarea, materiile prime și energia, alimentația, comerțul, tehnologiile, prețurile, resursele financiare și relațiile valutare etc. Chiar și o problemă ce pare a privi doar unele state — precum cea a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare — constituie, prin implicațiile ei grave și generale, o problemă globală, a tuturor statelor, de a cărei soluționare depinde dezvoltarea globală, fiind, totodată, în interesul comun, al progresului și păcii, ca „bomba datoriilor" să fie dezamorsată din timp pentru a nu exploda.

Natura interdependențelor economice actuale este aceea că ele se manifestă nu numai pe orizontală, între țări, ci și pe verticală, între problemele însele. Abordările trunchiate, parțiale sînt, în aceste condiții, inoperante și, în orice caz, ineficiente. Desprinderea unei probleme din contextul general afectează ansamblul, neobținîndu-se nici un efect de substanță: abandonarea unei singure probleme poate compromite eforturile pentru soluționarea celorlalte, iar încercarea de rezolvare separată este infructuoasă. Motivul este același — interconexiunea problemelor comerciale, financiare, tehnologice etc. Fără lichidarea subdezvoltării ar fi de neconceput depășirea crizei contemporane a alimentației mondiale sau a distorsiunilor din sfera materiilor prime și energiei. Fără relații valutar-financiare stabile nu pot fi asigurate schimburi comerciale echilibrate. Fără un acces larg și generalizat la tehnologiile moderne este imposibilă eradicarea asimetriilor de dezvoltare. Fără raporturi juste între prețurile principalelor produse pe piețele internaționale nu poate fi realizată o distribuție echitabilă a resurselor economico-financiare. Fără acces la materii prime și energie nu poate fi promovat progresul general. Fără ușurarea sarcinii disproporționate de rambursare a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare nu ar putea fi asigurate dezvoltarea în continuare a întregii economii mondiale și expansiunea schimburilor internaționale. Fără o deschidere largă a piețelor comerciale în fața produselor ță-

rilor în curs de dezvoltare ar fi imposibilă o soluționare viabilă, pe termen lung, a problemei datoriilor externe ale acestor țări. Exemplele ar putea continua la nesfîrșit. Genul cel mai răspîndit de interacțiuni este cel „în cerc", între mai multe probleme, deși, în numeroase cazuri, interrelațiile sînt directe, reciproce, între aceleași două probleme.

De aici, imperativul unei rezolvări globale. În strategia de abordare globală propusă de România, noua ordine economică internațională este nu doar un obiectiv, dar și un program de acțiune, care implică soluționarea globală a marilor probleme ce confruntă pe plan atît economic cît și politic omenirea. Nu s-ar putea vorbi de o adevărată securitate, de destindere în lume fără justiție și egalitate între țări pe tărîm economic (din punctul de vedere al nivelurilor de dezvoltare); nu s-ar putea realiza o autentică dezvoltare la scară mondială și, deci, lichidarea gravelor discrepanțe economice actuale, fără asigurarea liniștii popoarelor, fără înlăturarea celei mai pregnante irosiri de resurse și celui mai amenințător pericol la adresa păcii — cursa înarmărilor. Corelația dezvoltare-pace este abordată de președintele Nicolae Ceaușescu la adevărata ei semnificație: pace **pentru** dezvoltare, dezvoltare **pentru** pace, dezarmare **pentru** dezvoltare și pace.

În spiritul abordării globale propuse, programul românesc evidențiază cerința ca sistemul instituțional al O.N.U. să constituie cadrul de dezbatere și soluționare a problematicii noii ordini, întrucît acesta răspunde exigențelor atît ale participării largi și democratice a tuturor țărilor, cît și ale atacării multisectoriale și interdependente a problemelor. Din nou, recent, cu prilejul sesiunii jubiliare a Adunării Generale a Națiunilor Unite, România a readus în atenție propunerea de a se organiza o Conferință internațională, sub egida O.N.U., în vederea realizării unui acord corespunzător între țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate asupra depășirii gravelor probleme din economia mondială, lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale. Este o expresie concludentă a faptului că țara noastră — ca și pînă acum — consideră neabătut O.N.U. drept forul cel mai adecvat pentru abordarea și rezolvarea marilor probleme economice ale contemporaneității, care sînt indivizibile, avînd nevoie de soluții globale, interdependente, convenite în comun, prin aportul de gîndire și acțiune al tuturor statelor.

Dezarmare - dezvoltare: o relație de strînsă interdependență

Anul Internațional al Păcii ar putea și ar trebui să fie și un an al dezvoltării. Pentru că pacea este cadrul firesc de realizare a unei structuri de relații internaționale care să asigure fiecărei națiuni, mari sau mici, o dezvoltare nestingherită, într-un climat de liniște și siguranță, ferită de orice amenințare. De subliniat, în același timp, relația de strînsă interdependență dintre dezarmare — deci, drumul către pace — și problemele economiei mondiale, ale subdezvoltării și noii ordini economice mondiale. Deși înarmările apasă din ce în ce mai greu asupra tuturor popoarelor, cele mai afectate sînt țările în curs de dezvoltare, atrase voit sau nevoit în competiția înarmărilor, în pofida resurselor limitate de care dispun și a stringentei lor nevoi de a lichida rămînerile în urmă moștenite de la trecutul colonial.

Demersul constant al României în sprijinul dezarmării își află, astfel, temeiul și în gravele efecte economice și sociale ale spiralei armamentelor, ale creșterii nestăvilite a cheltuielilor militare. Uriașe resurse umane și materiale sînt deturnate de la scopurile firești ale dezvoltării pașnice, făcînd ca o seamă de aspecte majore care erodează calitatea vieții — subalimentația, analfabetismul, lipsa de asistență sanitară, bolile — să devină tot mai acute, să afecteze vaste zone ale globului.

Cîteva comparații sînt deosebit de ilustrative.

O uriașă irosire de resurse...

● *Înarmările absorb anual între **5 și 8 la sută din producția mondială**. Cheltuielile militare **ale statelor** (în prezent de **1000 miliarde de dolari pe an**) echivalează cu **peste 40 la sută** din produsul național brut al țărilor în curs de dezvoltare.*

● *Se cheltuie anual **în scopuri militare** circa 220 de dolari pentru fiecare bărbat, femeie sau copil de pe glob, în timp ce în țări sărace, cu o populație de aproape un miliard, **venitul pe locuitor este mai mic de 200 de dolari**.*

● *Înarmările irosesc **3 pînă la 12 la sută** din producția mondială a unor multor materii prime și o cantitate **de petrol** egală cu jumătate din consumul țărilor în curs de dezvoltare (fără China).*

● ***40 la sută din fondurile de cercetare-dezvoltare și 30 la sută din totalul cadrelor calificate** sînt sustrase economiei de pace și antrenate în activități **cu caracter militar**.*

● *Pentru instruirea unui soldat se **cheltuiesc 20 000 de** dolari, în timp ce pentru pregătirea unui elev se alocă doar 380 de dolari.*

...și ce s-ar putea realiza prin evitarea ei

● *Reducerea cu **numai 10 la sută** a cheltuielilor militare mondiale ar elibera importante resurse financiare **(100 miliarde de dolari)**, care, investite pînă la sfîrșitul secolului, ar permite, după calculele O.N.U., să se realizeze:*

● ***cu 5 la sută** (50 miliarde) **stimularea dezvoltării industriale a țărilor rămase în urmă**, astfel încît acestea s-ar putea spori, pînă în anul 2000, ponderea în producția industrială a lumii la **25 la sută**, față de numai **11 la sută** cît este în prezent;*

● ***cu 3 la sută** (30 miliarde) **modernizarea și sporirea eficienței agriculturii** în vederea satisfacerii necesităților **alimentare** în toate statele lumii a treia;*

● ***cu 1,5 la sută** (15 miliarde) **combaterea eroziunii solului** în țările amenințate să fie transformate în deșert;*

● ***cu 0,5 la sută** (cinci miliarde) **asigurarea cu apă potabilă** a circa două **miliarde** de oameni.*

Avînd în vedere situaţia deosebit de gravă din Europa, ne pronunţăm pentru întărirea colaborării între ţările europene în vederea eliminării cît mai rapide a armelor nucleare, chimice şi a altor armamente, pentru o Europă unită în diversitatea orînduirilor sociale.

Este necesar ca toate popoarele europene să înţeleagă că arma nucleară reprezintă pentru ele o primejdie reală, nu viitoare, ci actuală. Nu trebuie să aşteptăm, să urmărim din ce direcţie va bate vîntul şi să vedem dacă va duce la alţii radiaţiile sau le va opri la noi. Nu aceasta este soluţia! Soluţia este să înlăturăm din Europa cît mai repede armele nucleare!

NICOLAE CEAUŞESCU

EUROPA - de la Madrid la Viena

Despărţindu-se, la 9 septembrie 1983, după exact trei ani de negocieri şi dezbateri laborioase, încheiate, în cele din urmă, prin adoptarea unui document final substanţial şi destul de echilibrat, participanţii la cea de-a doua reuniune general-europeană post-Helsinki, de la Madrid, au stabilit să se întîlnească din nou la Viena, începînd de la 4 noiembrie 1986, pentru a evalua rezultatele obţinute între timp pe planul securităţii şi cooperării în Europa, al dezvoltării raporturilor dintre statele continentului, ca şi pentru a decide noi şi eficiente măsuri pentru activitatea viitoare. În mod deosebit, hotărîrile convenite în capitala spaniolă prevedeau convocarea la Stockholm, din ianuarie 1984, a Conferinţei pentru măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa (CDE), ca parte integrantă a procesului declanşat prin semnarea Actului final de la Helsinki, ca prim şi necesar forum general-european chemat să discute şi să aprofundeze numeroasele aspecte, deosebit de complexe, ale dimensiunii politico-militare a securităţii pe continent. Marcarea jubileului de 10 ani de la semnarea Actului final însuşi, la 1 august 1975, reuniunea pregătitoare a Conferinţei de la Stockholm (Helsinki, octombrie — noiembrie 1983), reuniunea de experţi privind elaborarea unei metode general-acceptabile de reglementare paşnică a diferendelor dintre state în Europa (Atena, 21 martie — 30 aprilie 1984), „Forumul cultural" de la Budapesta (15 octombrie — 25 noiembrie 1985), pregătirea şi reuniunea în domeniul drepturilor omului (Ottawa, 23 aprilie — 17 iunie 1985), reuniunea în domeniul contactelor între persoane (Berna, 15 aprilie — 26 mai 1986), alături de reuniunea propriu-zisă de la Stockholm, de pregătirea şi desfăşurarea celei de la Viena, figurau pe bogata agendă a acţiunilor stabilite la Madrid, populau un spaţiu relativ redus, de numai trei ani, dar pe durata căruia se urmărea aplicarea cît mai deplină a prevederilor de bază ale CSCE, trasarea unui itinerar uşor recognoscibil de continuitate organizată a eforturilor comune, de afirmare şi propulsare a noii identităţi europene.

Variatul calendar de activităţi preconizat între Madrid şi Viena a coincis, însă, cu o nouă şi serioasă deteriorare a situaţiei generale de pe continent, cu trecerea la amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acţiune pe teritoriul unor state occidentale şi cu măsurile adoptate, ca răspuns, de Uniunea Sovietică şi de unele state socialiste din Europa. Climatul generat de competiţia militară, de transformarea tot mai sensibilă a „vechiului continent" în posibil teatru de operaţiuni al unui război nuclear limitat, a marcat, de aceea, întregul interstiţiu la care ne referim, a făcut, de pildă, ca reuniunea comemorativă a semnării Actului final, desfăşurată la Helsinki, în vara lui 1985, la nivelul miniştrilor de externe ai „celor 35", să fie dominată de exigenţele revigorării spiritului iniţial al CSCE, ale reluării, continuării şi aprofundării cursului spre destindere, spre colaborare şi pace în viaţa Europei. Mai mult, a conferit şi Conferinţei pentru măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare de la Stockholm, inaugurată la 17 ianuarie 1984, o pondere majoră încă mai importantă, sarcina restabilirii dialogului între statele participante, a adoptării unor măsuri substanţiale, echilibrate, de promovare a încrederii, conlucrării şi securităţii, care să depăşească tensiunile nou apărute şi să poată influenţa durabil, în bine, climatul politic european şi internaţional.

Acestea ar fi, succint amintite, principalele repere ale itinerarului politico-diplomatic şi militar parcurs de procesul CSCE, timp de numai cîţiva ani, de la ultima reuniune continentală de la Madrid, şi pînă în preajma celei similare, de la Viena. Traiectului general, desigur, i se mai pot circumscrie, pe plan subre-

gional, continuarea eforturilor de colaborare multilaterală în Balcani, începerea „dialogului politic" pentru transformarea spaţiului sud-est european într-o zonă de pace şi bună vecinătate, liberă de arme nucleare şi chimice, iniţiativele convergente din nordul şi centrul Europei, creşterea gradului de conştientizare a opiniei publice, a guvernelor, a diferitelor forţe sociale şi politice în legătură cu obiectivele majore, actuale şi de perspectivă, ale edificării securităţii europene. Miza istorică a făuririi unei Europe unite, a păcii şi cooperării, pe deasupra divizărilor şi deosebirilor existente, pe baza respectului deplin al independenţei şi suveranităţii fiecărui stat, a fost menţinută în atenţia popoarelor, a tuturor celor interesaţi, dar rezultatele, trebuie spus, nu au fost şi nu sînt pe măsura aşteptărilor. Practici nefericite, din trecut, polemicile sterile şi reînvierea unor tendinţe de „bipolarism" au stat, din păcate, în calea adoptării unor măsuri propriu-zis edificatoare la unele din reuniunile multilaterale desfăşurate după Madrid, au făcut ca, deocamdată, nici bilanţul Conferinţei de la Stockholm — de o importanţă deosebită pentru viaţa continentului — să nu se contureze cu claritate. Iată de ce, înaintea apropiatei reuniuni de evaluare de la Viena, în faţa conferinţei din capitala suedeză — ca, de altfel, şi a altor foruri sau reuniuni internaţionale — se află dezideratul dinamizării, aprofundării şi concretizării lucrărilor, al trecerii la elaborarea unui prim şi substanţial acord de măsuri pentru întărirea şi stimularea încrederii între statele continentului, pentru îmbogăţirea procesului de securitate, care ar urma să fie continuat, apoi, pe baza consensului de la Viena, prin convocarea fazei a doua a CDE, a etapei consacrate nemijlocit dezarmării. Răspunderile actuale şi de perspectivă ce revin negocierilor multilaterale de la Stockholm sînt vitale, esenţiale, iar contextul general — marcat de continuarea cursei iraţionale a înarmărilor, de absenţa unor măsuri concrete pe planul dezarmării — le accentuează şi mai puternic. Statelor participante le incumbă, faţă de propriile lor popoare şi faţă de noua identitate europeană, redescoperită cu atîtea eforturi, misiunea deosebită de a continua şi aprofunda procesul inaugurat de CSCE, de a face din el o piatră de temelie a destinderii internaţionale. În 1975 şi în anii anteriori, după grelele încercări ale „războiului rece", după atîtea şi atîtea evoluţii nefericite, a fost posibil să prevaleze un spirit nou, constructiv, să se arunce punţi istorice peste o divizare ce părea iremediabilă. De ce nu ar fi posibil, încă o dată? De ce sirenele tensiunii, ale confruntării, ar fi mai puternice decît glasul raţiunii, al dialogului şi destinderii?

De ce, într-adevăr?

I. Madoşa

P.C.R.

Pildă eroică peste timp

50 de ani de la procesul luptătorilor comunişti şi antifascişti de la Braşov

Unitatea, dăruirea pentru cauza misiunii ei istorice, demnitatea în acţiune, capacitatea de asumare a înaltelor responsabilităţi revoluţionare sînt trăsături care au conferit dintotdeauna mişcării muncitoreşti, revoluţionare din ţara noastră calitatea de exponentă a intereselor fundamentale ale întregului popor, capacitatea de acţiune politică, ceea ce a dus la victoria revoluţiei socialiste şi făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, ca etapă esenţială a înaintării României spre comunism.

Toate aceste trăsături au putut fi regăsite în atitudinea pilduitoare, cu valoare de simbol, a celui mai iubit fiu al patriei noastre, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care, în anul 1936, cînd abia împlinise 18 ani, se afla în fruntea grupului de luptători comunişti şi antifascişti, judecaţi de Consiliul de Război al Corpului 5 Armată din Braşov. Acest proces, cu puternic şi statornic ecou în epocă şi, deopotrivă, amplă mişcare de solidaritate pe care a

emoria mereu vie a faptei
atriotice şi revoluţionare

Inspirate şi conduse de partidul comunist mari manifestaţii de stradă au avut loc în Bucureşti şi diverse alte localităţi ale ţării împotriva fascismului, pentru apărarea independenţei şi suveranităţii României

generat-o se înscriu în şirul momentelor de referinţă ale istoriei mişcării noastre muncitoreşti, revoluţionare, care au dat expresie stării de spirit a proletariatului, a celorlalte forţe democratice, patriotice din România deceniului patru, potrivnice fascismului, politicii sale războinice şi revizioniste, hotăririi lor ferme de a apăra, cu orice preţ, independenţa, suveranitatea şi integritatea statului naţional român, făurit prin Marea Unire din 1918.

Eforturile Partidului Comunist Român de transformare a procesului de la Braşov într-un mijloc activ de luptă, de demascare a primejdiei fasciste şi de afirmare a necesităţii coalizării tuturor forţelor patriotice, antifasciste, pentru salvgardarea libertăţii şi independenţei poporului român, au fost admirabil slujite de atitudinea curajoasă, intransigentă şi principială pe care au avut-o luptătorii comunişti şi antifascişti pe tot parcursul procesului. Personalitate de excepţie, exemplul suprem al eroului patriot, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — căruia partidul comunist i-a încredinţat rolul principal în orientarea procesului —, a devenit din acuzat acuzator, demascînd cu virulenţă pericolul fascismului şi al războiului şi pronunţîndu-se pentru apărarea intereselor naţionale fundamentale ale poporului român, ale ţării.

Experienţa pe care o dobîndise în cadrul Comitetului Naţional Antifascist, calităţile sale deosebite, ilustrate cu prilejul participării la numeroase acţiuni revoluţionare, organizate şi desfăşurate de partidul comunist, fuseseră tot atîtea argumente care determinaseră conducerea P.C.R. să-i încredinţeze, în toamna anului 1935, sarcina de mare răspundere de secretar al Comitetului Regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist. Numirea tînărului militant comunist Nicolae Ceauşescu în această funcţie se înscria în orientarea partidului comunist de întărire a activului său cu cadre muncitoreşti, călite în aspre bătălii de clasă, capabile să transpună în practică linia sa politică patriotică, obiectivele de însemnătate primordială ale acelei perioade istorice — lupta împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale a patriei.

În această calitate, tînărul comunist Nicolae Ceauşescu desfăşurase o asiduă acţiune politică şi organizatorică pentru consolidarea Regionalei Prahova a U.T.C. (crearea de nuclee ilegale şi extinderea posibilităţilor sale de manifestare legală, înfiinţarea unor filiale locale ale Blocului Democratic), pentru promovarea, în rîndul tinerei generaţii, a liniei politice antifasciste, profund patriotice, a Partidului Comunist Român. Toate acestea, ca şi intensa activitate revoluţionară desfăşurată anterior, au fost motivele pentru care secretarul Comitetului Regional Prahova al U.T.C. şi, alături de el, un grup de tineri comunişti şi antifascişti, fuseseră arestaţi, la 15 ianuarie 1936, la Moreni, Gura Ocniţei şi în alte localităţi din judeţ.

În toată perioada de detenţie, de aproape cinci luni de zile, tînărul militant revoluţionar Nicolae Ceauşescu a constituit, pentru tovarăşii săi, un exemplu de tărie, de comportare curajoasă şi demnă, care, în timpul procesului, ce se va desfăşura între 27 mai şi 5 iunie, va dobîndi noi dimensiuni. În cadrul dezbaterilor procesului, în care era pusă în cumpănă libertatea pentru mai mulţi ani, cînd se afla, deci, în perspectiva unei aspre condamnări, în momentele luării interogatoriilor, neobositul revoluţionar Nicolae Ceauşescu a pus, mai presus de toate, dorinţa de a folosi şi acest prilej pentru a-şi expune, cu demnitate şi mîndrie revoluţionară, concepţiile politice, scopurile luptei sale. În acel ceas politic, cînd trebuia apărat viitorul poporului român, independenţa şi integritatea patriei în faţa pericolului expansiunii fasciste, tînărul comunist s-a dovedit a fi exponentul celor mai înaintate forţe ale societăţii româneşti, care şi-au asumat nobila misiune a luptei împotriva celui mai mare flagel care s-a abătut vreodată asupra omenirii — fascismul. Flacăra fermităţii convingerilor sale revoluţionare a luminat mohorîta sală de judecată, surprinzîndu-i chiar şi pe judecători, determinîndu-i pe avocaţi

P.C.R. — memoria mereu vie

să-l privească cu alţi ochi, ca pe o personalitate care excludea schemele lor de apărare, afirmîndu-se în moduri neaşteptate şi emoţionante, iar pe cei admişi în sala de judecată să înţeleagă de ce este considerat, de către cei arestaţi, conducătorul lor. Privirile tuturor au fost aţintite spre tînărul revoluţionar Nicolae Ceauşescu, care a înţeles să-şi primejduiască libertatea pentru a impune respectarea legii în proces, care a dovedit spirit de dăruire, mai presus de interesele sale personale; el a fost tot timpul creierul şi sufletul grupului de militanţi comunişti şi antifascişti arestaţi, poziţie pe care şi-a dobîndit-o prin calităţile sale de excepţie şi pe care le-a afirmat cu fiecare prilej.

În ziua de 5 iunie 1936, după o deliberare care a durat cinci ore, Consiliul de Război al Corpului 5 Armată din Braşov a pronunţat sentinţa prin care 14 tineri militanţi comunişti şi antifascişti erau condamnaţi la pedepse ce totalizau 12 ani închisoare, 100 000 lei despăgubiri către stat şi 45 de ani de interdicţie politică. Tînărul comunist Nicolae Ceauşescu a primit cea mai grea condamnare: doi ani închisoare, la care s-a adăugat pedeapsa de şase luni pronunţată pentru „ultraj", şi 2 000 lei amendă; de asemenea, eroul procesului a fost singurul dintre cei condamnaţi căruia i s-a adăugat şi pedeapsa „suplimentară" de „un an interdicţie de a părăsi domiciliul părintesc", după executarea pedepsei de privare de libertate. Nu este lipsit de importanţă faptul că, la socotirea datei de la care începea executarea pedepsei, instanţa militară a refuzat să-i ia în consideraţie perioada celor 143 de zile de prevenţie (15 ianuarie — 5 iunie 1936).

Strădania Consiliului de Război de a aplica tovarăşului Nicolae Ceauşescu pedepsele maxime, de a-i îngreuna situaţia prin neluarea în considerare a perioadei petrecute în arest, prin tot felul de pedepse „suplimentare", demonstra, o dată în plus, intenţiile autorităţilor de a izola, cît mai mult timp, pe tînărul comunist de mediul muncitoresc, din cauza capacităţii de mobilizare şi de înrîurire pe care o dovedise, a prestigiului de care se bucura în faţa maselor, a exemplului personal prin care le insufleţea, recunoscîndu-i, indirect, rolul de militant de frunte al partidului comunist.

Astfel se încheia procesul de la Braşov — moment cu profunde şi multiple semnificaţii în istoria mişcării muncitoreşti şi antifasciste din România, a partidului comunist — care, timp de 10 zile, polarizase atenţia maselor de oameni ai muncii, a opiniei publice democratice din ţara noastră. Despre procesul de la Braşov, despre pilda de demnitate şi de solidaritate revoluţionară care au animat cugetul şi fapta eroului său, s-a aflat în cercuri tot mai largi. Tînărul militant comunist Nicolae Ceauşescu devenise un simbol al luptei pentru o viaţă mai bună, mai dreaptă, pentru unirea eforturilor tuturor forţelor democratice într-un larg front de acţiune pentru a bara ascensiunea fascismului, pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii patriei.

În istoria partidului, a mişcării muncitoreşti şi antifasciste din România, procesul politic de la Braşov, din 1936, se detaşează ca un moment plin de semnificaţii. Curajul, dîrzenia şi eroismul luptătorilor comunişti şi antifascişti, largul ecou în opinia publică din ţară şi de peste hotare au înscris procesul de la Braşov cu litere de aur în istoria luptelor antifasciste, revoluţionare din ţara noastră. Procesul de la Braşov — ca şi cele desfăşurate în alte oraşe ale ţării — a sporit prestigiul politic al Partidului Comunist Român, care a demonstrat că avea forţa politică şi organizatorică de a asigura izbînda misiunii sale istorice, de a conduce poporul pe calea transformării revoluţionare a societăţii, că formase militanţi comunişti, cu convingeri revoluţionare ferme, profund devotaţi cauzei partidului şi poporului.

Pe parcursul celor zece zile cît au durat dezbaterile procesului, ziarele cu orientare de centru sau chiar de dreapta au fost nevoite să aducă, treptat, în prim plan, în cadrul relatărilor din sala tribunalului, numele tînărului militant revoluţionar Nicolae Ceauşescu: le obliga însăşi evoluţia procesului. Presa de stînga, începînd cu „Scînteia" ilegală şi sfîrşind cu ziarele de mare tiraj din Capitală şi din provincie, de orientare burghezo-democratică, a dat expresie admiraţiei sale, condamnînd în termeni vehemenţi molestările, persecuţiile şi presiunile morale la care au fost supuşi în permanenţă militanţii inculpaţi, metodele arbitrare şi samavolnice sub semnul cărora se desfăşura procesul.

O sinceră admiraţie şi un profund respect se desprind din portretul făcut tînărului erou: „Fiu de ţărani, ieşit din popor — scria publicaţia «Arena» —, acest tinerel, intrat în viaţă la o vîrstă fragedă, începe să ştie ce trebuie să vrele. Şi îşi revendică mereu ale lui vreri. Ieri la Bucureşti, la Craiova, apoi la Ploieşti şi în Valea Prahovei, în căutare şi efectuare de lucru, îşi spunea tovarăşilor de muncă a lui şi a lor durere, a lui şi a lor dorinţi. Şi, de aceea, a simţit efectele hipnozei cu vîna de bou. De aceea a fost adus în faţa Consiliului de Război din Braşov. De aceea chiar în timpul dezbaterilor, şi pentru motive considerate de consiliu ultraj, tînărul Ceauşescu este condamnat la şase luni, în afară de lunga prevenţie şi sentinţa pe care o va da onoratul consiliu la sfîrşitul procesului... Pentru pîine, pace, libertate, tînărul Ceauşescu va întîlni în ocnele ţării româneşti peste 1 500 deţinuţi"...

Un alt portret i-a fost inspirat scriitorului Eugen Jebeleanu de vizita şi întrevederea pe care a avut-o, în închisoarea braşoveană, cu tînărul militant revoluţionar Nicolae Ceauşescu, şi creionat în vibrantul reportaj — **Impresii de la proces**: „Ceauşescu e un copil. Dar un copil cu o inteligenţă de o maturitate surprinzătoare... Are 19 ani, dar a văzut şi a păţit ca pentru 90".

Procesul de la Braşov, intentat de autorităţile represive împotriva luptătorilor comunişti şi antifascişti, a pus, încă o dată, în lumină înaltele trăsături politico-morale — principialitatea comunistă, patriotismul înflăcărat, devotamentul în slujirea intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale poporului şi ţării, abnegaţia, dîrzenia şi neînfricarea în luptă pentru cauza socialismului şi a păcii — ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu, care, prin voinţa unanimă a comuniştilor, a întregului popor, se află astăzi în fruntea partidului şi statului, conducînd, de peste două decenii, cu neasemuită strălucire, destinele României pe calea progresului şi civilizaţiei socialiste, afirmării ei demne, libere şi independente în rîndul naţiunilor lumii.

dr. Vasile Petrişor

1 MAI 1939

O pagină de glorie în lupta pentru independență și suveranitate, împotriva fascismului și a războiului

Întregul ansamblu de pregătiri și măsuri organizatorice, care au determinat caracterul profund patriotic, antifascist, antirăzboinic și antirevizionist al întrunirilor și manifestărilor din Capitală, de la 1 mai 1939, a fost strîns legat de activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu

În vîltoarea aprigelor bătălii antifasciste din acea perioadă, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de alți militanți ai partidului, tovarășa Elena Ceaușescu s-a remarcat prin atitudinea fermă, revoluționară, prin deosebita activitate politico-organizatorică și culturală desfășurată în rîndul muncitorimii din Capitală

Împlinirea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român oferă prilejul evocării unor pagini glorioase din activitatea sa, între care, la loc de frunte, se află lupta împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei.

Într-adevăr, încă de la întîile manifestări ale fascismului pe arena politică europeană, poporul român, sesizînd caracterul său nociv, agresiv, pericolul pe care îl reprezenta acesta pentru libertatea tuturor popoarelor, s-a pronunțat cu hotărîre împotriva acestui flagel. Însuflețit de o fierbinte dragoste de țară și popor, în acei ani de grea cumpănă, Partidul Comunist Român a desfășurat o susținută și rodnică activitate în lupta împotriva pericolului fascismului și războiului, acționînd pentru unirea, într-un front național antifascist, a tuturor forțelor social-politice românești, interesate în salvgardarea libertăților democratice, a independenței și suveranității țării. La temelia coalizării forțelor patriotice, antifasciste, P.C.R. a pus realizarea unității de acțiune a mișcării muncitorești, conlucrarea comuniștilor, socialiștilor și social-democraților în lupta pentru apărarea intereselor supreme ale națiunii române.

Un moment de vîrf în suita de acțiuni antifasciste și

antirevizioniste desfăşurate în deceniul al patrulea de către partidul comuniştilor, în colaborare cu celelalte partide muncitoreşti, l-a reprezentat marea demonstraţie de la 1 Mai 1939, care a relevat, cu putere, voinţa clasei noastre muncitoare, a întregului popor de a se împotrivi, cu orice preţ, fascismului şi războiului, de a apăra libertatea şi frontierele patriei.

Întregul ansamblu de pregătiri şi măsuri organizatorice, care au determinat caracterul profund patriotic, antifascist, antirăzboinic şi antirevizionist al întrunirilor şi manifestărilor din Capitală, de la 1 Mai, a fost strîns legat de activitatea tovarăşului **Nicolae Ceauşescu.** Prezenţa sa în Comitetul de organizare a zilei de 1 Mai, creat de Partidul Comunist Român, era o reflectare a preţuirii şi încrederii pe care partidul o acorda neînfricatului militant comunist, care făcuse, în repetate rînduri, dovada dîrzeniei şi intransigenţei sale revoluţionare, a tactului şi viziunii sale politice largi, înaltelor sale calităţi organizatorice. Militant revoluţionar, călit în focul luptelor muncitoreşti încă de la începutul deceniului al patrulea, trecut prin şcoala luptei antifasciste ca unul din fruntaşii Comitetului Naţional Antifascist, organizator de seamă al acţiunilor revoluţionare ale tineretului, greu încercat prin regimul aspru al închisorilor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a impus în întreaga activitate legată de pregătirea şi desfăşurarea memorabilelor acţiuni de la 1 Mai 1939, ca un conducător cu o bogată experienţă revoluţionară şi o profundă maturitate politică.

În viitoarea aprigelor bătălii antifasciste din acea perioadă, alături de tovarăşul **Nicolae Ceauşescu,** de alţi militanţi ai partidului, tovarăşa **Elena Ceauşescu** s-a remarcat prin atitudinea fermă, revoluţionară, prin deosebita activitate politico-organizatorică şi culturală desfăşurată în rîndul muncitorimii din Capitală.

Conform programului Comitetului de organizare, în dimineaţa de 1 Mai 1939, mii de muncitori din Bucureşti şi provincie se îndreptau spre sălile dinainte stabilite, unde urmau să aibă loc importante întruniri, printre care şi Congresul breslelor muncitoreşti la scară naţională, convocat în acea zi în capitala ţării. Participanţii la întruniri, luînd în considerare situaţia internaţională gravă, cînd pacea era în pericol, iar integritatea teritorială a României era ameninţată direct de tendinţele revizioniste, agresive ale fascismului, au condamnat politica războinică, expansionistă a statelor fasciste, revizioniste, pronunţîndu-se cu hotărîre pentru apărarea păcii, a hotarelor patriei, a independenţei şi suveranităţii ei naţionale. Dînd expresie acestor sentimente patriotice, cei prezenţi au hotărît, printr-o rezoluţie, ca întreaga clasă muncitoare să contribuie, cu valoarea unei zile de muncă, la fondul de înzestrare a armatei române.

După încheierea întrunirilor, participanţii, împreună cu mii şi mii de locuitori ai Capitalei, au demonstrat pe străzile centrale ale oraşului. „Muncitori, meseriaşi, funcţionari şi intelectuali, femei muncitoare, ţărance, intelectuale, mase de tineri muncitori antifascişti" şi-au unit glasurile şi braţele, pentru a constitui împreună „o adevărată înfrăţire de luptă antifascistă" — releva ziarul „Scînteia". Consemnînd în rapoarte şi note informative desfăşurarea demonstraţiei, autorităţile raportau că principala arteră a Bucureştiului, Calea Victoriei, „avea aspectul unui cîmp de manifestaţie revoluţionară", că mulţimea scanda lozincile partidului comunist: „Vrem respectarea graniţelor!", „Trăiască integritatea teritorială a României!", „Jos fascismul!", „Jos agresorul hitlerist!", „Vrem alianţă cu ţările democratice!". În încheierea manifestaţiei, care, potrivit programului, a avut ca punct final Parcul Libertăţii, demonstranţii au depus o coroană de flori la Mormîntul eroului necunoscut, în semn de recunoştinţă pentru cei care s-au jertfit pentru unitatea şi independenţa ţării şi ca expresie a angajamentului lor solemn de a păstra această nobilă tradiţie, de a nu precupeţi nimic pentru salvarea patriei.

Sub semnul rezistenţei antifasciste, a hotărîrii de a apăra graniţele ţării ameninţate, s-au desfăşurat manifestaţiile de 1 Mai şi în alte centre ale ţării, ca Arad, Ploieşti, Iaşi, Cluj, Bacău, pe Valea Jiului ş.a.

Viguroasa demonstraţie de la 1 Mai 1939, din Bucureşti şi din alte localităţi ale ţării, a găsit un deosebit ecou în rîndul poporului român, fiind amplu comentată în publicistica vremii. Ziarul „Timpul", răspîndit în cercuri largi ale societăţii româneşti, aprecia astfel evenimentul: „1 Mai 1939 a arătat, o dată mai mult, că muncitorimea este temeiul, baza şi substanţa naţională, chezăşia prosperităţii ei în pace şi apărătoarea ei, atunci cînd patria o cere".

Marea demonstraţie de la 1 Mai 1939 s-a înscris ca un puternic semnal pe care poporul român l-a adresat Europei, opiniei publice mondiale, pentru unirea eforturilor tuturor forţelor antifasciste, democratice, iubitoare de pace, în vederea împiedicării dezlănţuirii conflagraţiei mondiale de către Germania nazistă. Sintetizînd răsunetul pe care evenimentele din România l-au avut în diferite ţări, Conferinţa internaţională asupra problemelor democraţiei, păcii şi apărării persoanei umane (ţinută la Paris în 12—14 mai 1939) aprecia în documentul intitulat: „Pentru integritatea şi independenţa României" că puternica manifestaţie antifascistă şi antirăzboinică de la 1 Mai, din România, a fost „o dovadă că poporul român se raliază la mişcarea antifascistă şi că voinţa sa este de a lupta, în mod real, împotriva agresorului şi fascismului".

Experienţa dobîndită de Partidul Comunist Român în lupta împotriva fascismului, inclusiv cu prilejul marii demonstraţii de la 1 Mai 1939, a fost utilizată cu succes în perioada următoare a amplei mişcări de rezistenţă antihitleristă, a pregătirii şi înfăptuirii revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944, care a deschis orizonturi noi naţiunii române, propulsînd-o, viguros şi neabătut, pe calea înfăptuirilor măreţe ale noului ev, evul socialist.

Evocînd evenimentele de la 1 Mai 1939, precum şi învăţămintele ce se degajă din acestea pentru istorie, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu,** care a avut un rol determinant în organizarea şi desfăşurarea lor, arăta: **„Cînd în multe ţări era o oarecare stare de aşteptare, muncitorimea română, sub conducerea comuniştilor, s-a ridicat şi a demonstrat că nu trebuie să ne plecăm în faţa fascismului, că trebuie să ridicăm steagul luptei şi că, unite, muncitorimea, popoarele pot bara calea fascismului! Şi dacă în 1939 popoarele ar fi acţionat unite, hitlerismul nu ar fi dezlănţuit al doilea război mondial! Iată de ce acum, cînd ne reamintim şi cinstim această mare demonstraţie revoluţionară, trebuie — şi doresc să mă adresez muncitorimii din Europa, din întreaga lume, forţelor progresiste — să tragem toate învăţămintele, să nu lăsăm să se mai repete evenimentele din '39, să întărim unitatea! Dispunem de forţa necesară pentru a opri calea spre război, spre prăpastie, pentru a asigura pacea, independenţa tuturor popoarelor, dreptul oamenilor la libertate, la bunăstare şi fericire!"**

Aprecierile secretarului general al partidului nostru exprimă, cu limpezime, poziţia militantă, profund revoluţionară, de mare forţă mobilizatoare, a politicii externe a partidului şi statului român, în favoarea realizării unei largi solidarităţi în lupta pentru pace, pentru dezarmare, în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru independenţă şi colaborare între toate statele şi popoarele lumii.

dr. Gheorghe Unc

O avanpremieră, acum un sfert de veac

Belgrad 1—6 septembrie 1961

Piața Marx-Engels, unde se află „Casa Presei”

Fațada arcuită a modernului edificiu dominînd Piața Marx—Engels, în plin centrul Belgradului, devenise în ultimele zile de august, acum un sfert de veac, magnetul pentru sute de gazetari de pretutindeni. «Orașul Alb», renăscut, de-a lungul istoriei, de patruzeci de ori din propria cenușă, încins de coline înverzite, unde și celții și-au lăsat urmele, se răsfăța sub soarele toamnei timpurii. Boarea strecurată prin coridoarele Dunării și Savei, care își dau întîlnire chiar în capitală, făcea să murmure pînzele policromiei de steaguri, care înveseleau animatele bulevarde centrale. În octombrie 1956, cînd cunoscusem prima oară orașul, erau, aici, aproape 600 000 locuitori, între timp sporind cu un sfert de milion. Atunci, în 1956, Noul Belgrad — un vast teren plat din stînga Savei — era doar o promisiune, iar Casa Sindicatelor din Piața Marx—Engels o construcție nefinalizată. Spre această Casă a Sindicatelor, transformată în Centru de presă, se îndreptau corespondenții veniți în capitala Iugoslaviei, aflată în febra pregătirilor pentru o Conferință care, după deschiderea ei, la 1 septembrie 1961, a devenit, oficial denumită, ca fiind a șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate. Acum, după douăzeci și cinci de ani, nu mai încape îndoială că au fost martorii unuia dintre jaloanele de seamă, marcînd trecerea de la era popoarelor-obiect la cea a națiunilor — subiect ale relațiilor internaționale.

O avanpremieră, acum un sfert de veac

Înaintea ridicării cortinei

Primul contact la Biroul de acreditări nu prea era de natură să te lămurească asupra titulaturii oficiale a Conferinței. Deși faptul ca atare avea să-și piardă, în zilele următoare, vreo semnificație, era totuși un semnal, ca în atîtea alte cazuri consemnate în analele diplomatice, că mai persistau opinii diferite în acest caz, în desemnarea țărilor participante ca *neangajate* sau *nealiniate*, expresii care circulau în declarații politice sau în coloanele ziarelor. Permisul de acces la dezbaterile publice avea inscrise cuvintele: *Conferința șefilor de stat și de guvern ai țărilor neangajate*. Ea era însă valabilă numai cu legitimația de ziarist, pe care era imprimat un *N*, ceea ce, în unele limbi, inclusiv a gazdelor, putea indica fie neangajat, fie nealiniat. Insigna de presă tranșa chestiunea și mai „diplomatic": Conferința Belgrad 1961. Un comunicat de presă evoca desfășurarea, în acele zile, la Belgrad a unei reuniuni preliminare „a reprezentanților țărilor participante la Conferința șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate". Un altul, datat 31 august, consemna că secretarul de stat adjunct la afacerile externe al Iugoslaviei, Leo Mates, fusese numit secretar al Conferinței, în urma unui acord între țările participante „la Conferința șefilor de stat și de guvern ai țărilor neangajate".

Chiar și în prezent, deși nu puțini cercetători au forat subiectul, rămîne dificilă stabilirea datei exacte a intrării în vocabularul politic a celor două formule. Krishna Menon, membru al guvernului indian, colaborator apropiat și devotat al premierului J. Nehru, promotor reputat al dezbaterilor de pe scena Organizației Națiunilor Unite în deceniul șase, considera că termenul nealiniere a apărut încă la începutul anilor '50. Dacă este de reținut că afirmația lui Menon a fost înregistrată într-un interviu din 1968 (*Times of India*, 30 septembrie), nu-i mai puțin adevărat că unii autori consideră că prima aplicare a unei politici de nealiniere, fără folosirea expresiei ca atare, data de la 5 decembrie 1950, cînd a survenit acțiunea coordonată a 14 țări afro-asiatice la O.N.U., în legătură cu pericolul unui al treilea război mondial, ce decurgea din evoluția evenimentelor din Coreea, după agresiunea împotriva R.P.D. Coreene. În ce îl privește, Leo Mates evalua că, abia spre sfîrșitul anilor '50, se poate constata acceptarea expresiei în limbajul diplomatic sau al presei. Cert rămîne că, într-o cuvîntare rostită la Universitatea Columbia (New York), în 1949, premierul J. Nehru a definit politica externă a Indiei avînd ca „țintă pacea, nu prin alinierea cu vreo putere mai mare sau grup de puteri, ci printr-o abordare independentă a fiecărei chestiuni litigioase ori pusă în discuție".

Drumul spre Belgrad a derivat din principiile adoptate de Conferința de la Bandung[1], care au exercitat o mare influență în viața internațională. Această conferință „a făcut o puternică impresie asupra lui Tito" – evoca, în 1981, I. Vrhoveț (pe atunci secretar federal al afacerilor externe), după o întîlnire cu conducătorul iugoslav, la scurt timp după Bandung. „El o considera un bun indicator. Era foarte preocupat, atunci, de problema de a ști cum să fie transformat acest efort regional într-unul internațional și cum să se creeze, pornind de la un concept similar, o mișcare mondială, care să reunească țările nou eliberate și toate celelalte gata să se lupte în comun pentru o lume diferită și mai bună, găsind, totodată, un sprijin pentru salvgardarea propriei independențe". O asemenea preocupare era, de altfel, răspîndită în multe locuri, iar esența ei, în acei ani de început al marșului apariției de noi state, era tot mai accentuat formulată.

Clădirea Adunării Naționale Federale

În toamna anului 1956 – la prima sesiune a Adunării Generale O.N.U., la care a participat de la primirea în forumul Națiunilor Unite –, România, prin ministrul său de externe, Grigore Preoteasa, sublinia că, „în marile chestiuni ale păcii și războiului, ale colaborării economice mondiale, formăm o singură lume, care reclamă prezența și participarea pe bază de deplină egalitate a tuturor țărilor" și că politica noastră externă „se inspiră din principiile coexistenței pașnice, al egalității între state, al respectului independenței și suveranității naționale a tuturor popoarelor, al neamestecului în treburile interne ale altor țări". România, promovînd „cu stăruință în politica sa externă principiile coexistenței pașnice", pornea „de la convingerea că relații realmente sănătoase nu pot exista decît între state care își respectă reciproc independența națională". Ea saluta „statele care și-au cucerit de curînd independența și care joacă un rol tot mai important în apărarea păcii și dezvoltarea colaborării internaționale. Socotim acest fapt ca unul din cei mai însemnați factori de progres ai istoriei contemporane. Creșterea impetuoasă a mișcării național-eliberatoare a pus la ordi-

[1] Vezi E. Preda, Bandung, 18—24 aprilie 1955. O întîlnire cu istoria, LUMEA Almanah 1985, pag. 66—74

România, care a urmărit cu profund interes lucrările conferinței de la Belgrad din 1961, avea legături in plină dezvoltare cu toate statele fondatoare ale mișcării de nealiniere și relații diplomatice cu majoritatea țărilor participante.

După Congresul al IX-lea, partidul și statul nostru au consolidat relațiile de colaborare și solidaritate cu țările in curs de dezvoltare și nealiniate. În prezent, țara noastră întreține relații diplomatice cu peste 80 de țări nealiniate, factorul determinant pentru dezvoltarea amplelor legături, pe multiple planuri, constituindu-l intilnirile la nivel înalt realizate, de partea română, in peste 40 de țări nealiniate și de peste 30 de țări nealiniate in România. Numai intre președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Iosip Broz Tito au avut loc 19 intilniri intre 1966 și 1979.

„România — declara tovarășul *Nicolae Ceaușescu — acordă o însemnătate deosebită activității mișcării țărilor nealiniate. În actualele împrejurări internaționale, mișcarea țărilor nealiniate are un rol important in a asigura participarea acestor țări la soluționarea problemelor internaționale într-un mod democratic și, in primul rind, la asigurarea independenței naționale, in înfăptuirea dezarmării și a noii ordini economice internaționale"*.

Ca o apreciere a politicii sale externe dinamice și profund constructive, a interesului comun, România socialistă a fost invitată să participe la conferința ministerială a țărilor nealiniate de la Lima din 1975. În august 1976, Conferința la nivel înalt de la Colombo a atribuit țării noastre statutul de invitat permanent la activitățile mișcării de nealiniere. Așa cum sublinia tovarășul *Nicolae Ceaușescu, „aceasta constituie un pas important în felul de abordare de către mișcarea nealiniaților a problemelor privind orientarea și sarcinile pe care și le propune, în primul rind de a constitui un cadru de discutare, cu o participare cit mai largă, a problemelor fundamentale ce preocupă lumea contemporană"*.

Există toate condițiile și nici un impediment din punctul de vedere al României pentru intensificarea participării sale la activitatea mișcării țărilor nealiniate, in interesul mersului înainte, pe un drum nou, progresist al omenirii.

nea zilei chestiunea lichidării depline a sistemului colonial". Atunci, in noiembrie 1956, s-a relevat, de asemenea, că România „s-a pronunțat permanent și in sensul că pacea și securitatea in Europa pot fi asigurate nu prin crearea de blocuri militare antagoniste, ci pe calea efortului comun al tuturor statelor europene pentru infăptuirea unui sistem general de securitate" și considera Tratatul de la Varșovia că „este, de la inceput, un pact condițional", care „își pierde valabilitatea" in cazul in care, in Europa, „va fi creat un sistem de securitate colectivă". Convulsiile din viața internațională, accentuarea pericolului de război, amenințările la adresa independenței țărilor mici și mijlocii, indeosebi a celor care și-o obținuseră in perioada postbelică, au dat o nouă dinamică tendinței de neparticipare la blocuri. In august 1961, reputatul politolog american Hans Morgenthau constata despre „neangajare": „dorința de a nu fi aliniat cu vreuna din părți in războiul rece este cea mai pătrunzătoare tendință, care se răspindește in politica mondială. De fapt, toate noile națiuni ale Africii și Asiei au adoptat-o deschis și au făcut-o politica lor oficială. In plus, ca mișcare populară, mai mult sau mai puțin articulată, tendința este viguroasă chiar in rindul națiunilor aparținind unuia sau celuilalt dintre cele două blocuri". Pentru Morgenthau, neangajarea devenea un factor unificator pe plan internațional, deoarece „cele mai multe dintre noile națiuni slabe, dacă și-ar schimba poziția cu una de aliniere, ar risca să fie reduse la un nou statut colonial. Ceea ce se cere este o nouă ordine, care să înlocuiască defuncta ordine imperială".

Un an după Conferința de la Bandung, in luxurianta insulă Brioni, au avut loc convorbiri Tito-Nasser. In Comunicatul din 18 iulie 1956 se menționa că Iugoslavia și Egiptul abordează problemele contemporane „călăuzite de principiile coexistenței pașnice și active și neaderării la blocuri". A doua zi, in Comunicatul privind convorbirile la care celor doi șefi de stat li se alăturase și primul ministru al Indiei, J. Nehru, era afirmat sprijinul pentru principiile adoptate la Bandung și se sublinia: „este esențial să se depună eforturi pentru a se crea o atmosferă de pace și să se acționeze in conformitate cu principiile fundamentale ale Cartei Națiunilor Unite". Dacă drumul de la Bandung spre Belgrad a trecut prin Brioni, la vremea respectivă nu se cristalizase un concept al *nealinierii* sau *neangajării*, și termenii înșiși nu erau întrebuințați. În iulie 1960, președintele Ghanei, dr. Kwame Nkrumah, emitea, însă, propunerea „ca toate țările nenucleare neangajate ale lumii – in special din Africa și Asia – să se întrunească de urgență" pentru a forma „o forță de prevenire a războiului intre cele două blocuri ale așa-numitului Est și Vest". În toamna aceluiași an – cind războiul rece parcurgea o nouă fază paroxistică –, cu prilejul sesiunii Adunării Generale ONU, la care participau numeroși șefi de stat și de guvern, a avut loc o intilnire între Tito, Nasser, Nehru, Nkrumah și președintele Indoneziei, Sukarno, ulterior considerați fondatorii mișcării de nealiniere. De aici, calea a mers spre Conferința de la Belgrad, pregătită și prin numeroase intilniri bilaterale intre aceștia și alți șefi de stat și de guvern, și înaintea căreia Tito s-a referit adesea la așa-numitele „țări nealiniate", fără insă a le defini. Participanții la Conferință aveau să considere, cum a fost consemnat intr-unul din documentele adoptate[2], „lărgirea zonei neangajate in lume constituie singura alternativă posibilă și indispensabilă la politica împărțirii totale a lumii in blocuri și la intensificarea politicii războiului rece".

---

[2] Textul integral al documentelor în: **Mișcarea de nealiniere**, volum sub egida Academiei „Ștefan Gheorghiu", Editura Politică, București, 1978, p. 236—249

Din loja presei și dincolo de ea...

Intre loja presei din clădirea fostului club ofițeresc al armatei coloniale din Bandung, devenit Gedung Mardeka (Palatul Libertății), și cea a Skupștinei (parlamentul) din Belgrad, distanțele îl frapau pe martorul ocular. Distanțele în timp – din 1955 pînă în 1961 – își puseseră, și ele, amprenta pe principalii actori, în bună parte aceiași; în spațiu – zece mii de kilometri se așterneau de la montanul oraș subecuatorial pînă în capitala de pe Dunăre a unui stat din Balcani. Dar, atît pe plan istoric cît și politic, apropierea s-a dovedit a fi mare sub unghiul apariției ei și determinării evoluției unui fenomen nou în sistemul relațiilor internaționale contemporane, deși Conferința de la Belgrad nu putea fi nici o repetare și nici un „al doilea Bandung", cum se mai auzea pe atunci.

Cadrul Conferinței, cel puțin pentru ședințele publice, era oferit de Palatul Adunării Naționale Federale (Skupștina), reuniunile închise urmînd a se desfășura în clădirea Consiliului Executiv Federal, prima dintre construcțiile publice moderne ale Noului Belgrad. Se anunțase că delegațiile vor începe să sosească de la ora 9 a.m. Pentru corespondenții acreditați era simplu să traverseze cele cîteva sute de metri de la „Casa Sindicatelor".

Palatul Skupștinei – construit în stilul Renașterii italiene, indiscutabil unul dintre cele mai frumoase edificii ale Belgradului – își punea în evidență contururile patinate, în contrast cu brîul de arbori din apropiere, sub lumina aurie a dimineții. Piatra fundamentală fusese pusă în 1907, dar inaugurarea a survenit după trei decenii, lucrările fiind adeseori întrerupte datorită unor dificile împrejurări, atît externe cît și interne. Un ziarist localnic ne împărtășea că, după o foarte răspîndită credință populară, regele Alexandru I (1921–1934) ar fi împiedicat terminarea palatului, deoarece cineva i-a prezis că va muri imediat ce se va încheia construcția. (În fapt, Alexandru I a fost asasinat împreună cu ministrul de externe al Franței, Louis Barthou, la Marsilia, la 9 octombrie 1934, de către teroriști ustași, manevrați de serviciile secrete ale puterilor fasciste). După doi ani, clădirea a fost inaugurată. Ea avea să ocupe un loc deosebit în istoria Iugoslaviei postbelice. Aici s-a proclamat Republica (29 noiembrie 1945), Iosip Broz Tito fiind ales primul ei președinte. Conform unei butade, auzită de la gazde, pentru a înțelege Iugoslavia contemporană nu ai voie să uiți existența, în cuprinsul ei, a șase republici, cinci naționalități, patru limbi, trei religii și două alfabete. „Frăție-unitate", deviza anilor glorioși de luptă împotriva cotropitorilor fasciști și ai epopeii reconstrucției postbelice, rămînea în actualitate.

Amfiteatrul, îmbrăcat în marmoră artificială multicoloră, dar a cărei notă distinctivă o dădea cafeniul palid al lemnului de nuc, degaja o solemnitate aparte. Din loja presei, învecinată cu cea a corpului diplomatic, panorama parterului – cu arcuirile de pupitre ale delegațiilor schițînd „o masă rotundă" – apărea marcată de gravitate.

La ora 10 a.m., Tito, în calitate de amfitrion, și-a început cuvîntarea de deschidere. Avea 69 de ani și emana o deosebită vigoare și distincție. Cu greu, cineva nefamiliarizat cu biografia lui, ar fi recunoscut pe tînărul muncitor metalurgist, care, la 18 ani, intrase în mișcarea revoluționară, care a luat parte directă la Revoluția din octombrie din Rusia, aderase din 1920 la Partidul Comunist din Iugoslavia, în fruntea căruia se afla de peste două decenii. Avea, desigur, un mare prestigiu de conducător eroic în lupta de eliberare națională și în revoluția socialistă din Iugoslavia, numele său fiind cunoscut pe toate meridianele încă din anii celui de-al doilea război mondial.

Deschizînd Conferința de la Belgrad, Tito spunea: „Un mare număr de țări mici și mijlocii, care sînt subdezvoltate, nu și-au putut ocupa locul în concertul națiunilor. Aceste țări continuă să fie considerate ca o mașină de vot în marile adunări internaționale. Cu toate acestea, țările nealiniate nu se mai pot limita la rolul de observatori și de votanți. Ele trebuie să poată participa activ la soluționarea problemelor care pun în pericol viitorul lumii. Conferința de la Belgrad a fost convocată pentru a afirma aceste drepturi".

Fundalul pregătirilor conferinței, ca și al vieții internaționale în general, fusese jalonat, de la începutul anului 1961, de evenimente ce răspîndeau îngrijorare în progresie geometrică. La 3 ianuarie, Statele Unite au rupt relațiile diplomatice cu Cuba, puțin timp înaintea instalării noului președinte J.F. Kennedy, a cărui Administrație aplică, în aprilie, planul elaborat de CIA de invazie a unor forțe contrarevoluționare în Cuba, înfrînte la Golful Porcilor. Criza din Congo (Zair), întreținută de uneltirile colonialiste, marcată de asasinarea, în februarie, a premierului P. Lumumba, are profunde reverberații pe plan internațional, inveninînd relațiile dintre numeroase state și ducînd la dezbateri încinse în Aduna-

Consiliul Executiv Federal (palatul guvernamental)

„Noi apreciem mult rolul mişcării de nealiniere în viaţa internaţională, contribuţia şi rolul Iugoslaviei în această mişcare — ceea ce a făcut ca, într-adevăr, mişcarea ţărilor nealiniate să aibă un rol important în soluţionarea unui şir de probleme din viaţa internaţională. În actualele condiţii, considerăm că se menţine şi chiar creşte rolul mişcării ţărilor nealiniate în viaţa internaţională.

Din păcate însă — şi doresc să subliniez acest lucru — o serie de conflicte existente între unele ţări nealiniate fac să se diminueze forţa şi puterea de acţiune ale mişcării ţărilor nealiniate. De aceea, după părerea noastră, ar fi necesar să se facă totul pentru încetarea acestor conflicte şi soluţionarea lor numai prin negocieri. ...O soluţionare a acestor probleme pe calea negocierilor ar întări mult prestigiul mişcării nealiniate şi ar face să crească forţa de atracţie a tezelor privind soluţionarea problemelor litigioase dintre state numai prin tratative. Soluţionarea acestor probleme dintre ţările nealiniate, prin tratative, ar demonstra că aceasta este o cale reală — şi singura — care poate să asigure pacea şi colaborarea internaţională, cu atît mai mult cu cît problemele internaţionale devin tot mai complexe.

Lupta pentru dezarmare, pentru pace, pentru noua ordine economică, pentru independenţă impune o unire a tuturor forţelor, a tuturor popoarelor. Desigur, noi apreciem că ţările socialiste au un rol important în toate acestea; dar apreciem, de asemenea, rolul însemnat pe care-l au ţările nealiniate, precum şi ţările în curs de dezvoltare, toate popoarele lumii, care, deopotrivă, sînt interesate într-o politică nouă de pace, de colaborare, care să asigure popoarelor dreptul la existenţă, în deplină egalitate şi pace".

NICOLAE CEAUŞESCU

(din interviul acordat revistei iugoslave „Komunist", martie 1986)

rea Generală ONU, în cursul lunilor martie şi aprilie. Urmărirea acestor dezbateri din loja presei a Adunării Generale ONU sau a febrilelor consultări de pe lungile coridoare ce converg spre imensa sală a lucrărilor ei, unde cunoscătorii apreciază că are loc sesiunea neoficială, paralelă şi nu mai puţin importantă, lăsa un gust amar, Naţiunile Unite apărînd cvasiparalizate la scenă deschisă. Singurul moment în care atenţia a fost distrasă de la această situaţie a survenit la 12 aprilie, cînd Iuri Gagarin, primul om în Cosmos, a traversat, în 108 minute, o noapte şi o zi ale Pămîntului. Acea sesiune - de fapt, partea a doua a celei începute în toamna anterioară, cu participarea a numeroşi şefi de stat şi de guvern - s-a văzut în imposibilitatea de a finaliza discuţiile în problema dezarmării, prin stabilirea directivelor şi a compoziţiei organului de negocieri, urmînd ca aceste chestiuni să fie rezolvate ulterior între SUA şi URSS. Între timp, cursa înarmărilor intrase într-o nouă fază. La 1 februarie, SUA au lansat prima rachetă intercontinentală cu combustibil solid (raza 6 300 mile); la 25 aprilie, Franţa a procedat la a patra experienţă nucleară în atmosferă; se înregistrează creşteri spectaculoase ale cheltuielilor pentru programele militare şi spaţiale ale celor mai mari puteri; negocierile americano-sovieto-britanice privind încetarea experienţelor nucleare trenează. Se cuvine subliniat în context că, încă la 31 martie 1958, Sovietul Suprem al URSS a adoptat o hotărîre cu privire la încetarea tuturor experienţelor nucleare sovietice şi a propus celorlalte state nucleare să urmeze acest exemplu. SUA şi Marea Britanie au refuzat să se alăture moratoriului sovietic şi, în luna octombrie 1958, Uniunea Sovietică a reluat experienţele. La 31 octombrie 1958, la Geneva, au început negocierile dintre URSS, SUA şi Marea Britanie cu privire la încheierea unui acord referitor la interzicerea experienţelor cu arma nucleară; de la 3 noiembrie 1958, URSS şi-a întrerupt din nou experienţele atomice. Şi-au încetat experienţele lor şi SUA; la 29 au-

1 septembrie 1961 - deschiderea Conferinţei

Înaintea începerii uneia dintre ședințe

gust 1959, guvernul sovietic a anunțat hotărîrea de a nu mai efectua, în viitor, explozii nucleare dacă și puterile occidentale nu-și vor relua experiențele cu arma atomică și cu hidrogen. Totuși, Franța a continuat seria experiențelor. În aceste condiții, URSS a întrerupt moratoriul său, la 31 august 1961; după două săptămîni – Statele Unite au reluat experiențele subterane, ceea ce s-a anunțat la 5 septembrie.

Spre sfîrșitul verii, între 21 și 25 august, după gravele incidente de la baza militară franceză de la Bizerta (Tunisia), Adunarea Generală ONU se afla din nou în sesiune, de data aceasta convocată extraordinar din inițiativa unui mare grup de țări afro-asiatice. Martorului ocular îi era limpede că lupta împotriva colonialismului devenea catalizatorul principal pentru acțiunea unui număr tot mai mare de state. Rezoluția adoptată cu 66 de voturi (30 de abțineri) recunoștea dreptul suveran al Tunisiei la a cere retragerea tuturor forțelor armate franceze de pe teritoriul său și chema cele două guverne la negocieri imediate. Franța, însă, a absentat de la sesiune. Puternice frisoane în organismul internațional transmiteau, mai ales, deteriorarea relațiilor americano-sovietice și incidentele confruntărilor în legătură cu problema germană și a statutului Berlinului occidental. Cînd, la 3–4 iunie, la Viena, s-au întîlnit Kennedy și Hrușciov, cu toată lipsa de informații asupra substanței convorbirilor, nici cei care au urmărit-o la fața locului nu-și închipuiau că, în cel mai scurt timp, teama de un conflict nimicitor se va răspîndi în cele patru puncte cardinale și va deveni motivația primă a încercărilor de a fi reașezate pe baze noi relațiile internaționale, a cărei expresie a fost și conferința de la Belgrad.

Odată cu deschiderea Conferinței, devenise oficială desemnarea țărilor participante ca nealiniate. Cuvîntarea inaugurală rostită de Tito o consacrase și era de presupus existența unui consens între cele douăzeci și patru de state participante[3] de a se da preferință acestui termen asupra celui de țări neangaja[te,] deși nici acesta din urmă n-a lipsit în deliberări. E[x]ceptînd Arabia Saudită, Guineea, Irak și Yemen, r[e]prezentate de miniștri de externe, celelalte aveau aici, în sala din Palatul Adunării Naționale Federal[e,] pe șefii lor de stat sau de guvern. Înseși aceste pr[e]zențe dădeau o imagine neobișnuită: doamna Si[ri]mavo Bandaranaike, primul ministru al Ceylonului[,] singura femeie, pînă atunci, șef de guvern; împăra[]tul Haile Sellasie, încoronat în 1930, dar care condu[]sese de fapt Etiopia încă din 1916; regele Mahendr[a] al Nepalului, regele Hassan al II-lea al Marocul[ui,] cel mai tînăr dintre participanți (se născuse în 1929[)] era și cel mai nou dintre șefii de stat (funcția o pr[e]luase în februarie 1961) și deținea, atunci, de m[ai] bine de un an, și calitatea de prim ministru; Nor[o]dom Sianuk, care, după ce abdicase în 1955 și își l[u]ase titlul de prinț, era șef al Statului Cambodgia (d[in] iunie 1960); arhiepiscopul Makarios, președintele C[i]prului; Habib Bourguiba, conducător al Partidul[ui] Socialist Desturian și al luptei de eliberare național[e] a poporului său, devenit primul președinte al Tuni[]siei după abolirea monarhiei în 1957. Cincisprezec[e] țări, respectiv trei cincimi, participaseră și la Confe[]rința de la Bandung, dintre ai cărei protagoniști l[a] Belgrad erau lesne de recunoscut: președintele Su[]karno (Indonezia), președintele Nasser, premierul J[.] Nehru și premierul birmanez U Nu, care, de dat[a] aceasta, în 1961, și-a asumat un rol cît mai șters. U Nu era însoțit de un diplomat discret, dar foart[e] apreciat la sediul ONU din New York, unde îndepli[]nea funcția de șef al misiunii permanente a țări[i] sale, U Thant. La 3 noiembrie 1961, acesta avea să fi[e] investit secretar general provizoriu al ONU, după ce t[i]tularul acestei funcții, suedezul Dag Hammarskjoeld, [a] decedat în urma unei catastrofe aeriene în apro[]

[3] Afganistan, Algeria, Republica Arabă Unită (formată între 1 februarie 1958 și 28 septembrie 1961, din Egipt și Siria), Arabia Saudită, Birmania, Cambodgia (Kampuchia), Ceylon (Sri Lanka), Cipru, Cuba, Etiopia, Gha[na,] Guineea, India, Indonezia, Irak, Iugoslavia, Liban, Ma[li,] Maroc, Nepal, Somalia, Sudan, Tunisia, Yemen (Repu[]blica Arabă Yemen). Delegația Republicii Congo (Zair[),] condusă de primul ministru C. Adoula și din care făce[a] parte viceprermierul A. Gizenga, fost colaborator apropi[at] al lui Patrice Lumumba, a părăsit Leopoldville (Kinshasa[)] în dimineața de 3 septembrie, la bordul unui avion a[l] ONU. „Plecarea mea la Belgrad, împreună cu dl. Gi[]zenga, este o nouă dovadă a reconcilierii naționale", de[]clară C. Adoula. Delegația a participat la conferință, di[n] dimineața zilei de 4 septembrie. Împreună cu cele 25 d[e] țări, alte trei au fost reprezentate de observatori: Bolivia[,] Brazilia, Ecuador.

„Această Conferință nu trebuie să fie un club restrîns" – a declarat președintele Tunisiei, H. Bourguiba

Hassan al II-lea, regele Marocului

pierea localității congoleze Ndola. Din 1962 și pînă în 1971, U Thant a fost secretar general al Organizației Națiunilor Unite. În toamna anului 1963, cînd l-am solicitat din partea revistei „Lumea", pentru primul ei număr, să se adreseze cititorilor ei, a remis o fotografie cu autograf prin care transmitea un salut și cele mai bune urări.

„Harta" Conferinței de la Belgrad, căreia îmbrăcămintea națională a unora dintre șefii de delegații îi dădea și un anume pitoresc, oferea corespondenților din loja presei un veritabil comentar nelingvistic, dar nu mai puțin încărcat de semnificații. Deși la Bandung fuseseră mai mulți participanți (29), cadrul continental se lărgise: două țări europene și însăși desfășurarea Conferinței pe continentul nostru[4] emiteau un semnal nou în viața internațională, urmînd să influențeze înseși dezbaterile; unsprezece țări asiatice și un număr egal de țări africane; o țară din America Latină, continent din care parveneau și cele trei țări cu statut de observatori. Președintele Habib Bourguiba atrăgea, însă, atenția că „această conferință nu trebuie să fie un club restrîns, în care noi deținem cheile de acces, ci un cerc deschis tuturor țărilor (...) care se declară de acord să lupte, alături de noi, pentru pacea lumii, pentru demnitatea statelor și popoarelor".

Jumătate din statele prezente la Belgrad își obținuseră independența în perioada postbelică și toate erau țări în curs de dezvoltare. Algeria nici nu era încă independentă, războiul colonial în această țară nu încetase, deși începuseră negocieri secrete între guvernul de la Paris și Frontul de Eliberare Națională (FLN), care crease, în septembrie 1958, Guvernul Provizoriu al Republicii Algeria (GPRA), dar pe care Franța nu îl recunoștea. Desigur, participarea șefului GPRA constituia o recunoaștere *de facto*, de către toți participanții la Conferință, dar, în ședința deschisă din dimineața zilei de 5 septembrie, asistam la un moment impresionant: prințul Sianuk, președintele Tito, președintele Republicii Mali, Modibo Keita, au anunțat că țările lor recunosc *de jure* G.P.R.A., ceea ce, anterior, declaraseră președintele Nkrumah și primul ministru al Afganistanului, M. Daud. Consilierul ambasadei franceze, Claude Arnaud, a părăsit sala. Înainte de sfîrșitul aceleiași ședințe, după ce luaseră cuvîntul C. Adoula și A. Gizenga, singura țară din partea căreia vorbiseră două persoane, președintele Sukarno a propus să se cinstească printr-un minut de reculegere memoria lui Patrice Lumumba. Toți cei prezenți s-au ridicat și au păstrat tăcerea. Gazetarii priveau încordați spre galeria rezervată corpului diplomatic. Dar nimeni n-a plecat.

Coordonatele „hărții" vii a Conferinței, chiar de la deschidere, apăreau, așadar, nealinierea la politica de bloc (nu în sensul că „putem fi neutri în problemele păcii și războiului", cum îmi spunea un diplomat) și starea de subdezvoltare a totalității țărilor participante.[5] Indiscutabil, unanimitate făcea eradicarea colonialismului. Dezbaterile erau, de altfel, „urmărite" – acesta era termenul oficial – de reprezentanții unor mișcări de eliberare sau partide ce luptau pentru independența țărilor lor, din Africa de sud-vest (Namibia), Angola, Kenya, Malta, Rhodesia de Nord (Zambia), Rhodesia de Sud (Zimbabwe), Ruanda-Urundi (Ruanda, Burundi), Uganda. Între Bandung și Belgrad, marșul spre decolonizare se accentuase. În 1955, dintre cei 76 membri ai ONU, numai zece (13,2 la sută) erau noi state. În 1960, – an în care șaptesprezece țări africane și din bazinul mediteranean au devenit independente –, din cei 99 de membri ai ONU, numărul noilor state ajunsese la o treime. De la începutul lui 1961 și pînă în septembrie, Sierra Leone și Kuweit își proclamaseră independența. Dar caracterul oarecum restrîns al participării la Belgrad nu s-a datorat, cum s-a crezut, în primul rînd „criteriilor" adoptate în vederea invitațiilor la conferință. Una dintre cauze, cum își amintea un diplomat iugoslav, se datora „opoziției unor țări nealiniate la admiterea acelora dintre vecinii lor cu care aveau dispute politice deschise". Neînțelegerile dintre ceea ce, atunci, se denumea „grupul de la Ca-

---

[4] Este de menționat că, la Conferința la nivel înalt a mișcării de nealiniere de la Delhi (7—12 martie 1983), din cele 33 țări ale continentului nostru participante la procesul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, au fost prezente 12 state: Iugoslavia, Cipru, Malta — membri; Austria, Elveția, Finlanda, Portugalia, România, San Marino, Spania, Suedia, Vatican — invitați.

[5] Unii politologi iugoslavi atrăgeau, ulterior, atenția că denumirea de nealiniere, sub care s-a desfășurat conferința, a creat „impresia greșită" că atitudinea față de blocuri era mobilul fundamental și că, dacă această denumire se raporta la blocuri, țările participante erau, în primul rînd, în curs de dezvoltare. De aici, spre deosebire de Bandung, apreciau ei, Belgradul a fost definit, **de facto** prin două criterii: nealiniere și subdezvoltare; vezi, între altele, masa rotundă de la Petrovaradin (28—31 august 1981), publicată în **Review of International Affairs**, Belgrade — 1982 și **Revue de politique internationale**, Belgrade, 20.IX 1981.

Nehru, Nkrumah, Nasser, Sukarno, Tito – la sediul misiunii permanente a Iugoslaviei la Națiunile Unite, în toamna anului 1960

sablanca"[6] și „grupul de la Brazaville"[7] au fost unul dintre motivele pentru care ultimul nu era prezent la Belgrad.

Diferențe de vederi – fapt deloc neobișnuit – existau chiar între cei ce veniseră la Belgrad, dar, din primul moment, s-a simțit un acord tacit ca ele să nu fie aduse în public, litigiile să fie aplanate bilateral și eforturile să se concentreze și să se concerteze în domeniile în care interesele erau concordante. Această orientare a fost subliniată de Tito din cuvîntarea de deschidere: „Rezultatele conferinței noastre depind de înțelegerea noastră asupra problemelor majore, a problemelor-cheie ale salvgardării păcii mondiale. Există, desigur, alte probleme, dar ele au o importanță secundară. Cum nu este deloc ușor să se ajungă la o înțelegere asupra unora dintre ele, a insista peste măsură asupra lor ar risca să vătămăm conferinței noastre. Această constatare are în vedere, în special, litigiile care opun unele țări neangajate. Aceasta mă face să gîndesc că asemenea probleme trebuie să fie reglementate pe bază bilaterală, prin negocieri pașnice, fiindcă, urmînd principiile noastre, această metodă trebuie să fie proprie țărilor neangajate". De fapt, orientarea menționată s-a aplicat și acelor chestiuni în legătură cu care nu s-a ajuns, în discuțiile închise, la unanimitate. După aproape un deceniu, s-a aflat că sugestia de a se stabili un fel de secretariat permanent – cu atribuții de altfel limitate – a fost respinsă cu mare majoritate de voturi. Un martor ocular iugoslav, participant direct la lucrările Conferinței, relevă că nu a fost adoptată nici o hotărîre privind desfășurarea unei noi conferințe a șefilor de stat ai țărilor nealiniate. Mai mult chiar, nici această conferință, nici conferința de la Cairo din 1964 n-au fost denumite ca prima și a doua conferință a țărilor nealiniate. De asemenea, nu s-a considerat necesar să se ridice problema unei viitoare coordonări a activității, printr-o rezoluție anume sau ca cineva să fie desemnat să observe îndeplinirea hotărîrilor. De fapt, nici încercările de a defini conceptul de nealiniere n-au produs un acord durabil, problema punîndu-se din nou, ulterior, și înseși definițiile date de-a lungul anilor au comportat schimbări. Dintre acestea, poate cea mai rezistentă, aparține omului politic iugoslav Edvard Kardelj, care, într-o conferință rostită la Dar-es-Salaam (26 februarie 1968), spunea: „Nealinierea este, în fond, o luptă pentru independență și dezvoltare liberă a fiecărei țări, a fiecărui popor și, de asemenea, pentru relații internaționale în care independența și securitatea vor apărea ca o consecință logică dintr-o securitate colectivă la scară mondială și nu din raportul de forțe între marile puteri".

Mediul ambiant internațional în care s-a deschis Conferința de la Belgrad oferea din plin prilejul coagulării unei poziții concordante, care să se afirme pe scena mondială, primul obiectiv fiind să se evite războiul.

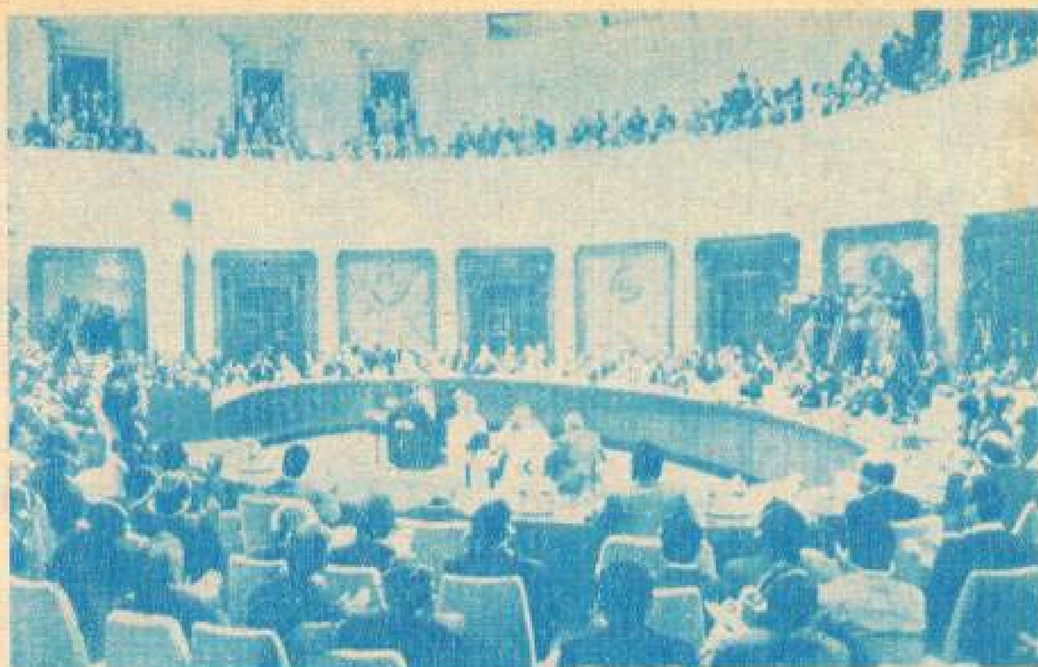
„Negocieri sau război", ca dilemă a anului 1961, a fost firul roșu al intervențiilor publice, care s-au succedat pînă în ședința deschisă din dimineața de 5 septembrie. De altfel, ordinea de zi contura problemele vitale în jurul cărora să se realizeze unanimitatea: *stabilirea și întărirea păcii și securității internaționale:* a) respectarea dreptului la autodeterminare al popoarelor și națiunilor, lupta împotriva imperialismului, lichidarea colonialismului și neocolonialismului; b) respectul suveranității și integrității teritoriale ale statelor; c) neamestecul și neintervenția în afacerile interne ale statelor; d) discriminarea rasială și apartheidul; e) dezarmarea generală și completă, interzicerea experiențelor nucleare; problema bazelor militare străine; f) coexistența pașnică între state cu sisteme politice și sociale diferite; g) rolul și structura Națiunilor Unite și aplicarea rezoluțiilor lor; *Probleme ale dezvoltării economice inegale; promovarea cooperării economice și tehnice internaționale.*

Ședința finală, conform programului, urma să înceapă marți 5 septembrie, la ora 17. Ea s-a deschis miercuri, ora 2 a.m., după opt ore de discuții închise, în clădirea Consiliului Executiv Federal din „Noul Belgrad". S-a dat citire documentelor adoptate: *„Primejdia de război și apelul pentru pace"* și

[6] Ghana, Guineea, Libia, Mali, Maroc, Republica Arabă Unită, GPRA, ai căror reprezentanți au adoptat, la 7 ianuarie 1961, „Carta Africană de la Casablanca".

[7] Camerun, Republica Centrafricană, Ciad, Congo (Brazaville), Coasta de Fildeș, Dahomey (Benin), Gabon, Volta Superioară (Burkina Fasso), Madagascar, Mauritania, Niger, Senegal au semnat, la 7 septembrie 1961, carta privind crearea Uniunii Africane și Malgașe

6 septembrie 1961, ora 2 a.m. - ședința de închidere

„Declarația șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate". S-a anunțat că vor fi trimise scrisori cu caracter identic președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, N.S. Hrușciov, și președintelui american, J.F. Kennedy.[8] În Apel și scrisoare, ambele scurte, accentul era pus pe reînnoirea urgentă a tratativelor dintre marile puteri „astfel încît să se înlăture primejdia unui război în lume și să se dea omenirii posibilitatea de a păși pe calea păcii". Declarația era un document larg care exprima și amplifica punctele de vedere de pe ordinea de zi și preciza că „țările nealiniate reprezentate la această Conferință nu doresc să formeze un nou bloc și nu pot să constituie un bloc". S-a reafirmat sprijinul pentru „Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale", adoptată la sesiunea Adunării Generale a ONU din 1960. A fost emisă ideea „convocării unei conferințe internaționale, la care țările participante să cadă de acord asupra măsurilor celor mai eficiente în vederea asigurării realizării dezvoltării lor economice și sociale".

În situația existentă, activitatea conferinței a fost subordonată măsurilor urgente de „relaxare" a războiului rece. Închizînd lucrările, regele Hassan al II-lea al Marocului spunea că „rezultatele reflectă fidel hotărîrea fermă a popoarelor noastre de a acționa împreună pentru edificarea unei lumi a păcii, libertății și justiției sociale și pentru eliminarea tensiunii internaționale, care neliniștește, în prezent, umanitatea și amenință periculos pacea. Nu încape îndoială că ne-am îndeplinit datoria de a conlucra pentru o cauză care ne privește pe toți, a păcii în lume".

Deși în condițiile din toamna anului 1961, Tito și alți protagoniști n-au apreciat că ar fi realist să se pună problema unei noi reuniuni, ideea unei mișcări permanente a fost sădită la Belgrad și, în balanța istoriei, rămîne rezultatul ei cel mai peren. Atunci, în capitala iugoslavă, a avut loc o veritabilă ridicare de cortină pe scena mondială, cu toate că încă nu se știa că aceasta va fi considerată prima Conferință a țărilor nealiniate, că mișcarea va avea continuitate, că, la a 6-a întîlnire la nivel înalt de la Havana, se releva o activitate de două decenii în direcția afirmării și dezvoltării mișcării de nealiniere, că la următoarea întîlnire de la Delhi (1983), vor participa peste o sută de state și că, din 1981, data de 1 septembrie, cînd a început Belgradul, va fi proclamată Ziua Nealinierii, care, în această toamnă, va coincide cu desfășurarea, la Harare - capitala unei țări care acum un sfert de veac nu era independentă - a celei de a 8-a Conferințe a șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate.

[8] Nehru și Nkrumah au înmînat, în aceeași zi, scrisoarea la Moscova. La 12 septembrie, Sukarno și M. Keita au remis scrisoarea la Washington.

Eugen Preda

Aconcagua

Un record mai puțin obișnuit: 61 de zile petrecute în singurătate pe vîrful Aconcagua. El aparține alpinistului spaniol Fernando Garrido, care a bătut astfel vechiul record mondial de „ședere neîntreruptă la mare înălțime", aparținînd francezului Nicolas Jaegger. Acesta a stat, în 1979, 60 de zile pe vîrful Huascaran (6700 m), din

Peru. Vîrful Aconcagua (Chile) se află în Anzii cordilieri chilieni din zona de frontieră dintre Chile și Argentina, și este, cu cei 6 950 de metri ai săi, cel mai înalt pisc din emisfera occidentală. În vîrstă de 27 de ani, alpinistul Fernando Garrido, originar din Aragon, a sosit din temerara sa expediție la 16 februarie, petrecînd cîteva binemeritate zile de odihnă la Santiago de Chile. S-a întîlnit, aici, cu unul dintre radioamatorii care s-au aflat în legătură permanentă cu el, în timpul celor două luni petrecute pe vîrful Aconcagua, răstimp în care Fernando Garrido a slăbit 11 kilograme.

Din practica reuniunilor multilaterale

Vot, veto, consens

Dacă politica externă a unui stat reprezintă totalitatea scopurilor și mijloacelor pe care guvernele și forurile politice de conducere ale acestuia le elaborează în relațiile cu alte state și în definirea opțiunilor lor față de problemele internaționale, diplomația este un instrument de aplicare și de înfăptuire a acestei politici externe. Ea se desfășoară, din cele mai vechi timpuri, pe plan bilateral. Diplomația multilaterală, ca formă organizată a contactelor de ordin politic, este însă mai recentă. Primele congrese internaționale au apărut în secolul al XV-lea, dar ponderea lor a devenit semnificativă de abia în veacul trecut. Diplomația prin intermediul reuniunilor internaționale s-a stabilit, ca formă caracteristică a relațiilor dintre state, mai ales după anul 1914, care, după unii autori, a marcat începuturile diplomației prin conferințe. De-atunci încoace, reuniunile multilaterale – guvernamentale, ca și neguvernamentale – au cunoscut o proliferare rapidă, determinată de necesitatea examinării și soluționării problemelor tot mai diverse cu care omenirea nu a încetat să fie confruntată în planurile politic, militar, economic, tehnico-științific, cultural și în atîtea alte domenii.

În organizarea reuniunilor internaționale cu caracter guvernamental (congrese, conferințe, grupe de experți etc.), stabilirea modalității precise de desfășurare a lucrărilor apare ca esențială, dacă ținem seamă de faptul că procedura, adică ansamblul regulilor după care se conduc reuniunile internaționale, acționează în mod nemijlocit asupra chestiunilor de fond. Procedura are, astfel, de cele mai multe ori, un substrat politic. În cele ce urmează, nu vom putea aborda ansamblul regulilor de procedură care asigură buna desfășurare a reuniunilor internaționale, ci ne vom referi numai la modalitățile concrete de adoptare a hotărîrilor, întrucît aceste modalități reprezintă cheia de boltă a oricărei proceduri și, ca atare, a oricărei negocieri multilaterale.

Ce este votul?

Marea majoritate a reuniunilor internaționale au la baza procedurii lor, adoptarea hotărîrilor prin vot. Votul este o formă de manifestare expresă a voinței participanților față de problema care se află în discuție. Inspirat din principiul egalității suverane a statelor, votul se întemeiază pe regula fundamentală potrivit căreia fiecare stat reprezentat la reuniune dispune de un vot, iar toate voturile au aceeași valoare. În mod curent, *votul* se exprimă *prin ridicarea mîinii* sau a pancartei pe care este inscris numele țării respective. Cu privire la propunerea aflată în discuție, reprezentanții statelor participante au latitudinea să voteze pentru sau contra, ei se pot abține sau pot să nu participe la vot. La Organizația Națiunilor Unite, luarea hotărîrilor se face fie prin ridicarea mîinii, fie prin apăsarea butonului corespunzător, în sălile care dispun de sistem electronic de înregistrare a votului (roșu – vot negativ; verde – vot afirmativ; galben – abținere). *Votul prin apel nominal* poate avea loc la propunerea oricărui reprezentant, reuniunea respectivă fiind obligată să adopte această procedură, fără ca propunerea să mai fie supusă discuției. În acest caz, delegații se pronunță – prin „da", „nu", „abținere" sau „neparticipare" – asupra chestiunilor puse la vot, în ordinea alfabetică a numelui statelor participante. Votul prin apel nominal este folosit, de obicei, în chestiuni controversate și în care această procedură este necesară pentru delimitarea exactă a pozițiilor favorabile și negative; uneori, votul prin apel nominal permite o deplasare a pozițiilor, delegațiile care au instrucțiuni mai puțin ferme urmînd poziția unor țări care au votat anterior. *Neparticiparea la vot* a unei delegații se realizează fie prin declarația de „abținere", fie prin „neparticipare" la vot, fie chiar prin absența fizică din sală. Indiferent de forma pe care o îmbracă, ea nu exprimă, totdeauna și neapărat, o poziție indiferentă a statului respectiv; abținerea sau neparticiparea la vot au, de cele mai multe ori, o semnificație politică bine determinată. Înainte sau după votare, fiecare reprezentant are *dreptul de a-și explica votul*, chiar dacă, în prealabil, a avut ocazia să-și facă cunoscută poziția; el procedează astfel în scopul de a evita orice nelămurire sau echivoc asupra votului său, care va avea sau a avut loc. Alteori, explicația la vot se folosește de acele delegații care, din cauza limitării discuțiilor, nu au avut posibilitatea să-și exprime punctul de vedere în cursul dezbaterilor. Explicațiile la vot exprimă, adesea, și sentimentul de frustrare resimțit de cei care au fost puși în minoritate.

Propunerile se adoptă, de regulă, cu majoritatea voturilor exprimate – *majoritatea relativă*. Abținerile nu intră în calculul majorității relative, ci numai voturile favorabile și cele negative. Există situații în care se cere *majoritatea absolută* a tuturor statelor participante la reuniune. În acest caz, numărul voturilor afirmative trebuie să fie mai mare decît al vo-

turilor negative și al abținerilor la un loc. În astfel de situații, abținerea de la vot produce efecte similare cu un vot negativ. Pentru unele probleme considerate ca fiind importante (adoptarea de acorduri internaționale, alegeri, înscrierea pe ordinea de zi a unor chestiuni controversate etc.), regulamentul de procedură poate prevedea, în loc de majoritatea simplă, o *majoritate calificată* de 2/3 sau 3/4 din numărul votanților. *Votul ponderat* este un sistem de vot bazat pe inegalitatea părților. Potrivit acestei proceduri, unele părți dispun de un număr mai mare de voturi decît altele, în funcție de anumiți factori (contribuție financiară, întindere, populație, tonaj etc). Acest sistem de vot se practică în unele organizații internaționale, precum Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), Comunitatea Economică Europeană (CEE). Votul bazat pe egalitatea suverană a statelor (un stat – un vot) și prin ridicarea miinii rămine, însă, procedura cea mai des folosită în practica reuniunilor și a organizațiilor internaționale.

Negocierea unei propuneri în astfel de condiții procedurale – în care numărul voturilor pentru sau contra decide soarta documentului respectiv – trebuie să pornească, în mod firesc, de la ciștigarea unui sprijin cît mai larg pentru propunerea în chestiune. O rezoluție, o declarație, o recomandare, o moțiune – pe scurt un document scris – nu beneficiază de șansa de a fi adoptat decît dacă întrunește majoritatea respectivă. În acest scop, documentul trebuie să beneficieze de cît mai mulți susținători sau *coautori*. Un proiect de rezoluție, prezentat de o țară și însușit de un număr mare de țări participante, are toate șansele să fie adoptat fără dificultate, deoarece alte voturi pozitive vin să se adauge voturilor celor care au prezentat proiectul. Co-autoratul implică, desigur, un travaliu diplomatic susținut, nu numai pentru a găsi parteneri care să vrea să devină co-autori ai proiectului de rezoluție, dar și pentru a pune la punct un text care să convină tuturor co-autorilor. Cu cît proiectul de rezoluție este redactat în termeni care iau cu mai multă atenție în considerație interesele și pozițiile țărilor co-autoare, cu atît se poate realiza mai lesne acel „numitor comun" care permite ca textul să fie acceptat de toți co-autorii. Alteori – în special la reuniuni care nu comportă un număr prea mare de participanți – se poate practica și prezentarea proiectului de către o singură țară, cu condiția ca, odată pus la vot, acesta să se bucure de sprijinul majorității participanților. O asemenea procedură reușește adesea, deși este mai riscantă decît prima, gradul de angajament prin co-autorat fiind mult mai mare decît o simplă promisiune de vot favorabil. Uneori, cînd propunerea în chestiune a fost îndelung negociată în prealabil și dă satisfacție tuturor participanților, ea poate fi adoptată cu *unanimitate de voturi*, fără, deci, nici un vot împotrivă și, eventual, doar cu citeva abțineri. Alteori, dacă gradul de acord între participanți este foarte mare, propunerea poate fi adoptată *prin aclamații*, ceea ce înseamnă tot o acceptare unanimă.

Regula unanimității și dreptul de veto

Dacă în marea majoritate a organelor constituționale ale Organizației Națiunilor Unite, ale instituțiilor specializate și ale organismelor din sistemul Națiunilor Unite, votul (majoritate simplă sau calificată) este singura procedură curentă de adoptare a hotărîrilor, o procedură specială reglementează desfășurarea lucrărilor Consiliului de Securitate al ONU.

După cum este cunoscut, acest organ cu competență restrînsă are, potrivit prevederilor Cartei ONU, răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale. El poate, în acest scop, acționa în două direcții principale: adoptarea de măsuri vizînd reglementarea pașnică a diferendelor internaționale; întreprinderea de acțiuni de constringere, fără sau cu folosirea forței armate. Consiliul de Securitate este compus, în prezent, din 15 membri, dintre care 5 membri permanenți (Anglia, China, Franța, SUA, URSS) și 10 membri nepermanenți. Membrii nepermanenți sînt aleși pe o durată de doi ani, numărul lor reînnoindu-se în fiecare an în proporție de jumătate. Statul al cărui mandat expiră nu poate fi reales imediat. Criteriile care stau la baza alegerii membrilor nepermanenți sînt, pe de o parte, contribuția pe care aceștia o au la menținerea păcii și securității, ca și la înfăptuirea celorlalte scopuri ale Organizației, iar, pe de altă parte, o repartiție geografică echitabilă. România a fost, pînă acum, de două ori aleasă ca membru nepermanent al Consiliului de Securitate: în 1962 și în 1976–77. Consiliul de Securitate își exercită funcțiunile permanent, fără întrerupere, președinția lui fiind asigurată prin rotație lunară de către șefii de delegații ai celor 15 state membre, în ordinea alfabetului englez.

În ceea ce privește procedura de luare a deciziilor, Carta ONU prevede următoarele la articolul 27:

„1. Fiecare membru al Consiliului de Securitate dispune de un vot.

2. Hotăririle Consiliului de Securitatre în problemele de procedură vor fi luate cu votul afirmativ a nouă membri.

3. Hotăririle Consiliului de Securitate în toate celelalte probleme vor fi luate cu votul afirmativ a nouă membri, în care sînt cuprinse voturile tuturor membrilor permanenți..."

Chestiunile de procedură au, astfel, nevoie de nouă voturi favorabile, în timp ce cele de fond („toate celelalte probleme") au nevoie de nouă voturi favorabile, în care trebuie să fie cuprinse, în mod obligatoriu, voturile favorabile ale celor cinci membri permanenți. O hotărîre de fond nu poate fi luată, prin urmare, fără realizarea unanimității de voturi favorabile din partea celor cinci membri permanenți. Este suficient ca unul din membrii permanenți să exprime un vot negativ, adică să opună *dreptul* său *de veto*, pentru ca hotărîrea să fie blocată și să nu poată fi adoptată.

Calificarea unei chestiuni – dacă are sau nu un caracter procedural – nu poate fi considerată ca o chestiune de procedură. Ca atare, o asemenea interpretare a provocat apariția așa-zisului *dublu veto* (primul veto contra tratării unei chestiuni ca fiind de procedură, iar cel de-al doilea veto contra propunerii pe fondul ei). Cum bariera dintre „chestiunile de procedură" și „toate celelalte probleme" (adică cele de fond) este destul de mobilă, de-a lungul existenței Consiliului de Securitate s-a manifestat tendința de a trata chestiuni de fond ca probleme de procedură și invers, după cum interesele unora sau altora dintre membrii Consiliului îi determinau să acționeze pentru scoaterea ori menținerea chestiunii respective sub incidența dreptului de veto.

Dacă un membru permanent al Consiliului se abține de la vot, semnificația acestei abțineri echivalează, în principiu, cu un vot negativ *(veto mascat)*; în practică, însă, Consiliul a dat o interpretare flexibilă articolului 27, pct. 3 din Cartă, considerînd că o abținere din partea unui membru permanent nu este

Din practica reuniunilor multilaterale

de natură să blocheze adoptarea hotărîrii în cauză.

Dacă un stat membru al Consiliului de Securitate este parte la diferendul supus dezbaterii Consiliului, el trebuie să se abțină de la vot în mod obligatoriu, ceea ce nu împiedică, însă, adoptarea hotărîrii respective.

Statele membre ale ONU, dar care nu sînt membre în Consiliul de Securitate, pot participa, fără drept de vot, la dezbaterile care privesc, în mod deosebit, interesele lor. Consiliul apreciază dacă participarea lor este justificată. Statele care nu sînt membre ale ONU pot lua parte, în aceleași condiții, la dezbaterile Consiliului, dar numai la discutarea unui diferend in care sînt nemijlocit implicate.

Rezultă din cele de mai sus că regula unanimității acționează ca un consens numai între membrii permanenți ai Consiliului de Securitate, adică între marile puteri, care dispun de privilegiul de a putea bloca adoptarea hotărîrilor de fond prin exercitarea dreptului lor de veto, privilegiu de care nu dispun membrii nepermanenți. Eludînd, în bună măsură, deplina egalitate în drepturi a statelor, procedura de vot a Consiliului de Securitate este o dovadă elocventă a caracterului său istoric și a prerogativelor pe care marile puteri, ieșite victorioase din cel de-al doilea război mondial, au înțeles să și le rezerve, consacrîndu-le prin prevederile Cartei ONU, în cadrul unui proces prelungit de elaborare a ei, care s-a încheiat cu Conferința de la San Francisco din 1945.

Nu este, de aceea, de mirare că, la puțină vreme după constituirea Organizației Națiunilor Unite, problema revizuirii Cartei și, în special, a limitării așa-numitului directorat prin veto s-a pus cu o insistență care nu a făcut decît să crească, odată cu transformările pe care ONU le-a înregistrat de la înființarea ei și pînă azi. Procesul lărgirii și creșterii rolului Organizației a început de timpuriu și, mai ales, după intrarea masivă a tinerelor state care se eliberaseră de dominația colonială. Conlucrării între marile puteri, ca o primă etapă a activității ONU, i-a succedat perioada „războiului rece", de confruntare între Est și Vest, în care supremația a fost deținută de „mașina de vot" occidentală, după care a urmat perioada creșterii ponderii țărilor mici și mijlocii, a țărilor în curs de dezvoltare și nealiniate.

Problema revizuirii Cartei a fost considerată ca principalul mijloc în stare să răspundă sarcinilor noi cu care era confruntată Organizația. Nu este cazul să facem, aici, pe larg istoricul inițiativelor și acțiunilor întreprinse în această privință de numeroase state de-a lungul anilor, dar se cuvine să arătăm, pe scurt, caracterul depășit, anacronic, al multor prevederi ale Cartei. Așa sînt, bunăoară, articolele 53 și 107, care permit acțiuni cu forțe armate ale unor state învingătoare împotriva unor state „foste inamice" în cel de-al doilea război mondial, dar care, azi, sînt state suverane și independente, membre ale ONU. Este evident că, în prezent, nu se mai pot clasa statele, pe de o parte în învingătoare și potențial pașnice, iar, pe de alta, în state învinse și potențial agresoare. Anacronică este și distincția care se face în Cartă între țările semnatare ale Cartei și cele care au aderat ulterior la ea, ceea ce implică stabilirea unei discriminări între state. Pe de altă parte, Carta nu face referiri la probleme care sînt azi, de o importanță vitală pentru comunitatea mondială, precum problemele subdezvoltării și necesitatea eliminării decalajelor dintre țările sărace și cele bogate, accesul la cuceririle științei și tehnologiei moderne, instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Lacunele cele mai flagrante privesc, însă, problemele decolonizării. Lucrul se explică dacă ne gîndim că, în momentul elaborării Cartei, Marea Britanie a refuzat orice prevedere referitoare la dreptul la autodeterminare a popoarelor și nu a admis nici o îngrădire a politicii sale colonialiste. Carta prevede, astfel, formulări care consacră dreptul unor țări de a domina pe altele, de a dispune de colonii și de a ține sub tutelă popoarele și teritoriile acestora.

Îmbunătățirea modului de lucru al organelor constituționale ale ONU și, în primul rînd, al Consiliului de Securitate a făcut, în ultimul deceniu, obiectul unor analize și propuneri din partea a numeroase state membre, mai cu seamă țări mici și mijlocii, preocupate ca principiul deplinei egalități în drepturi a statelor să devină o normă efectivă în conlucrarea care se realizează în cadrul forumului mondial. Țările în curs de dezvoltare au pus un accent deosebit pe revizuirea sistemului bazat pe dreptul de veto, considerat ca o instituție anacronică.

În amplul document programatic prezentat Adunării Generale, în 1975, cu privire la „Îmbunătățirea și democratizarea activității ONU, întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice", ca și, ulterior, în cadrul Comitetului special pentru Carta ONU și pentru întărirea ro-

Din istoria P.C.R

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										

ORIZONTAL: 1) Reuniunea Partidului Socialist din România, ale cărei lucrări s-au deschis la 8 mai 1921, la București, unde participanții, răspunzînd necesităților obiective ale dezvoltării sociale a țării, au hotărît

lului Organizației, România a formulat propuneri menite să amelioreze substanțial activitatea Organizației și să-i sporească rolul în soluționarea marilor probleme care stau, în prezent, în fața comunității mondiale.

În condițiile internaționale actuale, nu este posibil și nici oportun să se elimine dreptul de veto din activitatea Consiliului de Securitate. O democratizare a modului de lucru al Consiliului trebuie, însă, să se înfăptuiască pentru ca transformările petrecute în lume în ultimii 35 de ani să se reflecte în mod corespunzător și în activitatea acestui organ. *Țara noastră a preconizat, astfel, mărirea numărului membrilor Consiliului de Securitate de la 15 la 24; a subliniat necesitatea ca dreptul de veto să nu fie folosit în mod abuziv; a propus ca fiecare regiune geografică să aibă cîte 1–2 reprezentanți care, prin rotație anuală, să se bucure de aceleași drepturi ca și actualii membri permanenți ai Consiliului în adoptarea hotărîrilor de fond, atîta timp cît se menține regula voturilor afirmative concordate în adoptarea unor astfel de hotărîri. România a făcut, totodată, propuneri pentru creșterea rolului și prerogativelor Adunării Generale a ONU, propunînd ca regula consensului să fie consacrată și larg folosită, ca norma cea mai democratică de luare a hotărîrilor, Adunarea Generală urmînd să nu mai recurgă la vot decît ca la o procedură reziduală, de excepție.*

Mai trebuie subliniat faptul că, deși pînă în prezent Carta nu a putut fi revizuită, Organizația Națiunilor Unite a încercat să țină seama de profundele mutații intervenite în viața internațională, adoptînd hotărîri care, adesea, evită, suplinesc sau chiar contravin prevederilor anacronice ale Cartei.

Consensul și semnificația lui pentru democratizarea relațiilor internaționale

Ca regulă de adoptare a hotărîrilor, consensul s-a impus în viața politică internațională prin modul în care el a fost definit și aplicat, între 1972–1975, la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE).

Conferința de la Helsinki a optat, de la bun început, în favoarea consensului – definit încă din primul document al Consultărilor multilaterale pregătitoare, care a fost documentul românesc privind regulile de procedură – drept „absența oricărei obiecții exprimate de un reprezentant cu privire la adoptarea hotărîrii respective".* În redactarea ei ultimă, regula consensului, așa cum a fost inclusă în prevederile de procedură ale Consultărilor și, mai apoi, ale Conferinței, a fost definită ca „absența oricărei obiecții exprimată de un reprezentant și prezentată de acesta ca fiind un obstacol pentru adoptarea hotărîrii în cauză." Formularea finală, mai nuanțată și mai exactă, a permis oricărui participant la negocieri să distingă între, pe de o parte, obstacolul exprimat ca atare și care l-ar determina

* Consultările multilaterale care au pregătit Conferința pentru securitate și cooperare în Europa s-au ținut la Dipoli, mică localitate de lîngă Helsinki, între 22 noiembrie 1972 — 8 iunie 1973.

— prin vot unanim — transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român — Ianuarie (abr.). 2) Ansamblu de măsuri adoptate de plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 martie 1949, referitor la transformarea pe baze socialiste a agriculturii. 3) Mihail Sadoveanu — Mamă (inv.) — Frontul muncitorilor comuniști și socialiști în baza căruia s-a acționat în cadrul luptelor greviste. 4) Fire — Activitatea electorală la care P.C.R. a participat activ în martie 1922, făcînd cu acest prilej o largă propagandă programului partidului legat de apărarea suveranității și independenței României (pl.). 5) Lucrători ai ogoarelor, aliați de nădejde ai clasei muncitoare în lupta pentru apărarea intereselor economice și politice (sing.) — Radu Udrea — Andrei Oprea. 6) Atmosferă (fig.) — Cheltuială materială. 7) Prenume personal — Activitate a partidului și statului nostru pe plan extern, consacrată promovării, pe baza principiilor legalității internaționale, a relațiilor de prietenie și colaborare cu toate țările lumii. 8) Televiziune (abr.uz.) — Strămoșii poporului român (sing.) — Rezultat nedecis. 9) Centru urban — P.C.R., stegarul luptei revoluționare. 10) Om politic și scriitor roman (234-149 î.e.n.) — A lupta pentru menținerea integrității teritoriale și a cuceririlor revoluționare. 11) Adevărate — A jucat un rol de seamă în perioada desfășurării alegerilor pentru Congres, punînd în dezbatere problemele politice, ideologice și organizatorice care urmau să stea la baza partidului de tip nou.

VERTICAL: 1) Organizație de masă afirmată în perioada 1933-1934, reunind în rîndurile sale reprezentanți ai celor mai diverse clase și pături sociale, avînd în conducere personalități marcante ale vieții politice și sociale, reprezentant al tineretului din București fiind tînărul muncitor utecist Nicolae Ceaușescu („...Național Antifascist"; neart.) — Centrul vital al întregii națiuni, continuatorul direct al mișcării muncitorești din România (abr.). 2) Document de importanță deosebită în cadrul activității P.C.R., adoptat pentru prima dată la Conferința generală a P.C.R. din 3-4 octombrie 1922 ținută la Ploiești, conferință care s-a transformat în cel de-al II-lea Congres al partidului — Diftong latin. 3) Nicolae Petrescu — Perioade mari de timp — A alege. 4) Nuanță alb-negru — Aeroport (abr.) — Atribuție esențială, referitoare la poziția de forță conducătoare a P.C.R., de centru vital al întregii activități social-politice. 5) Toți cetățenii patriei noastre (sing.) — Compoziție muzicală cu caracter eroic, solemn. 6) Drepturi asemenea tuturor cetățenilor din România, indiferent de naționalitate sau categorie socială (sing.) — ... muncitoare, principala forță revoluționară din rîndurile P.C.R. 7) Ștefan Rădulescu — Atribut al luptei revoluționare dusă de comuniști în anii grei ai ilegalității (masc.) — Petre Popescu. 8) Lună din anul 1944, a cărei zi de 23 a consfințit începutul unei ere noi, marcată de actul revoluției antifasciste și antiimperialiste organizată și condusă de P.C.R. — Veche unitate de măsură. 9) Cîntece de țară (inv.) — Membrii organizației U.T.C., îndrumată chiar de la înființare (martie 1922) de către P.C.R. (fem.). 10) Exclamație de mirare (reg.) — Stofă de mătase (inv.). 11) Conferința din 19—21 iulie 1972, strălucită afirmare a capacității partidului nostru de a-și îndeplini rolul de forță conducătoare a societății, moment de referință în consolidarea orînduirii noastre socialiste.

Dicționar: CATO, ARP, TAR, IRA, CUMAS.

Alexandru Păsărin

Din practica reuniunilor multilaterale

să blocheze consensul, iar, pe de altă parte, rezerva sau declarația interpretativă care, consemnate în scris la cerere și difuzate participanților, nu sînt totuși de natură să împiedice obținerea consensului. Conferința de la Helsinki a dat, ca atare, cea mai precisă definiție a consensului, pe care practica multor reuniuni internaționale, ca și literatura de specialitate și-au însușit-o ulterior.

Unanimitatea și *consensul* sînt două modalități procedurale care dau expresie aceleiași realități, respectiv acordului tuturor participanților cu privire la propunerea aflată în discuție. Perceperea acestui acord este însă diferită, căci, în timp ce unanimitatea reprezintă totalitatea voturilor afirmative înregistrate ca atare, consensul este acordul unanim care se realizează în absența oricărei obiecții declarate din partea unui participant. Unanimitatea este consemnată prin numărătoarea voturilor afirmative, consensul se constată prin acordul tacit al participanților, pe care nici o obiecție nu vine să-l împiedice.

Totodată, se cuvine să subliniem faptul că aplicarea consensului la Conferință a fost, de la bun început, exhaustivă. În ciuda unor idei care circulaseră cu destulă insistență în primele zile ale Consultărilor multilaterale pregătitoare, și anume ca problemele de fond să fie adoptate prin consens, iar cele de procedură prin vot, consensul s-a impus ca regulă unică de adoptare a hotărîrilor. Este evident că o procedură ambiguă, care ar fi combinat votul cu consensul, ar fi dus Conferința pe căi nedorite, de impas și eșec, dacă ne gîndim cît este de greu să distingi unele aspecte de fond de cele de procedură și cîtă substanță politică se poate ascunde adesea într-o dezbatere de „pură procedură". Practica CSCE, ca și a numeroase altor reuniuni internaționale, a verificat cu prisosință o asemenea aserțiune. Pînă la urmă, toți participanții la Consultările de la Dipoli și-au dat seama – pentru fiecare dintre ei, în parte, și pentru ansamblul reuniunii – de avantajele consensului ca normă de adoptare a tuturor hotărîrilor, de la cea mai însemnată pînă la cea mai aparent inofensivă.

Consensul trebue distins, însă, de dreptul de veto de care, după cum am văzut, dispun în Consiliul de Securitate al ONU cei cinci membri permanenți ai acestuia. Dacă pentru ei „regula unanimității" funcționează pe aceleași baze cu consensul, ea rămîne privilegiul marilor puteri față de membrii nepermanenți ai Consiliului, care nu dispun de dreptul de veto. Aplicarea regulii unanimității, devenită consens la CSCE, a însemnat, în fond, eliminarea oricărei discriminări, de vreme ce fiecare stat participant, fie el mare sau mic, a dispus exact de aceleași drepturi.

Cine a urmărit mai îndeaproape lucrările Conferinței, ca și ale reuniunilor care i-au urmat, a putut observa că regula consensului a imprimat în mod incontestabil un spirit nou, democratic, întregului flux al negocierilor. Consensul a dat în mod evident expresie egalității în drepturi a statelor participante, manifestării lor independente; a constituit un mijloc esențial de promovare a intereselor legitime ale fiecărei țări participante; a fost, totodată, o metodă de negociere care a conferit hotărîrilor o trăinicie mult superioară celor adoptate prin vot; a stimulat căutarea, cu bună credință și pe baza respectului reciproc, a soluțiilor de compromis general-acceptabile.

Dezarmare-pace

ORIZONTAL: 1) Chemări la acțiunea unitară a forțelor celor mai largi pentru dezarmare și pace, pentru înlăturarea primejdiei nucleare, adresate de către toate forurile democratice din România, parlamentelor, guvernelor și popoarelor țărilor europene, ale S.U.A. și Canadei. — Exclus prin promovarea dialogului și soluționarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase și a stărilor conflictuale. 2) Acțiuni concrete privind încrederea, securitatea și dezarmarea în Europa, prezentate într-un document de lucru la Conferința de la Stockholm (1984), pe baza concepției și considerentelor președintelui Nicolae Ceaușescu — Înțelegere la nivel guvernamental care ar permite participarea într-o formă corespunzătoare a statelor din cele două pacte militare la negocierile privind eliminarea armelor nucleare. 3) Pacific de la vest la est! — Pagubele de natură umană, materială și spirituală, consecințele nefaste ale menținerii conflictelor armate, cît și a unui climat de încordare, în diferite zone ale globului. 4) Înceată — Bătrînul nostru continent, teren central de acțiune pentru dezarmare, întrucît aici se află cea mai mare concentrare de armament nuclear și convențional. 5) Întrunirea specială din 1982 a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării, căreia poporul român i-a adresat „Apelul pentru dezarmare și pace", purtînd semnăturile celor peste 18 milioane de cetățeni — Apel inițial! 6) Alternativă — Vulcan în Sicilia, cel mai înalt din Europa — Nu participă. 7) Acum! — Masă de scris. 8) Bugetul militar, în virtutea propunerii înscrise pe ordinea de zi a Adunării Generale a O.N.U. (1980) de către România, vizînd problema înghețării cheltuielilor pentru înarmare — Insulă în Oceanul Pacific — Primele măsuri! 9) Insula în Marea Mediterană — Piesă de artilerie grea — Izvor de lapte. 10) „Schimbul de mîine" al omenirii în rîndul căruia pro-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	A	P	E	L	U	R	I	■	A	T	A	C
2	M	A	S	U	R	I	■	A	C	O	R	D
3	P	C	■	P	I	E	R	D	E	R	I	■
4	L	E	N	T	A	■	E	U	R	O	P	A
5	A	■	S	E	S	I	U	N	E	■	A	P
6	S	A	U	■	E	T	N	A	■	S	T	A
7	A	M	■		■	B	I	R	O	U	■	P
8	R	E	D	U	S	■	U	E	N	■	M	A
9	E	S	O	■	T	U	N	■	U	G	E	R
10	■	T	I	N	E	R	E	T	■	A	S	E
11	V	E	C	I	N	A	■	A	R	M	A	■
12	A	C	A	T	I	■	G	A	R	A	J	E

Desigur, regula consensului nu a fost și nu este lipsită de pericole și greutăți. Pericole, mai intii, din partea acelora care, acceptind cu greu spiritul democratic al acestei proceduri, au căutat s-o nesocotească, ori de cite ori interesele lor ii obligau să nu mai dorească să joace „regula jocului". De-a lungul procesului CSCE, am putut asista la asemenea încercări de eludare sau de viciere a consensului. Cazul cel mai tipic s-a semnalat cel puțin de două ori (la sfirșitul Consultărilor multilaterale de la Dipoli și la sfirșitul Reuniunii de la Madrid) cind s-a încercat să se obțină un „consens în 34" prin nesocotirea pozițiilor și drepturilor legitime ale celui de-al 35-lea stat participant. Asemenea tentative nu au reușit insă, regula consensului fiind, pină la urmă, respectată și aplicată. *În apărarea funcționării corecte a procedurii bazate pe consens și a semnificației politice pe care aceasta o implică, România, președintele Nicolae Ceaușescu au jucat un rol hotăritor în momentele decisive care, la Dipoli sau la Madrid, au permis răsturnarea tendințelor contrarii spiritului și literei noului model democratic de negocieri instaurat în cadrul procesului CSCE.*

Greutăți s-au ivit, de asemenea, în legătură cu minuirea consensului ori de cite ori unii participanți au folosit consensul ca un drept de veto. Neavind propuneri efective de promovat, ei s-au aflat în situația confortabilă de a putea bloca propunerile celorlalți parteneri, fără ca aceștia să le poată aduce un prejudiciu asemănător. Sau, alteori, propunindu-și obiective prea îndrăznețe, nerealizabile, alți participanți au practicat, prin blocarea consensului, un obstrucționism care a trebuit „dezamorsat" cu greu pentru a se putea reintra în echilibrul normal al procedurii de consens. Blocarea sistematică a consensului care nu este urmată de o negociere riscă, în mod evident, să devină, în fond, un veto. Refuzul de a negocia (în afară de cazuri-limită cu totul excepționale) este străin spiritului consensului, care rămine, în esență, o metodă de negociere și de compromis în înțelesul bun al cuvintului. Ca nouă modalitate de adoptare a hotăririlor, consensul s-a înscris în practica internațională drept un instrument al voinței de cooperare între state, de natură să ajungă la înțelegeri general-acceptabile. Căci, spre deosebire de procedura „parlamentară" a votului, în care majoritatea, sigură de victoria ei, nu încearcă îndeobște să convingă minoritatea despre valabilitatea soluțiilor pe care le preconizează, consensul postulează o negociere diplomatică menită să ducă la apropierea pozițiilor și la un acord final. Este sensul major pe care l-a căpătat Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, document substanțial și echilibrat, însumind ansamblul intereselor promovate de cele 35 de state participante.

Procedura consensului în practica internațională a cunoscut, mai ales după Conferința de la Helsinki, o folosire tot mai largă. Asistăm, în prezent, la o frecvență crescindă a adoptării de documente în unanimitate, fără vot sau prin aclamații. Consensul este, adesea, realizat în practică, chiar dacă regulamentul reuniunii respective prevede alte modalități procedurale. Într-o serie de organisme și reuniuni internaționale (Comisia pentru spațiul extraatmosferic, Comitetul ONU pentru operațiile de menținere a păcii, Comisia pentru dreptul comercial internațional, reuniuni și organe de lucru ale agențiilor specializate ale Națiunilor Unite sau convocate de acestea, Mișcarea de nealiniere ș.a.) consensul este folosit ca regulă de adoptare a hotăririlor, în special cele de fond. Este, poate, util să subliniem și faptul că, deși dispun de o majoritate confortabilă de voturi pentru a-și promova interesele și opțiunile, țările în curs de dezvoltare preferă, adesea, procedura consensului, tocmai pentru a consolida hotăririle adoptate și a le face să fie aplicate de către țările dezvoltate, care, inițial, li se opuseseră sau avuseseră rezerve.

Respectarea și aplicarea corectă a consensului –

---

movarea idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere au fost statornicite prin Declarația adoptată în urma unei valoroase inițiative românești, de Adunarea Generală a forului mondial, constituind primul ei document programatic — Neîntrecuți în luptă. 11) State cu granițe comune vizate de rezoluția adoptată la O.N.U. (1965) care prevede măsuri pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor între țări aparținind unor sisteme economice și sociale diferite (sing: fem.) — Obiectul aberantei curse declanșată în perioada postbelică, ajunsă actualmente la paroxism, datorită numărului imens de focoase nucleare capabile să distrugă ireversibil civilizația planetei. 12) Salcimi — Obstacole.

VERTICAL: 1) Acțiunea de instalare a noilor rachete americane în Europa occidentală, a cărei oprire a fost vizată printr-o rezoluție prezentată la inițiativa României și adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. din anul 1983 — Particula viitorului. 2) Visul de aur al omenirii pentru care dezarmarea reprezintă cheia de boltă a tuturor activităților politice internaționale — Exclus în cadrul raporturilor cu alte state ale lumii, adevăratele relații statuînd ferm principiile independenței și suveranității naționale. 3) Începe escaladarea! — Marcă de automobil vest-german — Dacă. 4) Acțiunea energică desfășurată pe meridianele globului destinată salvgardării păcii, înghețării cheltuielilor militare și ulterior reducerii lor substanțiale (pl.) — Semnul adunării — Cui turtit. 5) Sumele alocate pentru cheltuielile militare în comparație cu cele destinate programelor sociale sau pentru eradicarea subdezvoltării — Măsuri de forță. 6) Personificarea Soarelui în mitologia egipteană — Întreprinderea de transporturi București — Motivația unui conflict. 7) Modalitatea cea mai adecvată a negocierilor general-europene, asemenea celei de la Madrid, unde România a depus eforturi susținute în vederea convocării Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. 8) Amplă manifestare populară organizată din inițiativa de pace și dezarmare a președintelui Nicolae Ceaușescu (1981) concretizată prin Apelul adresat Adunării Generale a O.N.U. (1982) — Regiune autonomă în Italia. 9) Acvile — Înaltul for mondial în cadrul căruia glasul României socialiste, al poporului român, precum și al președintelui Nicolae Ceaușescu și-au găsit concretizarea în multiplele inițiative și propuneri vizind promovarea idealurilor de pace și trecerea la dezarmare, în primul rind nucleară — Reper! 10) Taur... spaniol — Studiu colateral! — Radiație cu mare putere de pătrundere. 11) Vinat din zbor — Adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu secretarului general al C.C. al P.C.U.S. și președintelui S.U.A., în baza împuternicirii încredințate de M.A.N. în vederea opririi amplasării de rachete cu rază medie de acțiune, pentru o Europă fără arme nucleare (dec. 1981 și august 1983). 12) Corpul diplomatic — „Inițiativa de... strategică" program american cunoscut sub denumirea de „Războiul stelelor", menit să stimuleze cursa înarmărilor prin militarizarea spațiului cosmic, acțiune în vădită contradicție cu voința popoarelor lumii, care luptă pentru pace și dezarmare (pl.).

DICȚIONAR: UEN; ESO; NSU; RIE; TAA;

George Magheru

Din practica reuniunilor multilaterale

așa cum a fost el definit și practicat la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa – nu sînt și nu vor fi nici în viitor o treabă ușoară. Chiar dacă nimeni nu va mai contesta, formal, legitimitatea consensului, vor mai exista încercări de eludare a acestei proceduri care dă expresie egalității depline în drepturi a statelor. Accentuarea acțiunii blocurilor, care împarte Europa și provoacă reacții în bloc, neomologat, la grupul țărilor neutre și nealiniate, constituie o greutate considerabilă în această privință. Adesea, va exista riscul ca negocierile CSCE, bazate pe consens, să devină, în mod ocult sau mai vizibil, negocieri în formă de „troică", așa cum s-a întîmplat, pînă la urmă, la Reuniunea de la Madrid sau riscă să se producă la Conferința de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa.

Aplicarea practică a consensului la CSCE a generat modalități de lucru nemaiîntîlnite pînă atunci în procedura negocierilor multilaterale. Dincolo de faptul deja cunoscut că lipsa de acord din partea unuia sau mai multor participanți cu privire la o parte de text își găsea expresia grafică în încadrarea acestuia între paranteze drepte [ ], constatarea consensului a cunoscut mai multe trepte de consolidare. Astfel, convenirea unui text a comportat diferite grade de angajament: o frază sau un paragraf care scăpaseră de paranteze drepte erau, mai întîi, „înregistrate mental", adică reținute, chipurile, în memorie; apoi, la o ședință ulterioară, același text putea „avansa", în sensul că era „înregistrat în carnete", ceea ce-i consolida, cît de cît, statutul de text acceptabil; în sfîrșit – și adesea după mult timp – textul putea fi „înregistrat provizoriu" de către secretariat și difuzat în scris în limbile de lucru ale Conferinței; el rămînea, însă, *ad referendum* și, în această ipostază, pînă la consensul final. Asemenea proceduri au apărut adesea observatorilor exteriori drept întortocheate și bizantine; ele erau însă determinate atît de complexitatea problemelor negociate cît și de metodologia negocierilor pe bază de consens.

Apare, astăzi, tot mai evident că regula consensului, inspirată din exigența respectării cu strictețe a egalității în drepturi a statelor, a generat, dimpreună cu celelalte reguli de procedură, un model nou de negociere care a fost consacrat la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa.

În elaborarea și promovarea acestei noi construcții procedurale, un rol fundamental le-a revenit țărilor mici și mijlocii, pentru care aplicarea în practică a egalității în drepturi a statelor reprezintă un imperativ vital. *După cum se știe, România și președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-au adus o contribuție decisivă în această privință, de vreme ce toate prevederile esențiale de procedură au avut o paternitate românească.*

Desigur, negocierea pe bază de consens poate apărea multora ca incomodă și complicată. Este o practică dificilă și pasionantă, asemănătoare cu un joc de șah, în care mișcările sînt mai întotdeauna lente și calculele îndelung chibzuite. Este, totodată, un proces sinuos, fragil și ușor de repus în cauză în etapele lui intermediare, pînă la obținerea definitivă a consensului. Dar este ceea ce s-a inventat mai bine pînă acum, pe plan multilateral, în materie de procedură democratică și de creștere a capacității fiecărei țări – în special a țărilor mici și mijlocii – de a-și apăra și promova propriile interese și opțiuni. Despre aceste avantaje, care depășesc cu mult greutățile inerente unei construcții de acest gen, tot mai multe țări ale lumii, aproape ansamblul comunității mondiale, par a fi astăzi tot mai conștiente.

Valentin Lipatti

Pești

Peste un milion de persoane au vizitat, între 1981–1985, Muzeul maritim din orașul baltic Stralsund (RDG), unde au putut observa circa 600 de exemplare, reprezentînd 120 de specii de pești oceanici. Instalațiile sînt găzduite de „Mînăstirea Catarinelor", datînd din anul 1250, muzeul fiind dotat cu 27 mari bazine cu apă, special construite pentru diverșii „oaspeți marini", care beneficiază, aici, de condiții optime de mediu. Cei ce întrețin acvariile cooperează strîns cu pescarii flotei de coastă și oceanice a RDG: ei aduc apa și hrana proprie diverselor specii, capturînd, în același timp, exemplare noi. Un asemenea exemplar inedit este peștele „Wandiz", care are... vîrsta de 18 ani, structura osoasă a unei balene și cîntărește o mie de kilograme. „Wandiz" a fost găsit eșuat în apele unei insule oceanice, constituind atracția principală a secțiunii „Vînătoare în șapte mări – marinarii colecționează pentru muzeu", unde sînt expuse exemplare aduse de pescari. Aici se află diverse alte specii de pești și viețuitoare marine „rătăcite" din alte zone ale lumii și capturate în Marea Baltică, ca, de pildă, „peștele-lună", „draci de mare", broaște țestoase, rechini.

Enigmă

Maria Reiche, arheolog și matematician vest-german, care, timp de peste 40 de ani, a studiat misterioasele „linii de la Nazca", din Anzii peruani – desene și figuri geometrice extinse pe o arie de peste 500 de kmp, vizibile din avion – și-a încetat, la cei peste 80 de ani ai săi, activitatea. „Doamna de la Nazca", cum este cunoscută datorită strădaniilor ei de descifrare a uneia din cele mai surprinzătoare enigme arheologice ale lumii, va fi înlocuită, în aceste studii, de astronomul nord-american Philyps Pittaluga. „Ochii mei aproape nu mai văd, iar bătrînețea a devenit tot mai apăsătoare", a declarat Maria Reiche, care a trăit mulți ani ca un pustnic în arida pampă Nazca, la 400 kilometri sud de Lima, unde, de altfel, a cerut să fie înmormîntată. De-a lungul anilor, ea a scris mai multe cărți despre „liniile de la Nazca", considerate drept cea mai mare hartă astronomică din lume. Noi desene și trasee gravate în piatră continuă să fie descoperite, a precizat ea, sporind și mai mult acest mister nedescifrat, nu o dată legat de presupuse vizite ale extratereștrilor care și-ar fi construit aici un aerodrom...

Reportaj pe glob

Pe peliculă, HANOIUL

Casa literaturii din Hanoi, monumentul istoric din apropierea Muzeului de arte frumoase

9.30, ora Bucureştiului, şi 14.30, ora Hanoiului, avionul se opreşte la capătul traseului, după 20 de ore de zbor, la aeroportul Noi Bai din capitala Vietnamului socialist. Ultimele imagini surprinse din avion: terenuri minuţios parcelate, nenumărate drumuri, un rîu sinuos, lacuri, maşini puţine. Coborîm într-o cîmpie largă, înconjurată de lanţuri de munţi — o izbitoare asemănare cu Ţara Bîrsei. Temperatura ridicată (+30°C) este temperată de priveliştea munţilor maiestuoşi. Căldura se manifestă altfel decît la Calcutta, este îmbibată de umezeală. Picături mici de apă par pulverizate în aer. Umezeala pluteşte, pare o stare a naturii. În Ghana şi Nigeria, pătrunde insidios prin ţesuturi. Să fie oare inofensivă?

Cele mai urgente formalităţi vamale le-am efectuat aici: vameşi numeroşi şi expeditivi. Uimitor de repede au fost descărcate şi bagajele, alături de banda rulantă. Le consider semne de bun augur. În sala de aşteptare, o lume pestriţă, un singur ghişeu „Posteş". Întreb de cel de informaţii. Nu există aşa ceva, dar întrebarea mea stîrneşte interes lingvistic. Funcţionarei i-l repet în franceză, engleză şi rusă şi pare uimită că sună aproximativ la fel. Dar, hotărît lucru, nu s-a auzit, vreodată, de un asemenea ghişeu...

Maşina străbate orezării nesfîrşite, doar cîţiva oameni pe cîmpuri. Şoseaua trece pe sub cel mai nou pod din Vietnam, care permite transportul feroviar şi rutier spre U.R.S.S. O construcţie modernă, impunătoare. Pe piloni uriaşi, Thang Long este o lucrare de referinţă, despre care însoţitorii mei (printre care un miliţian care vrea să practice engleza!) îmi vorbesc cu emoţie şi mîndrie. Locuinţele întîlnite în drum sînt modeste, unele din cărămidă, acoperite cu paie de orez, cu prelate întinse deasupra intrărilor pentru a proteja oamenii de arşiţă. Magazine minuscule, în care fiecare vinde ce are de oferit. Atmosferă de Calea Moşilor veche, care urcă spre Obor, odinioară Poarta tîrgului din afară. Apar blocuri de 4—5 etaje cu logii, încărcate cu dulapuri. Apartamentele trebuie să fie aglomerate. Nu este uşor să asiguri locuinţe tuturor, numai în cei zece ani, care au trecut de la război, sau chiar cei 40, cît au trecut de la alt război, am-

Reportaj pe glob

beie de eliberare, purtate cu greu, cu mari sacrificii, împotriva a două mari puteri — Franța și S.U.A.

Intrăm pe un bulevard lat, bine asfaltat, umbros, cu clădiri vechi, în stil european. Aveam să locuiesc la hotelul Thond Nhet, „Unificarea", fost „Metropol", construit de francezi, cu două peroane, cu arabescuri sub ferestre, mutilate pentru a fi introduse aparatele de aer condiționat. Afară plouă cu picături foarte mari. Pe peronul hotelului, o franțuzoaică își supraveghează canish-ul zburdalnic, apostrofîndu-l cu „Búbico", cînd intră în băltoace.

Trec bicicliști cu pălării de pai de orez sau căști cu bor rotund din aluminiu pînzat, cu foi de plastic legate la gît. Nu se grăbesc. Aveam să observ, în zilele următoare, că folosesc un anume ritm de mers, mereu același și la toți. Nu sprintează niciodată. Este falsă părerea că se folosesc multe biciclete pentru că nu sînt suficiente mașini sau motociclete, sau pentru că drumurile ar fi foarte lungi. Îți poți da seama, de la primul contact cu umezeala și căldura, că oamenii folosesc biciclete deoarece este mai răcoritor, mai reconfortant. Pedalatul este micul ventilator personal. Fetele sau copiii stau pe portbagajul din spate cu grație, fără să se țină. Trupurile sînt elastice, subțiri, sportul însuși este un act de eleganță al acestor oameni de circa 40 kg. Cît de asemănător sînt clădiți vietnamezii și vietnamezele! Parcă sînt scoși din două matrițe, doar trăsăturile feței diferă! Rari sînt vietnamezii înalți. Cea mai înaltă îmi pare a fi o celebră artistă de cinema. Toți sînt îmbrăcați curat și simplu: pantalon negru sau bej, bluză invariabil albă, șlapi, pălărie de pai de orez, nici o podoabă.

Programul de adaptare și ritmul de documentare al unui european sînt calculate matematic: cîte două ore de întrevederi sau vizite, urmate de o oră la hotel de reinviorare, în aer condiționat, cinci dușuri fierbinți pe zi, doi litri de apă minerală obligatorii, un transfer care duce la eliberarea organismului de toxine. Toate mîncărurile stropite cu zeamă de lămîie, mai multe duzine de șervețele parfumate, tip Suceava — și acestea condiții obligatorii pentru menținerea tonusului optimist.

Un oraș liniștit, calm, puțin animat, priviri blînde, curioase, străini puțini. La fiecare intersecție, pe jos, asemenea lustragiilor de odinioară de la noi, vulcanizatorii pneurilor de biciclete. În apropierea lor, dar la bordură, numeroase vînzătoare de fructe și legume își etalează bostani, prune mari verzi, papaya, ananas, cartofi mici noi, mănunchiuri de verdețuri, ouă. Aveam să le întîlnesc de-a lungul tuturor șoselelor, al multor străzi și bulevarde. String, cu răbdare, fiecare dong pentru a contribui la bugetul familiei, pentru a-și construi o casă. Ritmul construirii caselor familiale, prin forțe proprii, dar cu cărămidă de la stat, este impresionant, aproape de masă.

Alte scene obișnuite pe străzile Hanoiului: cîte o mescioară scundă în fața unei uși deschise, prin care se zărește o sobă de gătit și un aragaz; pe o băncuță, oameni cu spatele la trecători; modesta patroană de local improvizat le oferă ceai, cafea, țigări, un loc la umbră, ferit, la ora 4 p.m., de arșiță, și, mai presus de toate, tihna unei conversații. Micul negoț particular va dispărea treptat, începînd cu acest an. Întregul Vietnam și, odată cu el, și Hanoiul intră într-o nouă etapă de dezvoltare din milenara lor istorie.

■

Numele Hanoi provine de la Ha, care înseamnă fluviu, și Noi — înăuntru, cu alte cuvinte, orașul dintr-o meandră a fluviului. Oficial, denumirea apare abia în 1831, Hanoiul desemnînd, atunci, „provincia" dintre fluviile Roșu și Song Day. Drept capitală datează de mult, din 1010 cînd regele Ly Thai To i-a dat denumirea de „Orașul dragonului care-și ia zborul", Thang Long, pentru că i s-a părut, într-o bună zi, că un dragon de aur s-a ridicat deasupra localității. În secolele următoare, orașul a primit denumiri mai puțin metaforice, ca Dong Kinh (Capitala de Est), care a devenit, prin deformarea fonetică a negustorilor europeni, Tunkuin sau Tonkin, și care a desemnat, în cele din urmă, întreg nordul țării, în timpul colonizării franceze.

Hanoiul de astăzi se întinde pe 2139 kmp, de-a lungul malurilor Fluviului Roșu. La vest se ridică coline mai mult sau mai puțin înalte. Muntele BA VI are 1137 m înălțime și se află la 65 km depărtare de centrul orașului. Din vîrful lui se

Podul Thang Long unește, la Hanoi, malurile Fluviului Roșu

poate îmbrățișa cu vederea întreaga vale a Fluviului Roșu. Spre nord, încep să se profileze coline și munți tot mai înalți. Luînd drumul spre aceste înălțimi, ajungi la regiunea muntoasă VIET BAC.

O mulțime de lacuri în Hanoi, ușor de reținut după proximitatea cartierelor. Lacurile Truc Bach, Thueyen Quang, Bay, Mau The Le. Vara (aceasta, de fapt, începe la 1 mai și se termină la sfîrșitul lui iulie) căldura este copleșitoare. Dar nici cu celelalte luni nu se pot lăuda vietnamezii! De pildă, în februarie, martie, aprilie și în septembrie, octombrie și noiembrie spun, glumind, că este mai răcoare, dar nu prea frig, adică între +20 și +25°. Tocmai în primele trei luni amintite, naturii îi e drag să-și dea roadele. O vegetație luxuriantă domină totul, fructele încarcă arborii din abundență. Ce frumos trebuie să fi fost la 15 aprilie,de marea sărbătoare. Punînd capăt unei dominații coloniale franceze de 80 de ani, Hanoiul a dat semnalul Revoluției din August 1945. Populația orașului a luat cu asalt palatul guvernatorului regal al Tonkin-ului, astăzi reședința înalților oaspeți guvernamentali, plasată în fața hotelului Thong Nhet. Este clădirea maiestuoasă, cu scară elegantă, în formă de cochilie, pe care am admirat-o, în prima incursiune timidă, de-a lungul bulevardului Ngo Quyen.

La 2 septembrie 1945, în Piața Ba Dinh, președintele Ho Și Min, căruia toți vietnamezii îi spun, cu blîndă venerație, Unchiul Ho, a citit declarația de independență a Vietnamului, scrisă în modesta sa casă de la nr. 48, strada Hang Neang.

Colonialiștii francezi au revenit în Indochina, recucerind Nam Bo (Cochinchina), ajungînd pînă în centrul Hanoiului. La 17 decembrie 1946, trupele franceze au bombardat cartierul Grand Marche (Piața Mare — Dong Xuan), provocînd moartea a mii de persoane. Lupta s-a încețit, două zile mai tîrziu, în capitală și în întreaga țară. Garnizoana Hanoiului — consemnează istoria orașului — cu 1500 de puști, ajutată de membrii autoapărării populare și de către populație, a cucerit stradă cu stradă, casă cu casă, făcînd față blindatelor și tancurilor inamice. Memorabile au rămas ciocnirile din Grand Marche — Dong Xuan. Ultimul detașament al regi-

Bicicleta - o prezență nu lipsită de grație

mentului capitalei a părăsit baricadele, după ce ar fi scris pe zidurile calcinate „Nous Reviendrons". Era începutul anului 1947 și, într-adevăr, opt ani mai tîrziu, la 10 octombrie 1954, acel regiment revine, mult mărit și întărit, în Hanoiul eliberat.

În maniera francezilor — stă scris în istoria recentă a Vietnamului, înfățișată sugestiv în Muzeul de istorie și cel al armatei —, americanii se instalează, în sudul țării, pe care și-l doreau propria lor neocolonie. Dar nu au ezitat să bombardeze și nordul țării, cu deosebire Hanoiul, cu rănile încă deschise, după incursiunile colonialiste franceze. Orașul este mutilat de primele bombe, la 17 aprilie 1966 și, apoi, 12 zile la rînd, între 18 și 30 decembrie 1972. România și-a manifestat în mod exemplar solidaritatea militantă, multilaterală, pe plan militar, economic, diplomatic și umanitar cu mult încercatul popor vietnamez.

Cartierul Am Duong a fost ras de pe fața pămîntului de avioanele B 52, ale căror rămășițe zac și acum în curtea Muzeului Armatei. Peste 200 de locuințe, școli, puncte sanitare, magazine au fost reduse la neant: 135 de morți, 126 răniți. Spitalul Bach Ma a fost distrus, parțial, de un raid al bombardierelor B 52, în ziua următoare. Unul dintre cele mai populate cartiere, Kham Thien, a împărtășit aceeași soartă, la 26 decembrie 1972. Indignarea creștea în întreaga lume, la anunțul distrugerilor și a numărului victimelor: 534 locuințe distruse, 11 200 serios avariate, sute de morți.

Orașul de pe Fluviul Roșu a luptat, a fost creierul și inima întregii patrii a vietnamezilor în greaua perioadă a războiului îndelungat cuprins între 1959 și 1975.

Cît sînge și cîte suferințe a indurat Hanoiul, de-a lungul a 2000 de ani de lupte necurmate, numai apele fluviului său „roșu" le pot mărturisi.

Hanoiul este, astăzi, o capitală cu peste 2.615.000 de locuitori. El s-a dezvoltat dintr-un oraș administrativ (sub regimul colonial), care număra abia 150 000 locuitori. Districtele subordonate au fost înglobate în nucleul urban, formînd, în prezent, un complex industrial, agricol și administrativ.

Capitala dispune de un sector central și o zonă suburbană industrială și rurală. Sectorul central propriu-zis cuprinde cartierele: Hoan Kiem (Sabia restituită), Hai Ba (cele două femei sau surorile Trung — ecou al episodului istoric de luptă pentru independență), Dong Da — locul unde regele Quang Trung a învins armata invadatoare manciuriană în 1789, Ba Dinh — un loc însemnat, în regiunea Thanh Noa, în perioada rezistenței împotriva francezilor (1886—1887). Unele dintre cele 11 districte suburbane au repere importante pentru oraș: de exemplu, în Gia Lam se află aeroportul cu același nume, iar în Sol Son, aeroportul internațional Da Phuc.

Centrul propriu-zis al orașului nu s-a modificat din 1955. În zonele suburbane au apărut obiective industriale: uzine de construcții mecanice, de cauciuc, săpun, tutun — pe drumul Ha Dong, de pile la Van Dien, construcții mecanice la Gia Lam și Dong Anh.

S-au construit numeroase școli și facultăți în împrejurimi, ritm care s-a diminuat după 1965, din cauza bombardamentelor. Dar, începînd din 1973, eforturile s-au îndreptat spre ridicarea de locuințe — la Trung Tu, Kim Lien, Kuong Thuong. Se întocmesc planuri pentru creșterea zonei urbane în direcția nord-vest, într-un elan promițător.

Doina Topor

Cine a fost Farabundo Marti?

Augustin Farabundo Marti (în stînga, așezat pe scaun) împreună Augusto Cesar Sandino (în mijloc)

„Noi îl poreclisem «negrul» pentru că avea o piele foarte închisă la culoare și o statură atletică. Dar cel mai izbitor lucru la el era dragostea pentru demnitate și rîsul său răsunător. Nu era un mare orator, ci mai mult un propagandist calm, care își propovăduia, zîmbitor, înțelepciunea. Totuși, în spatele acestor aparențe și al autocontrolului său permanent, se ascundea un vulcan care putea să explodeze cu violență." Așa îl descrie Miguel Marmol pe tovarășul său de arme de altădată — Augustin Farabundo Marti —, alături de care a pregătit, acum 50 de ani, marea răscoală a țăranilor din Salvador.

Astăzi, numele lui Farabundo Marti a fost ales ca simbol al luptei insurgenților din Salvador. Sub conducerea Frontului Farabundo Marti de Eliberare Națională (F.M.L.N.), la care s-au alăturat în octombrie 1980 toate organizațiile revoluționare din Salvador, o impresionantă parte a populației acestei țări luptă pentru dreptate socială, pentru transformări democratice, într-o societate dominată, prin tradiție, de marea oligarhie legată strîns de interesele monopolurilor străine.

La 5 mai 1893, la sud-est de capitala San Salvador-ului, în mica localitate Toetopeque, se năștea al șaselea fiu al familiei Marti. Augustin a crescut alături de ceilalți 13 frați ai săi, pînă cînd părinții îl trimit la seminar, pe care îl absolvă în 1913. Aici, își însușește o franceză excelentă și, tot aici, i se deșteaptă interesul pentru istorie, literatură și artă.

Farabundo Marti studiază apoi la Universitatea Națională dreptul și științele sociale, ocupîndu-se, în afara programului de studiu, cu cercetări sociale și studiul textelor filozofice. Tot aici citește lucrarea lui Lenin „Statul și revoluția" și — după spusele colegilor de altădată — se adîncește, în mod deosebit, în studiul acesteia.

Cariera de jurist, așa cum o doreau părinții, nu era compatibilă cu vederile lui Marti. Dar, încă înainte de absolvire și înainte de a putea lua el însuși o hotărîre, alții au fost cei care i-au hotărît soarta: președintele Meléndez îl expulzează în Guatemala. Era, astfel, pedepsit pentru numeroasele sale activități politice. Timp de cinci ani, această țară va fi pentru el al doilea cămin. Încearcă, apoi, să-și continue studiile la Universitatea San Carlos, însă aici se simte mult prea izolat. Decide, deci, să înceapă o viață nouă, ca zilier și profesor particular, în satele băștinașilor indieni, în special din regiunea Quetzaltenango și Quiche.

Experiența militară

În această perioadă, au loc primele contacte mai intense ale lui Marti cu mișcările revoluționare din țările Americii Centrale. În 1923, trece clandestin granița mexicană și se înrolează, pentru un an, în „Batalioanele Roșii", care continuau lupta revoluției din 1910. În rîndurile acestora, acumulează o bogată experiență militară și dobîndește gradul de subofițer. Întors în Guatemala, în 1924, activează intens pentru formarea unui partid socialist al Americii Centrale, iar, un an mai tîrziu, reușește să pună bazele acestuia. Cunoscînd pericolul pe care l-ar fi reprezentat crearea unui partid revoluționar centralizat, președintele Guatemalei, José Maria Orellana, ordonă, însă, imediat măsuri represive împotriva tuturor emigranților politici activi. Cei mai mulți din-

tre ei au fost arestați în 1925 și trimiși în țările de origine. Farabundo Marti reușește, în perioada arestărilor, să plece în Salvador. Este, însă, demascat și deportat din nou, de data asta în Nicaragua. După cîteva zile, izbutește, totuși, să se reîntoarcă ilegal în patrie și să activeze pentru Federația Muncitorească Regională din Salvador, care luase ființă, în 1924, ca prima centrală a sindicatelor pe teritoriul acestei țări.

În ajutorul lui Sandino

Din însărcinarea acestei organizații, Farabundo Marti ia parte, în 1928, la Congresul din New York al Federației Muncitorilor Americani. Aici stabilește primele contacte cu „Liga Antiimperialistă". În această Ligă activau politicieni diferiți, precum comunistul cubanez Julio Antonio Mella, conducătorul „populiștilor" peruani — Haya de la Torre, și nicaraguanul de orientare națională — Augusto Cesar Sandino. Toți aveau același scop: unificarea mișcărilor progresiste din America Latină și lupta pentru independență națională, împotriva colonialismului și imperialismului. În ziua cînd Farabundo Marti trebuia să ia cuvîntul la sediul Ligii, poliția a înconjurat clădirea, arestînd pe toți cei prezenți. Marti este din nou trimis în Salvador, unde însă nu va rămîne prea mult timp. Federația Muncitorilor hotărîse să sprijine lupta de eliberare nicaraguană sub conducerea generalului Augusto César Sandino, așa că, spre mijlocul anului 1928, Farabundo Marti, împreună cu alți tovarăși, pleacă în regiunile păduroase din Las Segovias. Generalul Carlos Quezada, de la Statul major al luptătorilor sandiniști, avea să evoce, mai tîrziu, rolul jucat de Marti, alături de „generalii oamenilor liberi". „Farabundo Marti a putut, datorită excepționalelor sale aptitudini și capacități, să acorde un important ajutor generalului Sandino. El a dezvoltat relațiile internaționale ale mișcării sandiniste și a știut să atragă atenția multor guverne asupra luptei drepte a poporului din Nicaragua. Pentru angajarea sa excepțională la cauza suveranității nicaraguane, a fost înaintat la gradul de colonel și numit secretar confidențial al lui Sandino."

În octombrie 1929, Sandino și Farabundo Marti călătoresc împreună în Mexic pentru a organiza apărarea în lupta împotriva invadării Nicaraguăi de către Statele Unite. Ei nu reușesc, totuși, să cadă de acord asupra unei idei importante — cu cine anume trebuia să colaboreze pentru a obține victoria. În timp ce Sandino stăruia asupra contactelor cu fostul președinte al Mexicului, Emilio Portes Gil —, deoarece el spera într-un ajutor îndelungat pentru revoluția sa națională —, Marti nu se baza pe o asemenea legătură. El credea că Sandino s-a desolidarizat de „Liga Antiimperialistă", periclitînd, implicit, țelul comun al unei revoluții sociale în America Centrală. După despărțirea de Sandino și eșecul ultimelor încercări de unificare a tuturor revoluționarilor latino-americani, Marti se întoarce în Salvador spre mijlocul anului 1930, ca reprezentant al „Ajutorului Roșu Internațional", și întreprinde aici o vastă campanie pentru salvarea victimelor dictaturii. În luna martie, a aceluiași an, se formează Partidul comunist. Marti acționase foarte mult pentru ca acest fapt să devină posibil. Reacțiunea, însă, îl urmărea în continuare, așa că, pentru el, o muncă continuă, în cadrul partidului, nu era posibilă.

Călătorie aventuroasă

La 19 decembrie 1930, Marti este din nou arestat și obligat să părăsească țara. Ultima sa călătorie în exil se dovedește a fi și cea mai aventuroasă. De îndată ce este îmbarcat cu forța la bordul vasului „Venezuela", el încearcă să coboare în fiecare port în care acosta nava. Dar respectivele guverne conservatoare îi refuzau revoluționarului — devenit celebru — dreptul de a păși pe teritoriul țării lor. Nu a putut rămîne nici în portul de destinație al „Venezuelei", San Francisco. Au eșuat chiar și încercările tovarășilor și prietenilor săi de a-i obține o autorizație de ședere. Abia în portul Corinto, din Nicaragua, reușește, în sfîrșit, să părăsească ilegal vaporul și să se ascundă, pentru o vreme, în Chinadega. După trei săptămîni de marș forțat, se afla, în sfîrșit, din nou acasă, însă aici trebuia să acționeze în ilegalitate. În luna septembrie, Farabundo Marti este arestat din nou. De data aceasta însă, tovarășii săi de luptă au reușit să împiedice o nouă exilare. Ei organizează zilnic demonstrații de mare amploare, pînă cînd, după 27 de zile, Marti este eliberat.

În acest timp, în Salvador, după o scurtă perioadă de încercări de reforme democratice ale președintelui Aranjo, la 2 decembrie 1931 generalul Maximilian Hernando Martinez organizează o lovitură de stat militară. În urma unei convorbiri cu ambasada S.U.A., Martinez va prelua el însuși puterea și, din acea clipă, va acționa constant împotriva forțelor de stînga.

Trădarea planului insurecției

Comitetul Central al partidului comunist hotărîse să pregătească o insurecție populară generală pentru data de 16 ianuarie 1932. Conducerea acestei acțiuni militare i-a fost încredințată lui Farabundo Marti. La 15 ianuarie, însă, mai multe cotidiane publică planul insurecției, furnizat de trădători. Partidul hotărăște atunci ca insurecția să aibă loc 3 zile mai tîrziu, schimbînd, în același timp, planurile ei de organizare. Cu toate acestea, în noaptea de 19 ianuarie, în ajunul atacului plănuit, Marti este surprins și arestat la o întîlnire conspirativă. Cu el cad în mîinile militarilor și ceilalți doi conducători ai acțiunii, Mario Zapata și Alfonso Luna. Din nou, mișcarea fusese victima unor trădători.

Cu toate că partidul amînă acțiunea pentru a doua oară — pentru 22 ianuarie —, comitetele de bază își încep activitatea pe un teren șubred. Guvernul cunoștea, deja, în amănunțime, planurile importante ale insurgenților și trimite în toate punctele strategice trupe bine înarmate. La miezul nopții, aceștia îi omorau pe țăranii care veneau la punctele de adunare pentru a declanșa insurecția. La 30 ianuarie, Farabundo Marti este adus în fața unui tribunal militar. Curtea marțială îl condamnă, atît pe el, cît și pe ceilalți doi patrioți, la moarte, sub acuzația de instigare la agitație și rebeliune. La 1 februarie, dimineața în zori, sub protecția unor puternice măsuri de securitate, vor fi împușcați în cimitirul central din San Salvador.

Augustin Farabundo Marti, deschizătorul de drum și, în același timp, inițiatorul primei organizații revoluționare din Salvador, va rămîne veșnic în memoria poporului său. Lupta de azi a insurgenților pentru libertăți sociale și politice se desfășoară sub conducerea „Frontului Farabundo Marti de Eliberare Națională".

Adrian Dascălu

Hemingway

Diploma reprezentînd Premiul Nobel pentru literatură acordat lui Ernest Hemingway de către Academia regală din Stockholm a fost expusă, pentru prima dată, în muzeul din Havana dedicat marelui scriitor american. Această diplomă reprezintă unul dintre exponatele prezentate în cadrul expoziției „Hemingway și marea", inaugurată la începutul lunii februarie, anul acesta. Premiul i-a fost acordat lui Hemingway pentru romanul „Bătrînul și marea" la 10 decembrie 1954, marele scriitor fiind atunci cel de-al cincilea autor american care primea această înaltă distincție. Expoziția amintită face parte din muzeul care funcționează la ferma „La vigia", din localitatea San Francisco de Paula, de lîngă Havana, unde a locuit Hemingway în timpul șederii sale în Cuba și unde se păstrează numeroase obiecte ce i-au aparținut, între care uneltele sale de pescuit.

Artistul Keith Haring a devenit parte din sculptura sa, după ce a inaugurat-o în Parcul „Dag Hammarskjoeld" din New York. Trei dintre operele sale de mari dimensiuni au fost prezentate în cadrul primei expoziții de sculptură în aer liber a artistului

Capete colorate de clovni servesc drept noi coșuri de gunoi în Essen (RFG). Copiii și tinerii s-au acomodat cel mai bine cu aceste vesele cutii din plastic, iar, acum, hîrtii, resturi și alte gunoaie, ce puteau fi văzute adesea pe asfalt, sînt aruncate în aceste coșuri. În curînd, „clovnii" vor fi prevăzuți și cu difuzoare: după fiecare folosire a lor, vor mulțumi celor ce se dovedesc corecți

Bicentenar

În acest an, la 24 februarie, a fost sărbătorit bicentenarul nașterii lui Wilhelm Grimm (la Hanau, R.F.G.), unul din cei doi frați care au încîntat multe generații prin culegerile de povești pentru copii, ce le poartă, de altfel, numele. Wilhelm și Jacob Grimm au cules, în timpul unor lungi peregrinări, „Albă ca Zăpada și cei șapte pitici", „Scufița Roșie" sau „Cenușăreasa". Majoritatea sînt povești din Hessa, provincie din centrul R.F.G., iar altele aduse din Franța de hughenoții (protestanții) francezi, care se refugiau ca urmare a persecuțiilor religioase. Wilhelm Grimm dădea acestor povești și legende din tradiția orală o notă mai ales poetică, în timp ce Jacob, cu un an mai mare, era mai înclinat spre caracterul științific al muncii de culegător. Ambii au tradus în limba germană vechi balade daneze, legende irlandeze, povești nordice, fiind, de asemenea, autori ai unor cărți de gramatică, de istorie a limbii germane, de drept. Jacob Grimm a publicat, de pildă, pentru prima dată în limba germană, o culegere de poezie populară spaniolă. În 1819, a apărut primul său volum al gramaticii limbii germane, iar, în 1837, cel de-al patrulea și ultimul, consacrat sintaxei. Tot cei doi frați Grimm au început, în 1837, să culeagă diverse cuvinte germane, cu toate înțelesurile lor începînd din secolul XVI, ceea ce a constituit baza „Marelui dicționar german", completat, apoi, de noi generații de filologi, pînă la apariția ultimului volum, al 32-lea, în 1960.

Experiență

Cu totul uluit a rămas un polițist de la Scotland Yard, cînd, plecînd de pe o plajă din sudul Limei, a constatat că automobilul îi fusese furat. Faptul nu a trecut neobservat, întrucît Teve Akinson se afla în Peru, împreună cu alți polițiști britanici, pentru a realiza, alături de colegii lor peruani, un schimb de experiență pe timp de trei săptămîni. Pus la încercare, Akinson și-a găsit, în cele din urmă, automobilul, părăsit în districtul San Luis de lîngă Lima; îi lipseau toate cele patru roți.

„Giganții au mers pe propriile picioare"

După îndelungi cercetări, Thor Heyerdhal a ajuns la concluzia că giganticele statui de piatră din Insula Paștelui – așa-numitele „maois" – „au mers pe propriile picioare", respectiv „au fost transportate, în poziție verticală, de un număr mic de oameni". Stînd șase săptămîni în insula chiliană aflată în Oceanul Pacific, la 3760 km de coastă, în fața orașului Valparaiso, Thor Heyerdahl a constatat că „terenul pe unde au fost transportați giganții este mai dur decît piatra din care sînt confecționați, baza lor avînd marginile rotunjite, ca urmare a frecării" din timpul transportului. Noua expediție condusă de Thor Heyerdhal, a treia în Insula Paștelui, a fost patronată de guvernele din Chile și Norvegia și finanțată de muzeul „Kon-Tiki" din Oslo. Între membrii ei s-au aflat inginerul cehoslovac Pavel Pavel, autor al ipotezei despre transportul vertical al statuilor, Arne Skjosvold, directorul muzeului „Kon-Tiki", arheologul chilian Gonzalo Figueroa și arheologul și guvernatorul insulei, Sergio Rapu. Înainte de călătorie, Pavel și Heyerdahl au realizat o serie de probe în Cehoslovacia, cu o replică a unui „maoi" de 4,5 m înălțime și 20 tone greutate. Probele au completat numeroasele calcule, diagrame, modele la scară redusă și studii ale documentației disponibile, realizate de inginerul ceh

în vîrstă de 28 de ani, originar din orașul Strakonice (Boemia de sud). Transportul statuilor megalitice, afirmă el, a fost realizat exclusiv prin mijloace mecanice, respectiv prin folosirea ingenioasă a legilor fizicii pentru utilizarea forței gravitației în beneficiul transportului. Două experiențe efectuate la fața locului, în prezența ziariștilor și a unor echipe de filmare, au confirmat ceea ce era doar o ipoteză. Respectiv că primii locuitori ai insulei, veniți de pe coasta Perului cu bărci purtate de curenții marini, iar ulterior din Polinezia, au transportat, cu secole în urmă, aceste statui din craterul vulcanului Rano Raraku – unde se află o carieră de piatră – pe distanțe de mai mulți kilometri. În legătură cu această insulă de origine vulcanică și de formă triunghiulară, cu o populație puțin numeroasă, formată din polinezieni, s-au țesut numeroase legende de cînd a fost descoperită, în 1722, de amiralul olandez Jacob Rogeveen. Locuitorii săi, cu o cultură proprie, o scriere denumită „kokau rongo rongo", care pînă acum nu a putut fi descifrată, se remarcă prin măiestria în arta cioplitului în piatră. Ei au reușit să transporte enormele statui pe un teren accidentat, pînă la o serie de terase greu accesibile.

Cea mai mare piramidă de cutii de conserve din lume a fost construită în fața turnului de radio din Berlinul occidental. Cu mii de asemenea cutii și o înălțime de 4,25 m, piramida va fi inclusă în volumul „Guinness Book" al recordurilor. Această acțiune a firmei belgiene de băuturi răcoritoare „SPA" a făcut parte din „Săptămîna verde internațională", care s-a desfășurat în ianuarie trecut.

S.O.S.

Deși reprezintă un semnal de alarmă unanim cunoscut în lume, puțini știu istoria S.O.S. Acest cod a fost folosit pentru prima dată în 1898, fiind lansat de la bordul vasului „Mettiuse", lîngă Dover, Marea Britanie. Au trebuit să treacă, însă, mulți ani, pînă cînd „save our souls" (salvați sufletele noastre) sau, cum afirmă alții, „save our ship" (salvați vasul nostru) să fie acceptat drept semnal unic internațional de solicitare a unui ajutor de urgență. La conferința celor opt puteri maritime, care s-a desfășurat la Berlin, în 1903, s-a propus, ca semnal de alarmă, combinația de litere „SSSDDD", englezii insistînd asupra „SOS". Nu a fost luată, practic, nici o decizie, deși mulți au acceptat, în principiu, această ultimă variantă. La a doua conferință de la Berlin, la care au participat 29 de state, experții au arătat că „SOS" este combinația optimă pentru radiotelegrafiști, semnîndu-se atunci și acordul internațional de radiotelegrafie.

Trei de zero

Anul acesta, Italia și-ar putea schimba tradiționala monedă, introducînd așa-numita „lira grea" sau „lira nouă", care ar echivala cu 1000 de lire actuale. Ministrul finanțelor, democrat-creștinul Giovanni Goria, a declarat că totul este pregătit, din punct de vedere tehnic, pentru reforma monetară despre care se vorbește deja din 1984 și în favoarea căreia s-au pronunțat inclusiv premierul Bettino Craxi și ministrul bugetului, Pierluigi Romita. Operațiunea ar consta în renunțarea la trei de zero din valoarea actualei lire: hîrtii de 100, 50, 10, 5 și o liră ar urma să înlocuiască actualele bancnote de 100 000, 50 000, 10 000, 5000 și 1000 de lire. S-ar realiza, astfel, o măsură similară cu cea aplicată în Franța în 1960, cînd francului i-au fost anulați doi de zero, apărînd așa-numiții „franci noi". Prin această operațiune, apreciază ministrul italian de finanțe, se va reuși nu numai o simplificare a contabilității statului, dar s-ar obține, în același timp, și un efect favorabil, prin sporul de încredere a opiniei publice în moneda italiană. După părerea ministrului de resort, scăderea cursului dolarului, reducerea prețului la petrol – care, ambele, se repercutează pozitiv asupra operațiunilor financiare italiene cu exteriorul –, ca și reducerea inflației (ce s-ar putea menține, și anul în curs, sub 5 la sută) sînt, toate, condiții prielnice, permițînd eliminarea celor trei zero-uri. Pentru aceasta, nu lipsește decît decizia ca atare, întrucît noile bacnote au fost deja tipărite, fiind, de asemenea, pregătite și fracțiuni ale lirei, care nu existau pînă acum (în prezent, singurele monezi sînt de 500, 100 și 50 de lire). Se preconizează ca, într-o primă fază, să se recurgă la o dublă circulație monetară, cu bilete „noi" și „vechi", pînă se va ajunge, treptat, la o substituire totală. Dar, pentru ca aceste modificări să devină efective, guvernul va trebui să redacteze un text de lege, care să fie, apoi, aprobat de parlament. În eventualitatea că actuala liră se va menține totuși, Banca Italiei are deja pregătite și hîrtii de un milion și o jumătate de milion de lire (cea mai mare bancnotă actuală este de 100 000 de lire). Proiectul unei noi monede, rămîne, însă, în actualitate, avansîndu-se chiar ideea ca aceasta să se numească „țechin", de la numele vechii monezi de aur pe care o foloseau, în secolul XVI, negustorii venețieni. Din punct de vedere psihologic, se afirmă totuși la Roma, omul obișnuit va renunța cu greu la actualele bancnote.

De la „Jeep" la „Wrangler"

Partizanii „Jeep"-ului au adus un ultim omagiu, la Los Angeles, acestui vehicul pe care îl considerau un simbol al „spiritului de aventură" și a cărui fabricație a încetat la 28 ianuarie a.c. Căci întreaga campanie de convingere, lansată pe lîngă „American Motors", s-a dovedit în van: firma constructoare nu și-a schimbat hotărîrea de a opri fabricația acestui vehicul, apreciat ca depășit. El va fi înlocuit de un alt model de teren, „Wrangler", „care îi seamănă, fiind, în schimb, mult mai confortabil", a declarat un purtător de cuvînt al firmei constructoare.

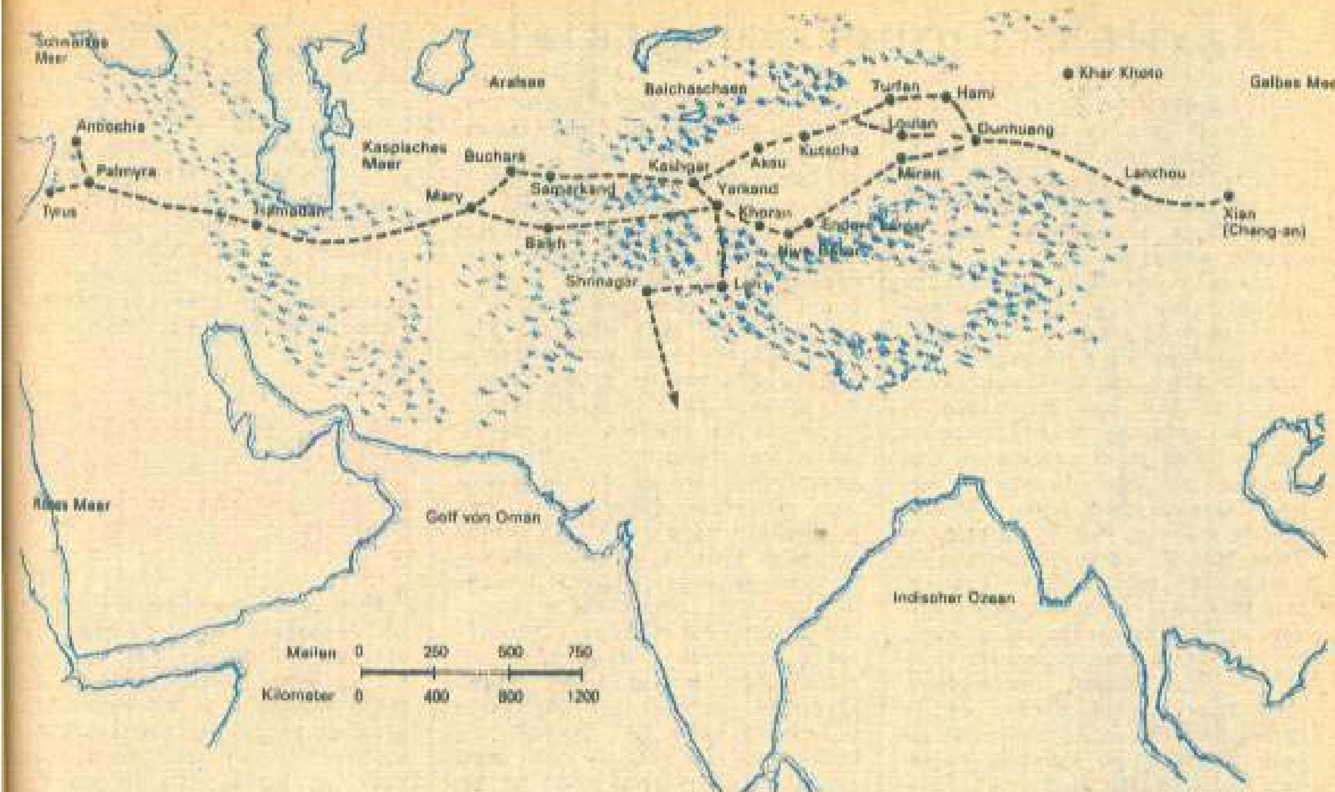
Marile drumuri comerciale

De la cele cîteva produse schimbate direct pe piețele tîrgurilor de acum cîteva milenii — cereale contra sare sau unelte de metal, piei și lînă contra țesături etc. — pînă la miliardele de tone, în valoare de trilioane de dolari, care se vînd și se cumpără anual în zilele noastre, este o cale lungă și fascinantă, pe care o studiază istoria comerțului. Rețeaua extraordinar de densă a căilor de transport, care împînzesc în prezent globul și prin care traficheazǎ uriașul volum de mărfuri ce fac obiectul schimburilor comerciale internaționale, ne duce cu gîndul la rolul important pe care comerțul între țări îndepărtate l-a jucat nu numai în dezvoltarea economică a popoarelor, ci și în răspîndirea ideilor și cunoștințelor, deci în progresul științific și cultural al omenirii. Ne-am propus, în cele ce urmează, să rememorăm povestea cîtorva din acele artere vitale care au legat între ele continentele, începînd din cele mai vechi timpuri.

Drumul mătăsii

Nimeni nu poate să spună exact de cîtă vreme este cunoscut în China secretul obținerii mătăsii. În 1958, la Qian Shan Yang, în provincia Zheijiang, arheologii au descoperit cele mai vechi țesături, între care și resturi de țesături de mătase. Cercetările pe bază de carbon —14 au arătat că ele au o vîrstă de 2750±100 ani. Dar ele demonstrează o tehnică a țesutului destul de avansată, un stadiu pentru atingerea căruia experții cred că a fost nevoie de minimum două milenii, ceea ce înseamnă că în China mătasea are o istorie de peste 5000 de ani. Potrivit cercetătorului chinez Ma Yong, specialist în istoria provinciei Xianjiang, arta prelucrării mătăsii ar fi cunoscut o mare înflorire între secolele al VI-lea și al V-lea î.e.n., în perioada din istoria Chinei denumită „Primăvară și toamnă". Se pare că, din această perioadă, cînd regatele Jin și Qin și-au extins mult influența spre popoarele nomade din nord-vest, datează și primele „exporturi" de mătase: fără să fi fost vorba de o formă de comerț organizat, din baloturile de bagaje ale triburilor nomade din Asia centrală mătasea ajungea la sciți, iar de la aceștia în Europa. Dovada? În Uniunea Sovietică s-a descoperit mătase într-un imens tunel din Munții Altai, datînd din secolul al V-lea î.e.n. Din aceeași perioadă sînt și resturile de țesături de mătase descoperite în Grecia sau Luxemburg. Timp de vreo trei secole, mătasea a urmat, deci, mai mult sau mai puțin întîmplător, acest traseu, din zona de la marea buclă a Fluviului Galben prin estul și nordul Munților Altai, stepele Kazahstanului și Rusiei sudice și prin nordul Mării Negre, pînă în Grecia, Italia și nordul Alpilor.

Inaugurarea drumului propriu-zis al mătăsii a avut loc în secolul al II-lea î.e.n., în timpul dinastiei Han, cînd împăratul Wu, inițiind o alianță împotriva hunilor, a stabilit contacte cu popoarele din nordul Afganistanului de azi, și, pentru a conferi durată și stabilitate acestor relații, ca și în scopul integrării și utilizării mai bune a regiunilor vestice ale țării, a construit importante drumuri în nordul și sudul deșertului Taklamasari. Mai tîrziu, împărații dinastiei Han aveau să prelungească această cale peste Pamir, stabilind, astfel, legătura cu drumurile existente deja în Asia centrală și de sud, prin care se putea ajunge, apoi, la Mediterana și în Imperiul roman. Inițial, arată Ma Yong, acest comerț se desfășura, cel puțin parțial, în cadrul misiunilor diplomatice pe care China antică le schimba cu popoarele Asiei centrale, dar, în scurt timp, el a fost preluat de „negustorii Hu" (adică „străini"), în speță iranieni. Cu timpul, aceștia au început să organizeze mari caravane de cămile care, încărcate cu parfumuri, pietre prețioase și obiecte de sticlă, traversau culmile înzăpezite ale Pamirului și se îndreptau, apoi, fie pe ruta nordică, fie pe cea sudică, spre cursul superior al Fluviului Galben, iar, de acolo, peste „Muntele Lung", spre Xian (Chang-an), sau Luo Yang, ținta călătoriei. În schimbul mărfurilor aduse, ei luau mătăsuri fine, pe care le aduceau, apoi, prin Kashgar, Samarkand și Buhara sau prin Yarkand și Balkh, și, de acolo, mai departe prin Mary, Hamadan și Palmyra, spre locurile de destinație de la Mediterana Antiochia și Tyrus, de unde se vindeau în marile centre ale Imperiului roman — și, mai tîrziu, bizantin. Drumul

era lung, dus-întors putea să dureze un an sau chiar doi, anevoios și periculos, negustorii își riscau adeseori viața, dar cîștigurile care îi așteptau după vînzarea mătăsurilor erau atît de mari, încît „drumul mătăsii" a funcționat neîntrerupt timp de 1500 de ani. Multe din orașele vestite ale Asiei centrale și vestice și-au datorat prosperitatea, înflorirea și frumusețea acestui negoț.

Era lung, dus-întors putea să dureze un an sau chiar doi; era anevoios și periculos, negustorii își riscau adeseori viața, dar cîștigurile care îi așteptau erau atît de mari încît „drumul mătăsii" a funcționat neîntrerupt timp de 1500 ani

Drumul nu era, după cum deja s-a văzut, al mătăsii decît într-un singur sens — și, timp de un mileniu, nu a fost un drum exclusiv al mătăsii nici în acest sens. Mărturia cea mai convingătoare, în această privință, o constituie faptul că el nu a fost abandonat în momentul în care „secretul" a devenit public. După cum dovedesc documentele istorice, faptul că mătasea se obține din substanța secretată de larva unei specii de insecte a devenit cunoscut destul de repede în afara Chinei antice. Creșterea viermilor de mătase era cunoscută la vest de malul stîng al Fluviului Galben în secolul al III-lea î.e.n., în actuala regiune Xinjiang Uigură — în secolul al V-lea e.n., iar în Asia centrală și Iran — în secolul al VI-lea. În jurul descoperirii acestui secret s-au născut multe legende, care conțin poate și puțin adevăr. Una din ele spune că o prințesă chineză dată în căsătorie suveranului regatului Khotan ar fi trecut peste graniță, în țara soțului, viermii de mătase ascunși în propria-i coafură. O alta, la fel de cunoscută, spune că doi călugări bizantini ar fi reușit să treacă prin vamă ouă ale viermilor de mătase, ascunse în țeava toiagelor lor de bambus. Cum-necum, la cinci secole de la deschiderea drumului mătăsii secretul era public, dar această arteră comercială a funcționat încă o mie de ani — perioadă în care (în secolul VII e.n.) a cunoscut punctul ei de maximă intensitate. Sfîrșitul drumului mătăsii a venit mult mai tîrziu și a avut alte cauze: progresele navigației, care au făcut ca drumul pe mare să fie preferabil, instabilitatea politică ce s-a declanșat în Asia centrală, după moartea lui Tamerlan în 1405, și închiderea de către China a graniței occidentale în 1424.

Drumul mirodeniilor

Ceva mai puțin cunoscut, dar înrudit în multe privințe cu drumul mătăsii, a fost drumul mirodeniilor. Înrudirea privește, în primul rînd, originea asiatică, precum și faptul că negoțul cu condimente a folosit, inițial, itinerarul drumului mătăsii, de care apoi s-a desprins. Pînă la Xian, punctul de plecare al mătăsii, condimentele ajungeau pe o rețea puternic ramificată de drumuri dinspre Asia de sud-est. Asemănarea privește, de asemenea, vîrsta: drumul condimentelor este și cel al mătăsii, din care s-a născut. În orice caz, izvoarele istorice menționează existența, în Imperiul roman, a unui „drum al scorțișoarei", care pornea din Asia de sud-est și se încheia pe coasta răsăriteană a Africii. Pliniu (sec. I e.n.) spune că scorțișoara se procura, în acea vreme, din Etiopia, unde ajungea, însă — chiar de atunci pe mare —, și anume pe plute fără pînze, fără vîsle și fără cîrmă! Oricît ar părea de curios, așa stau lucrurile: Malayo-polinezienii, care formau echipajul acestor plute primitive, traversau cu ele întregul Ocean Indian, lăsîndu-se purtați în derivă de forța vîntului. Ei porneau din Malayezia în timpul solstițiului de iarnă, cînd vînturile ce bat în această perioadă, dinspre est spre vest, îi purtau pînă în Insulele Maldive. Ajunși acolo, vînturile dinspre nord-est îi purtau mai departe pînă pe coastele Africii, la nord de Madagascar, de unde mărfurile erau transportate, apoi, spre Marea Roșie și Valea Nilului.

Marile drumuri comerciale

unde comerţul cu condimente era preluat şi finalizat de neguţători arabi. Renunţarea la itinerarul pe uscat în favoarea celui marin a fost cauzată de faptul că drumurile ce legau China de sud-estul Asiei au devenit nesigure.

Drumul mirodeniilor spre Europa era, deci, mai lung decît cel al mătăsii. Locul de producţie erau insulele răsăritene ale arhipelagului malayezian. După recoltare, condimentele erau mai întîi depozitate în Java, de unde erau transportate pe apă în China şi, în continuare, mai departe, pe drumul mătăsii, iar, mai tîrziu, pe calea apei, în modul descris mai sus. Pînă în Europa sau Valea Nilului, marfa îşi schimba de nenumărate ori stăpînul. Ulterior, prin secolul al X-lea, negustorii chinezi, urmaşi de cei indieni şi arabi, au început să domine mările şi să elimine comercianţii intermediari, aprovizionîndu-se direct de la sursă. Pe lîngă condimente, ei făceau negoţ şi cu bumbac indian, porţelan chinezesc şi droguri. Poziţii puternice au continuat să deţină doar neguţătorii intermediari din Java, care, în secolele XII—XV, au devenit adevăraţii stăpîni ai comerţului cu condimente.

Trebuie spus că, în Europa acelor vremuri, scorţişoara şi piperul, nucşoara, ghimbirul, cuişoarele şi celelalte condimente şi plante aromatice erau considerate, pe bună dreptate, bunuri de lux, întrucît aducerea lor de la asemenea distanţe şi cu mijloacele acelor vremuri nu era o treabă simplă. Căutarea unui drum mai scurt şi mai rapid către India — şi ea o ţară a condimentelor prin excelenţă — avea să ducă, după cum se ştie, la o serie întreagă de descoperiri geografice majore, între care şi cea a Lumii Noi — spre care aveau să se deschidă, apoi, alte drumuri: drumul însîngerat spre aurul incaşilor sau, în sens invers, drumul sclavilor. Oricum, pe la începutul secolului al XV-lea, insulele condimentelor au fost descoperite şi de europeni. Primii care au pătruns în spaţiul malayezo-indonezian au fost portughezii, care în 1511 au ocupat Peninsula Malacca, punînd capăt dominaţiei javaneze, arabe şi indiene în negoţul cu condimente şi instituind propriul lor monopol. O concurenţă puternică a izbucnit, ca urmare, între marile puteri navale europene, unde au luat fiinţă rapid o întreagă serie de „companii ale Indiilor de Est". După cum arată specialista malayeziană Khoo Jor Ee, de la Universitatea din Kuala Lumpur, spaniolii, care, în acea vreme, cuceriseră Filipinele, au încercat, în 1522, să pună stăpînire şi pe insulele condimentelor din arhipelagul malayezian, dar, după şapte ani, au fost nevoiţi să renunţe. În secolul al XVII-lea, monopolul a trecut în mîinile olandezilor — cuceritorii Indoneziei — care au început să planteze condimente şi în insulele Banda şi Moluce. Un secol mai tîrziu, francezii şi, apoi, britanicii au făcut acelaşi lucru în coloniile lor din Oceanul Indian şi Africa (Mauritius, Zanzibar, Madagascar). În orice caz, plăcutele şi inofensivele mirodenii, care făceau bucatele mai gustoase, au constituit o sursă de îmbogăţire pentru nenumăraţi negustori de pe trei continente şi cauza atîtor războaie coloniale sîngeroase.

Drumul sclavilor

Pe drumul fără pulbere al mărilor s-a desfăşurat, timp de cîteva secole, cel mai odios negoţ — comerţul cu sclavi. Începuturile lui datează în secolul al XV-lea, cînd, în urma descoperirilor geografice portugheze în Africa, primii sclavi negri îşi fac apariţia în Spania şi Portugalia. Dar, abia după descoperirea şi cucerirea Americii, ruşinosul comerţ cu sclavi la proporţii de masă. Prin exterminarea populaţiei locale de către conchistadori, nevoia de forţă de muncă pe plantaţii şi în minele de aur şi cupru ale Lumii Noi devenea acută. Aşa încît, într-o primă fază, sclavii negri din

Descărcarea mărfurilor în portul Alexandria (fotografie din 1850)

Spania și Portugalia au fost transportați în insulele din Marea Caraibilor. Ceva mai tîrziu, navele negustorilor de sclavi au început să circule direct între coastele apusene ale Africii și cele orientale ale Americii, fără a mai face ocolul prin Europa. La 12 februarie 1528, regele Spaniei acorda germanilor Ehinger și Sayler prima licență („asiento") pentru comerțul cu sclavi. Ei erau împuterniciții uneia din cele două familii de bancheri germani care administrau finanțele spaniole. Apoi, numărul acestor „asiento" s-a înmulțit, beneficiarii lor fiind negustori spanioli și portughezi. Zonele lor preferate de „aprovizionare": insulele Capului Verde și Canare, coastele Guineii, Sao Tomé, Angola.

Alături de acest „comerț legal" se desfășura cel „liber", practicat îndeosebi de corăbieri englezi, care furnizau coloniștilor spanioli din Santo Domingo sclavi negri contra aur, zahăr sau piei. Monopolul spaniol în acest murdar negoț a durat pînă la distrugerea Invincibilei Armada (flota spaniolă) de către englezi, în 1588, și ocuparea, de către aceștia, a Jamaicăi. Francis Drake și John Hawkins, principalii autori ai acestei victorii, aveau să dețină rolul principal și în „Royal Company of Adventurers", o societate înființată de regina Elisabeta și care s-a ocupat cu negoțul de sclavi pe teritoriul actual al Senegalului și Gambiei. Acești aventurieri englezi de viță erau, în realitate, mai mult pirați decît comercianți. Refugiul lor era Insula Broaștelor Țestoase din Marea Caraibilor.

Pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea, după ce și-au redobîndit independența și le-au smuls portughezilor cîteva baze pe coasta africană, s-au lansat și olandezii în negoțul de sclavi. În cele din urmă, începînd din perioada lui Richelieu, dar mai ales a lui Colbert, cînd au reușit să cucerească Insula Broaștelor Țestoase și Santo Domingo, au apărut în scenă și negustorii francezi de sclavi. Cumpărați de armatorii din Le Havre, Dieppe, Rouen, Saint-Malo, din Senegal sau insulele Capului Verde, aceștia erau vînduți în porturile din Antile, Guyana, America de Nord, Venezuela sau Brazilia. Specialiștii estimează că, numai între 1666 și 1800, au fost duși și vînduți ca sclavi în Lumea Nouă peste 10 milioane de africani.

Drumul comerțului cu sclavi, observa scriitorul André Kédros, avea forma unui triunghi. Negustorii de oameni părăseau porturile europene încărcați cu marfă ieftină, de duzină, pe care o schimbau pe coastele Africii contra sclavi pe care-i vindeau, apoi, cu un profit considerabil, în Lumea Nouă, de unde se întorceau acasă încărcați cu foarte solicitatele produse coloniale: aur, zahăr, tutun, bumbac, piele etc.

Rușinosul negoț cu sclavi, declanșat la mai bine de un mileniu de la sfîrșitul erei sclavagiste, a însemnat pentru continentul african și populația sa, o tragedie istorică. Nimeni nu a putut face un calcul al victimelor umane ale celor aproape patru veacuri de comerț cu oameni, dar numărul africanilor uciși — începînd cu expedițiile de capturare, transportarea lor (legați în lanțuri) pe uscat și pe mare în condiții inumane, reprimarea sălbatică a oricărei încercări de revoltă, rezistență sau protest, vînzarea la diversele tîrguri de sclavi, și încheind cu exploatarea singeroasă pe plantațiile sau în minele de peste ocean, fără a mai aminti epidemiile și mizeria — este, desigur, de ordinul milioanelor sau zecilor de milioane. În plus, negoțul cu sclavi a exercitat o influență profund negativă asupra normelor etice ce guvernau viața populațiilor africane. Atrași de posibilitatea unor profituri considerabile și facile, șefii de trib care-și împărțiseră între ei marele imperiu african „Songhai", ce existase în perioada 1400—1600 e.n., au început să poarte permanent războaie unii împotriva altora — cu unicul scop al capturării de prizonieri, pe care îi vindeau, apoi, la tîrgurile de sclavi de pe continent, unor intermediari africani care-i transportau spre locurile de pe coastele africane, unde-și aveau sediile cumpărătorii europeni. Insula Gore a constituit, vreme îndelungată, unul din cele mai importante lagăre de sortare pentru sclavii aduși de caravane de pe continent. Dinspre interiorul continentului, drumul sclavilor conducea nu numai spre coastele vestice, dar și spre nord sau est. Adesea, sclavii trebuiau să parcurgă distanțe de 3000 km pe jos, traversînd pustiul, din zona de azi a Sahelului spre nord — Maroc, Tunis și Tripoli —, de unde erau vînduți, pentru a patra sau a cincea oară, negustorilor arabi — sau din regiunea ecuatorială centrală a Africii spre est, unde principalele piețe de desfacere erau Mombasa, Insula Zanzibar, Kilwa și Bagamoyo.

Cu circa un veac în urmă, cînd odiosului „negoț legal" cu sclavi i s-a pus capăt (cel ilegal a continuat pînă în pragul secolului nostru), „umanismul" înregistra o victorie importantă; el fusese interzis din considerente mai degrabă economice: exploatarea la fața locului, de tip colonial, a resurselor umane și materiale ale continentului negru devenise mai rentabilă. Mai tîrziu, din considerente similare, sistemul colonial a fost abandonat pentru ca practicile neocoloniale, la mare preț și azi, promiteau profituri mai mari cu riscuri mai mici.

Drumurile petrolului

O simplă privire asupra hărții pe care sînt reprezentate fluxurile petrolului este suficientă pentru a ne edifica asupra importanței ce revine acestei materii prime în comerțul mondial. Explicațiile sînt multe: de circa un secol, petrolul este principala sursă de energie și materia primă a uneia din ramurile industriale esențiale — petrochimia. În plus, datorită repartiției neuniforme a resurselor de țiței pe glob, doar cîteva din țările mari consumatoare de petrol își acoperă integral sau, în bună măsură, aceste necesități din producția proprie; celelalte sînt nevoite să-l importe, adesea în întregime, din regiuni aflate la distanțe considerabile. De aceea, petrolul a devenit, la scurt timp de la debutul exploatării sale pe scară industrială, marfa cea mai importantă ce face obiectul comerțului internațional — atît ca volum, cît și ca valoare. Potrivit expertului francez în materie, Vincent Labouret, în 1982 ponderea energiei în comerțul mondial se ridica la 25 la sută, iar, în cadrul materiilor prime energetice, petrolul deținea 80 la sută. Cu alte cuvinte, petrolul reprezenta o cincime din totalul schimburilor mondiale, adică 1850 miliarde dolari. Și mai înaltă era ponderea „aurului negru" în transporturile mondiale. În 1980, cam jumătate din cele 3 732 milioane de tone de mărfuri transportate pe calea apei reveneau petrolului și produselor petroliere.

Impresionantă este și lungimea drumurilor petrolului. Din zona care deține întîietatea absolută atît în ce privește rezervele, cît și producția curentă și exportul de petrol, pînă în principalele state importatoare, tancurile petroliere au de parcurs 7 800 km prin Canalul Suez pînă în porturile sudice ale Europei occidentale; 13 500 km pînă în S.U.A.; 12 500 km pînă în Japonia; 20 000 km pînă la Rotterdam (pe la Capul Bunei Speranțe) ș.a.m.d.

S.U.A. au fost primul stat exportator de petrol, iar primii clienți — țările vest-europene. Prima corabie cu pînze, dotată cu rezervoare speciale pentru transportarea petrolului, a fost construită în 1869. Se numea „Charles" și avea un deplasament de 714 tdw. Zece ani mai tîrziu, în 1879, pe rutele transatlantice ale petrolului și-au făcut apariția primele vase cu aburi: „Stat" (norvegian) și „Vaderland" (belgian), acesta din urmă cu o capaci-

Marile drumuri comerciale

tate de 2 748 tdw — deci, de aproape 4 ori mai mare decît a lui „Charles". Pe la 1885, cînd peste 1 000 de nave transportau petrol american spre Europa, a fost construit, în Anglia, şi primul tanc petrolier propriu-zis, „Glückauf", care nu mai transporta ţiţeiul în butoaie sau rezervoare fixate la bord, ci chiar în pîntecele său. Folosirea vapoarelor a cunoscut, apoi, o mare dezvoltare, fiindcă era mult mai rentabilă. În timp ce corăbiile cu pînze făceau trei călătorii pe an dus-întors peste Atlantic, vapoarele reuşeau să efectueze şapte. Spre 1900, toate exporturile americane de petrol se realizau cu nave cu aburi. Epoca navelor cu pînze se sfîrşise.

Apariţia automobilului a propulsat formidabil consumul şi producţia de petrol, care anterior fusese folosit, îndeosebi, în iluminatul public. Dacă, pentru extragerea primului miliard de barili de petrol, au fost necesari 36 de ani, cel de al doilea miliard s-a obţinut în numai 8 ani, iar în 1920, se produceau 1,5 miliarde barili anual. În cei 20 de an dintre cele două războaie mondiale (1918—1939), cererea de petrol a crescut din nou cu 400 la sută, ponderea principală continuînd a fi deţinută de S.U.A.: 61 la sută din producţia mondială de petrol şi 60 la sută din capacitatea totală a flotei petroliere în 1947. După 1950, aceasta din urmă se dezvoltă într-un ritm extraordinar: îşi dublează capacitatea între 1947—1957, apoi, din nou, între 1957—1966 şi încă o dată pînă în 1973. Cauza: consumul mondial de petrol a crescut în toată această perioadă cu o rată anuală de 7,6 la sută. O caracteristică a perioadei postbelice o constituie reducerea continuă a ponderii S.U.A. în producţia mondială de petrol — de la 61 la sută în 1947 cînd, de altfel, au început să importe ţiţei, la 16 la sută în 1973...

Corespunzător necesităţilor de transport, s-a înregistrat o creştere impresionantă a capacităţii tancurilor petroliere. Un timp, aceasta a fost limitată de capacitatea Canalului Suez — 32 000 tdw. Închiderea acestuia, în 1957, pentru o perioadă de cinci luni, care a impus ocolul imens pe la Capul Bunei Speranţe, a determinat construirea de petroliere din ce în ce mai mari. În 1960, a fost lansat la apă primul tanc din clasa „Suezmax" (70 000 tdw). Au urmat petrolierele de 100 000 tdw, apoi cele din clasele „VLCC" (160 000 tone) şi „ULCC" (pînă la 550 000 tone).

Dar situaţia s-a modificat brusc după cele două şocuri petroliere din 1973—74 şi 1979—80, cînd reducerea consumului de petrol, provocată de explozia preţului acestuia şi de recesiunea mondială, a declanşat o criză puternică şi în transporturile navale. În 1979, o treime din capacităţile flotei petroliere erau nefolosite. Şi, în pofida reducerii recente a preţului aurului negru, care va determina o oarecare creştere a consumului, dificultăţile flotei petroliere vor persista, probabil, datorită unor evoluţii care pot anula efectul pozitiv al creşterii consumului de ţiţei — cum sint sporirea ponderii petrolului transportat prin conducte sau prelucrarea la faţa locului a unei părţi tot mai mari din ţiţeiul extras de ţările exportatoare şi exportarea acestuia sub formă prelucrată.

Bazil Ştefan

Drumurile - impresionant de lungi - ale petrolului

Tînăra din imagine are pulsul 95, după cum indică monitorul de puls, care primeşte semnale de la un senzor montat pe deget. Aparatul de măsură realizează nu mai puţin de şapte operaţiuni, între care controlul faptului dacă pulsul normal este obţinut suficient de repede după un efort. Sportivii de performanţă pot, astfel, să-şi cunoască limitele de rezistenţă. Aparatul face, de asemenea, servicii importante în centrele de reabilitare fizică

Aida

Teatrul liric din Verona va prezenta la Luxor, în Egipt, circa zece reprezentanţii cu opera „Aida", de Verdi, în mai 1987. Contractul pentru aceste spectacole a fost semnat, în februarie 1986, de către Consiliul de administraţie al Oficiului Arenelor din Verona, în prezenţa primarului acestui oraş, Gabriele Sboarina. „Aida" va fi, deci, reprezentată în templul din Luxor, lîngă Teba, locul unde Giuseppe Verdi şi-a imaginat desfăşurarea acţiunii acestei celebre opere.

CE SE MAI ÎNTÎMPLĂ ÎN LUME

Condamnat la... parașutism

Un alcoolic din Noua Zeelandă, ajuns în fața tribunalului pentru furt de automobile, și-a ispășit pedeapsa primită nu în închisoare, ci... între cer și pămînt. El a fost condamnat la 30 de salturi cu parașuta. Judecătorul a afirmat, motivînd neobișnuita-i sentință, că forța spirituală necesară efectuării săriturilor cu parașuta va ajuta delincventului „să-și mobilizeze voința împotriva ticăloșiei din el".

GMT devine CUT

Începînd de la 1 ianuarie a.c., ceasurile nu vor mai fi potrivite după Greenwich Mean Time (GMT), ci după Coordinated Universal Time (CUT). În consecință, Observatorul Regal din Greenwich a cedat rolul de cronometru etalon Oficiului de Măsuri și Greutăți din Paris. Cauza acestei schimbări o constituie lipsa mijloacelor bănești pentru întreținerea ceasului ce indica ora GMT, situat în parcul Observatorului menționat din Greenwich.

Răsplata unei pasiuni

Pentru pasiunea manifestată de a declanșa alarme false de incendiu, un tînăr din orașul Amneville, situat în estul Franței, a fost aspru pedepsit. La intervale precise de timp, trebuie să se prezinte la cazarma pompierilor și să le curețe tuturor luptătorilor cu focul casca și cizmele...

Vînătoare cu surprize

Tradiționala vînătoare de elani ce se desfășoară la Vesene, în Suedia, s-a încheiat cu o surpriză. Cel mai arătos exemplar, urmărit cu înverșunare și răpus cu mare greutate s-a dovedit a fi o... vacă rătăcită de cireadă. Pentru a-și ocroti pe viitor vitele de împătimiții vînatului, proprietarul a hotărît să le vopsească în alb și să scrie pe ele, cu majuscule, „vacă".

„Nașterea" unei insule

O erupție de fum și cenușă, în urma căreia a rămas... o insulă. Fenomenul s-a petrecut în luna ianuarie a.c., în Oceanul Pacific, lîngă insula niponă Iwo Jima, fiind surprins pe peliculă de la bordul unui elicopter. Noua bucată de pămînt este, de fapt, un morman de lavă, ce măsoară 500 metri lățime și 700 metri lungime. A apărut în urma redeșteptării unui vulcan submarin și, potrivit specialiștilor unui institut de cercetări din Tokio, probabil că nu va putea rezista mult presiunii valurilor, fiind condamnată la dispariție.

Grote-muzeu

Muzeul orășenesc din Oș (R.S.S. Kirchiză) este amenajat pe versantul muntelui Suleiman, din apropiere. În 14 grote sînt prezentate circa 30 000 exponate ce refac istoria trimilenară a acestui oraș. În fotografia noastră — pavilionul obiectelor din sticlă. În față, o terasă de unde poate fi admirată mirifica panoramă a văii unde este situat Oș.

Aventură în Cosmos

Acești oameni minunați și mașinile lor zburătoare

În spațiul cosmic evoluează de mai multă vreme, pe orbite apropiate, două stații științifice sovietice: „SALIUT-7" și „MIR". Cea dintîi dispune de două noduri de cuplare, caracteristică distinctivă pentru toate aparatele spațiale din a doua generație, în timp ce ultima dintre ele, avînd șase agregate de joncțiune, aparține generației a treia de mijloace cosmice orbitale. Distanța ce separă în timp lansarea celor două stații („Saliut-7" se află pe orbita circumterestră de la 19 aprilie 1982, iar „Mir" și-a făcut debutul spațial la patru ani de la această dată, mai exact, la 20 februarie 1986) explică, în bună măsură, deosebirile de ordin tehnic și funcțional dintre ele, ilustrînd, totodată, progresele înregistrate de cosmonautica sovietică în dezvoltarea tehnicii și tehnologiilor spațiale.

Întrucît verificările asupra „comportării" pe orbită a stației științifice modulare necesită o perioadă mai îndelungată, fiind vorba de un complex multimodular, cu numeroase elemente constructive noi și cu aparatură inedită de automatizare, pe Orbită va continua să evolueze, în paralel, și stația științifică cu dublă joncțiune „Saliut-7", aptă să răspundă, și ea, unor cerințe de cercetare și experimentare științifică și tehnologică. Fiecare din cele două stații poate, astfel, aduce o contribuție specifică la realizarea programului spațial pe anul în curs, impulsionînd activitatea de cunoaștere și valorificare a Cosmosului în scopuri pașnice, precum și colaborarea internațională în acest domeniu.

Explicînd rațiunile pentru care, în spațiul cosmic, sînt lăsate să evolueze, concomitent, două stații științifice orbitale — una în plin proces de verificare și testare, iar cealaltă, binecunoscută pentru potențialul său, care poate fi încă fructificat multilateral, PIOTR KLIMUK, adjunct al conducătorului Centrului de pregătire a cosmonauților, întîlnit recent în „Orășelul stelar" din apropierea Moscovei, a declarat: Stația „Saliut-7" — la vremea ei o stație modernă și care este eficientă în domeniile de folosință avute în vedere la lansarea ei — „coabitează" foarte bine cu stația proaspăt sosită — „Mir". Luate împreună, ele reprezintă un potențial remarcabil al cosmonauticii noastre. De altfel, anul cosmic 1986 a început sub auspicii bune pentru cosmonautica sovietică și sperăm să se încheie la fel de bine — a continuat interlocutorul.

Aflînd că mă interesez de oameni cu o activitate deosebită în domeniul cuceririi Cosmosului, de misiuni și fapte ieșite din comun pe stațiile orbitale sovietice, Piotr Klimuk mi l-a prezentat pe colegul său VLADIMIR DJANIBEKOV, care a efectuat un număr record de expediții în Cosmos (în total cinci), ultima — cea din anul trecut — fiind și cea mai dificilă dintre toate incursiunile spațiale de pînă acum.

Recomandîndu-l călduros pe „cel mai tînăr general" din detașamentul de cosmonauți sovietici, conducătorul Centrului, GHEORGHI BEREGOVOI, a ținut să precizeze: Dacă Djanibekov și partenerul său de echipaj, inginerul de bord VIKTOR SAVINIH, n-ar fi reușit atunci (iunie — 1985) să repună în funcțiune la parametri normali instalațiile vitale ale stației „Saliut-7" și legăturile radio, dacă n-ar fi restabilit, la momentul oportun, funcționarea sistemului de alimentare cu energie electrică, exista riscul ca ei să nu mai poată rămîne la bordul stației și nici alte colective de cosmonauți să nu mai meargă la lucru acolo, ceea ce ar fi afectat serios îndeplinirea programului de cercetări și experimentări stabilit.

VLADIMIR DJANIBEKOV confirmă că misiunea „echipajului cu destinație specială", pe care l-a condus, poate fi considerată drept un „eveniment puțin obișnuit" în cosmonautica sovietică, un moment de excepție în activitatea spațială. El ține să remarce, însă, că, la reușita misiunii, au meritele la fel de mari savanții și specialiștii din diferitele domenii, care au creat tehnica spațială actuală, inclusiv experții de la centrul de pregătire a cosmonauților și centrul de dirijare a zborurilor cosmice. Cu amabilitatea-i cunoscută, Djanibekov își dă asentimentul ca însemnările sale despre ultima expediție pe „Saliut-7", însemnări făcute în puținele sale momente libere de după revenirea la cosmodromul Baikonur, și din care au apărut, o parte, în presa sovietică — să fie incluse și în „Caietul de vacanță" al revistei „Lumea".

• Neliniști față de soarta unei „vedete" spațiale — stația științifică orbitală „SALIUT-7" • Echipaj cosmic inedit: „SALVACOSMOS" — în misiune specială • Ipoteze și realități... dure • Digresiuni pe orbită • Miraje cosmice • În căutarea stației inospitaliere • Atmosferă glacială în laboratorul spațial • Rotație după rotație • Din nou — legătura cu Pămîntul • Pe masa cosmică — pîine și sare • Dispare și apa • În umbra Pămîntului — activitate necontenită • „Reparații" cosmice — din mers • Scafandri cosmici — pe coverta stației „SALIUT-7" • Reanimarea laboratorului orbital • Din nou — lumină în bezna cosmică • Răbdare, multă răbdare și calm: graba nu duce la nimic bun • Mesaje din Cosmos • Nostalgii — la reintoarcerea pe Terra • Pămîntul — casa noastră: n-am avut răgazul să-l privesc cît aș fi vrut

„SALIUT-7" — trebuie salvată

„Dacă e să încep cu începutul, atunci trebuie să mă întorc la acea seară de iarnă, cînd noi, toți membrii familiei, zăbovisem ceva mai tîrziu la o ceașcă de ceai făcîndu-ne planuri pentru modul cum să ne petrecem ziua liberă care urma. În ceea ce mă privește, nu fusesem încă inclus în programul de pregătire a cosmonauților pentru proxima misiune și mă aflam în regimul impus de formula de așteptare - cum se spune în limbajul nostru - formulă care este cu mult mai calmă și ponderată. Or, acest lucru nu se întîmpla prea des în ultimii ani.

În acel moment, a sosit la noi acasă un oaspete de seară: Aleksei Arhipovici Leonov. - „Volodia, mi se adresă el, știai că de mîine trebuie să te prezinți la Comisia medicală? La opt și jumătate, faci analiza sîngelui, pînă la prînz probele la barocameră, apoi, toate celelalte, cu specialiștii"... Așa că, mi-am zis, iată cum va arăta sîmbăta mea liberă și duminica în cercul familiei. Cît despre pregătirea propriu-zisă, fiecare familie de cosmonaut știe prea bine ce înseamnă. Practic, asta nu se numește altfel decît „zborul terestru", cu care ți-ai dori să ai de-a face cît mai rar cu putință.

Dar aș păcătui împotriva adevărului, dacă aș spune că buna dispoziție în care mă aflam pînă la venirea lui Aleksei Arhipovici ar fi fost de natură să-mi dea tihna dorită. Nicidecum. Starea în care se găsea stația orbitală „SALIUT-7" trezise deja îngrijorarea specialiștilor din domeniul conducerii zborurilor, ca și a cosmonauților și constructorilor de aparate spațiale. Nu mai existau legături de telecomunicații cu stația, de la bordul ei nu mai soseau informații, ea nu mai era dirijată de la sol. Era limpede că **„Șeptarul" (de la numărul stației) trebuia salvat.** Stația nu-și mai prepara resursele de energie electrică, cu toate că de acest laborator zburător erau legate mari speranțe privind realizarea programului științific de cercetări spațiale. Față de această stație, sentimentele noastre, ale cosmonauților, erau la fel ca ale marinarilor față de nava lor, aflată în mare pericol și pe care nu pot să o lase în părăsire.

Читателям журнала „Лумя"
с самыми
добрыми
пожеланиями

2.3.86

„Cititorilor revistei «Lumea» cu cele mai bune urări. Vladimir Djanibekov, 2.3.86"

Numai că marinarii se găsesc la bordul navei lor, văd cu ochii ceea ce se întîmplă, știu ce au de făcut, în timp ce noi, cosmonauții, încercăm să determinăm toate acestea de la o distanță de sute și mii de kilometri...

De la „imposibil" la „s-ar putea"...

Într-un cuvînt, se impuneau măsuri de excepție, se încercaseră deja metode de apropiere și de joncțiune cu un obiect care nu mai era predispus să coopereze și care era de nedirijat. Singurul mijloc posibil și eficient, în această situație, era trimiterea unui echipaj pe stație. Cine anume urma să facă parte din echipaj nu știam încă. Un singur lucru era

Aventură în Cosmos

clar: aceasta nu era o treabă pentru începători. Este, aici, și o barieră psihologică ce se cere depășită: probabilitatea unei întreruperi a legăturilor, posibilitatea de a se întîmpla cine știe ce neajuns cosmonautului trimis acolo, care îl poate face să nu mai aibă încredere deplină în sine. Dar judecînd chiar și după logica cea mai simplă: este cu mult mai bine ca orice lucru, orice obiect să fie reparat de cel care a mai fost acolo, la fața locului, l-a vizitat, l-a pipăit cu propriile-i mîini.

Aș fi putut enumera cel puțin cîteva echipaje capabile să rezolve o asemenea misiune complicată. Cosmonauții trecuseră de îndată la elaborarea metodicii de căutare și apropiere a unei nave pilotate de stația orbitală în condițiile amintite, respectiv – ale absenței totale a legăturilor cu aceasta. Fiecare dintre cei care, în timpul zborurilor anterioare, întîmpinaseră situații neprezăvute și-a adus partea de contribuție, și-a pus în „pușculița comună" experiența acumulată. Cei mai buni „maeștri ai manevrelor manuale", care au avut ocazia să demonstreze la antrenamente posibilitatea de a efectua, cu deplin succes, operații de cuplare în regim de lucru manual au elaborat acum, la simulatoare, variante de apropiere a navelor pilotate de stația orbitală. Leonid Popov, Iuri Malîșev, Iuri Romanenko... Mie, în calitate de cosmonaut constructor, mi-a revenit, de la bun început, sarcina de a testa, împreună cu metodiștii, diferite regimuri de lucru, „ajutînd" simulatoarele să se adapteze în acest sens, astfel încît ele să redea cît mai fidel comportamentul unei stații care refuză să fie dirijată.

Mi-am reamintit, atunci, și de experiența joncțiunii efectuată în timpul zborului comun sovieto-francez, cînd a trebuit să procedez rapid la luarea hotărîrii de a recurge la manevra de apropiere în regim de lucru manual, pe cînd ne aflam la o distanță de numai un kilometru de stație, ceea ce nu se mai întîmplase pînă atunci nici unui echipaj.

În general, tot ceea ce facem și vom continua să realizăm în cosmonautică se întipărește pregnant în memoria cosmonautului, pe parcursul derulării evenimentelor. Oricare ar fi neprevăzutul, oricare ar fi întîmplarea care ne-ar încerca, asupra fiecăruia dintre noi acționează și experiența lui Iuri Gagarin, de la prima sa rotație în jurul planetei noastre, și experiența lui Gherman Titov, primul cosmonaut care a petrecut cîteva zile întregi pe orbită, ca și prima ieșire în Cosmosul deschis a lui Aleksei Leonov, practic – zborurile tuturor cosmonauților sovietici. Pînă la ei, nimic nu trebuie să se întîmple, dar, după aceea, orice este cu putință. Această trecere de la „imposibil" la „s-ar putea" este, în fapt, algoritmul mișcării înainte, al progresului, depășirea barierei necunoscutului, a imprevizibilului.

Ca întotdeauna, în astfel de situații au apărut și sceptici, care s-au îndoit de succesul acțiunii; au fost, de asemenea, și optimiști destul de numeroși, așa încît, în procesul discuțiilor în contradictoriu, adevărul a putut fi scos la iveală. Munca aceasta ne-a captivat tocmai prin complexitatea problemelor, care nu aveau precedent în analele cosmonauticii noastre. În același timp, noi am înțeles că acesta este doar unul din nenumăratele capricii ale Cosmosului, la care ne putem aștepta pe toate cărările extraterestre, în activitatea de valorificare, de cucerire a spațiului cosmic, oricît ar fi de trainică tehnica creată în acest scop. Garanția trăiniciei rămîne priceperea omului de a stăpîni, în orice situație, întîmplările, de a găsi, cu promptitudine și exactitate, soluțiile, de a continua să avanseze spre țelurile propuse.

Echipajul „SALVACOSMOS" — în misiune

Faptul că alegerea a căzut asupra mea a fost, totuși, se pare, ceva neașteptat; alături, se aflau doar comandanți de echipaje de primă clasă, piloți de nave cosmice, care s-au distins în mod expres prin elaborarea unor metodici complexe, anume cele care presupun o adevărată virtuozitate în conducere, aidoma „așilor" volanului automobilistic. Dar, cred că și eu pot fi înțeles: cum să fi respins o asemenea propunere! O astfel de ocazie era de mult un vis al meu, doream să merg neapărat într-o expediție orbitală de durată (desigur, cu condiția reușitei etapei inițiale a misiunii) pentru a cerceta Cosmosul „de jur-împrejur", de a îndeplini un program științific dens și interesant.

Este de înțeles și, totodată, firesc să te gîndești mult la omul cu care pornești la drum, în misiune de zbor. Te gîndești nu numai ca la un specialist, inginer de bord, ci și ca la un tovarăș cu care vei avea de depășit greutăți de neînchipuit, imprevizibile. De fapt, echipajul de schimb, desemnat pentru continuarea misiunii pe stație, se pregătea să meargă la bordul ei încă înainte de întreruperea legăturilor radio cu „Saliut-7", cînd totul decurgea normal. Acest echipaj era desemnat prin denumirea generică „Cegheta", fiind alcătuit din Vladimir Vasiutin, Viktor Savinîh și Aleksandr Volkov. În situația dificilă apărută, s-a născut ideea unei scheme cu mult mai raționale, în sensul că inginerul de bord „titular" al echipajului să fie inclus, mai întîi, în „brigada de reparații", iar, apoi, să rămînă la bordul stației, ca verigă de legătură între cele două etape distincte ale expediției (repararea și repunerea în funcțiune a instalațiilor vitale ale stației și, respectiv, activitatea normală, programată a unui echipaj de bază).

Soluția mi s-a părut corectă, atît sub raport tactic, cît și din punct de vedere umanitar. Pe Viktor (Savinîh) îl știam de mult. Lucrasem împreună încă pe „Saliut-6", atunci cînd el și Vladimir Kovalionok ne-au întîmpinat – pe mine și pe cosmonautul mongol, J. Gurragkoi – la sosirea pe stație; în plus, ne pregătisem împreună de zbor, după același program, atunci cînd se afla în echipajul-dublură. Întotdeauna, mi s-a părut că este omul cu un caracter ideal pentru o muncă de mare dificultate, făcută în „cuplu", fiind vioi, sociabil, dar, în același timp, ferm și cumpănit, echilibrat în caz de nereușită, cu o extraordinară capacitate de muncă, fără a-și pierde capul, avînd o rezervă inepuizabilă de umor și o predispoziție optimistă, manifestată în momentele cele mai grele. Nu puteai decît să-l invidiezi pentru cunoștințele pe care le avea despre stație, mai ales că Viktor este și unul dintre constructorii care au creat-o. În ziua care a precedat zborul nostru spre Baikonur, el își susținuse, în mod strălucit, la institutul din Moscova natală (Institutul de geodezie inginerească, aerofotografie și cartografie), disertația de candidat în științe tehnice. Ce anume se află în spatele acelui foarte precis „excepțional" - apreciere pe care a obținut-o chiar în timpul pregăti-

Aventură în Cosmos

Vladimir Djanibekov a condus și expediția cosmică itinerantă pe „Saliut-7", din care au mai făcut parte Svetlana Savițkaia și Igor Volk. În imagine, Djanibekov explicînd partenerilor de zbor funcționarea echipamentelor stației

rilor pentru neobișnuita misiune – este greu de redat prin cuvinte.

Încă din primele minute ale pregătirilor în comun ale echipajului, între noi s-au statornicit raporturi prietenești, de egalitate, cu mult deosebite de subordonarea formală. Aceasta a fost de natură să contribuie la realizarea misiunii noastre dificile. Cine era mai puternic într-o anumită privință, acela era comandantul. Se întîmpla de „mai călcam pe greblă", admiteam amîndoi că greșim, simțeam, unul față de celălalt, și împreună, aceeași răspundere. Și față de sine și în fața colectivului de specialiști care ne pregăteau pentru acest program complicat.

Și astfel, zi de zi ne antrenam la simulatoare în vederea apropiatei activități, făceam zeci de exerciții de cuplare pe fiecare schimb, învățam cum să pătrundem în stație și cum să analizăm starea acesteia, cum să aplicăm măsurile de remediere necesare.

Aș vrea să spun multe cuvinte bune despre balisticieni—navigatorii noștri cosmici – care izbutesc, doar pe baza observațiilor vizuale și a calculelor, să conducă în așa fel nava spre stație, încît echipajul să poată prelua, cu deplină încredere, conducerea navei și a complexului. Nu este o treabă ușoară, mai ales în cazul cînd unul dintre obiectele cosmice era și „surd" și „mut", refuzînd orice dezvăluire despre mișcarea sa pe orbită. Balisticienii au desfășurat, de asemenea, o uriașă muncă pregătitoare, punînd temeliile succesului general.

Miraje cosmice

Am zărit stația deîndată ce am ieșit în zona luminată a orbitei. Ea ardea parcă în razele Soarelui, deși acestea abia dacă străpungeau atmosfera transparentă. Mai întîi, ne-a apărut ca un punct luminos, apoi ca un gîndăcel și creștea, pe măsură ce se apropia. În cîmpul nostru vizual, a nimerit și Luna. A fost interesant să observăm cum, în procesul mișcării reciproce, stația a „alunizat", ca și cum ar fi poposit pe suprafața superioară a Lunii, așezîndu-se – pentru o clipă numai – continuînd, apoi, să se deplaseze către noi. Culoarea ei zmeurie s-a convertit, treptat, în lumină, o lumină albă, cu nuanțele fildeșului. Stația părea că se „încinge" tot mai puternic, strălucirea ei se accentua, astfel încît era imposibil să o privești prin binoclu. Era ca o țesătură lucrată fin, tivită pe margini, după care a părut că este un ecran vidat, al cărui strat de acoperire aluminizat prezenta adaosuri de galben, cu nuanțe metalizate. Cu cît ne apropiam, cu atît deveneau mai vizibile elementele construcției și „aripile" bateriilor solare. Dar, după cîteva minute, a devenit limpede că aceasta nu fusese decît o iluzie optică, în sensul că, în asemenea momente de tensiune, ți se întîmplă să vezi ceea ce, de fapt, dorești foarte mult. Panourile bateriilor centralei noastre electrice solare zăceau despărțite, pasive. O asemenea imagine prevestea mari probleme în legătură cu alimentarea cu energie a complexului. Cu toate acestea, principalul lucru era, acum, realizarea joncțiunii cu stația, restul problemelor urmînd să-și aștepte rîndul spre a fi soluționate.

Cum mergea, totuși, stația? Aș spune că în condiții optime. La simulatoare, noi prevăzusem posibilitatea unui regim cu mult mai complicat de deplasare, și chiar o eventuală rotire a stației. În realitate, totul se desfășura în deplină liniște. La o distanță de aproximativ trei kilometri de stație, am trecut la conducerea manuală a navei noastre. Prin iluminatoarele laterale observam cît de convenabile erau dispozitivele de conducere manuală cu care constructorii au înzestrat și stațiile „Saliut". Acum, din partea noastră, a membrilor echipajului, se cerea o armonizare perfectă a acțiunilor, trebuia să ne înțelegem din jumătăți de cuvînt. Întrucît privisem mai tot timpul prin hublou, Viktor – după ce m-a ajutat să măsor distanța și viteza – a controlat, fără întrerupere, toate sistemele navei și a asigurat funcționarea lor perfectă. La distanța de 200 de metri, a redus la zero viteza de apropiere, pentru a evita pericolul de ciocnire a navei cu stația și a putea face manevre laterale. Atunci, am trecut și eu în fotoliul comandantului și, privind prin vizorul cosmonautului, am efectuat o survolare, dirijînd nava pe direcția nodului de cuplare. Restul s-a petrecut cu precizia știută de la numeroasele antrenamente.

Aventură în Cosmos

Cosmonauților nu le place liniștea absolută

Verificarea presurizării, egalizarea presiunii, deschiderea iluminatoarelor – toate acestea sînt lucruri cunoscute, astfel încît n-au apărut nici un fel de dificultăți. Singura întîrziere a produs-o analiza compoziției gazelor din atmosfera stației, făcută cu ajutorul instrumentelor adecvate. Specialiștii nu excludeau eventualitatea ca, în interiorul stației, să fi izbucnit un incendiu, cauzat, probabil, de un scurt-circuit, iar în acest caz, aprinderea materialelor ar fi impurificat, în mod periculos, atmosfera. Iată-ne, așadar, stînd în compartimentul de trecere, unde săltăm cu răbdare pîrghiile de aerisire și cercetăm dacă nu cumva se schimbă, cît de cît, lumina în eprubetele cu indicatoare. Pentru orice eventualitate, avem alături măștile de gaze. În compartimentul stației – liniște deplină, – semiîntuneric; rulourile de la iluminatoare sînt, și ele, lăsate pe jumătate; în această liniște, doar razele lanternei mai stîrnesc firicelele de praf, aflate în permanentă mișcare în atmosfera stației. Liniștea totală și nemișcarea aerului au fost primele semne că stația este, realmente, în pană. Doar se știe: o mașină, cînd funcționează, „respiră" în felul ei. Iar pe „Saliut" întotdeauna zumzăie aparatura electronică, merg încontinuu ventilatoarele de aer. Abia acum și aici înțelegi cît de plăcut îți este acest zgomot. De aceea, cosmonauților nu le place deloc liniștea absolută. La început, nici nu remarcasem frigul, probabil și pentru că ieșisem din navă înfierbîntați.

Pîine și sare ...pe masa cosmică

Dar problema cea mai serioasă în munca noastră avea să apară abia de aici-încolo, în compartimentul de bază al stației. Și acolo – aceeași liniște, numai că întunericul este total: iluminatoarele sînt închise ermetic cu amortizoare metalice. Mi-am scos masca antigaz – o pusesem pentru orice eventualitate –, am respirat aerul din acest compartiment. Părea întrucîtva normal, doar că mirosul era altul față de cel obișnuit, cam ca la mașinile care încezesc. Am făcut și cîteva fotografii cu blițul, apropiindu-mă de masă. Acolo, ne așteptau niște pesmeți adevărați, în pachețele bine lipite, iar alături – tablete de sare. Așadar – pîine și sare de la gazdele care ne-au precedat pe stație, echipajul „Maiak", format din Leonid Kizim, Vladimir Soloviov și Oleg Atikov. Și mai era acolo și o scrisoare extrem de călduroasă de la ei, adresată celor ce urmau să

Vladimir Djanibekov (dreapta) și Viktor Savinîh. Cei doi protagoniști ai zborurilor cosmice au îndeplinit, în 1985, dificila misiune pe orbită de restabilire a funcționării stației „Saliut-7"

preia ștafeta cosmică. Băieții ne scriau că stația devenise casa lor cea bună, că au investit în ea multă muncă și suflet și că îi roagă pe cei veniți în schimbul lor să o mențină în aceeași stare, să se îngrijească de ea. Alături, o păpușă-amintire, flacoane cu apă de colonie, toate vrînd să spună că aceasta este o locuință amenajată atent, o locuință călduroasă – deci „să trăiți și voi în ea în armonie și bună dispoziție". Aceasta ne-a emoționat profund amintindu-ne de întreaga epopee de 237 zile și nopți de muncă și victorii pe orbită ale echipajului „Maiak".

Am deschis iluminatoarele, și deodată lumina zilei a invadat compartimentul, dîndu-ne posibilitatea să cercetăm cu de-amănuntul pereții, pardoseala, tavanul. După cum se vede, totul este foarte îngrijit și, într-adevăr, dereticat cu grijă. E curat, nu este umezeală, nu apare nimic deteriorat.

Pe sticla iluminatoarelor este depusă o pojghiță de promoroacă – fenomen rar întîlnit. S-ar părea că imediat, o să cuplăm aparatura și o să ne începem activitatea. Dacă n-ar fi... Dacă n-ar exista însă frigul acesta care-și face mai simțită prezența. Încet-încet, ne-a cuprins frigul, deoarece temperatura pe stație este sub zero grade Celsius. Problema constă în aceea că aparatura este, de fapt, calculată să funcționeze în condițiile temperaturii camerei de lucru; or, acum, ar putea fi afectată în chip iremediabil de „gerulețul" din stație. Și totuși, răul cel mai mare este altul: faptul că, la toate prizele, tensiunea este nulă. Nici unul din butoanele de la pupitrele de comandă nu acționează, nici un beculeț nu se aprinde. În fine, chiar și capacitatea bornelor bateriilor electrochimice este tot nulă.

În ultimă instanță, dacă am nimerit pe o navă care a suferit un naufragiu, oricine va fi de acord că ar fi o faptă de neiertat să o părăsim fără cea mai mică încercare de a o salva, fără a depune, cît de cît, un efort. În această privință, înțelegîndu-ne imediat unul pe celălalt dintr-o privire, și eu și Viktor – dar și „Pămîntul" am ajuns la capătul unei perioade de presupuneri și ipoteze cînd, în cele din urmă, am căpătat prima informație reală despre stările de lucruri de la bordul stației. Oricît de neplăcută era această situație, ea ne-a stimulat, totuși, la acțiuni concrete. Iarăși îmi vine în minte toată acea alternanță de posibilități și imposibilități luate în atenție. Primul set de instrumente – cu totul miniaturale –

fusese luat în misiune de Andrian Nikolaev și Vitali Sevastianov, sub privirile nedumerite ale unor sceptici, care gîndeau, probabil, că numai reparațiile în Cosmos ne mai lipseau! Primele benzi de sudură electrică au fost realizate pe Orbită de Valeri Kubasov, iar primele ciocane de lipit le-au transportat și folosit în Cosmos Vladimir Liahov și Valeri Riumin. Ieșirea lor „pe covertă" (în afara stației) a avut drept scop retezarea unor cabluri de oțel ale antenei care împiedica deplasarea stației orbitale. Cele două echipaje ale lui Leonid Kizim au descoperit „intangibilitatea" căilor principale, vitale, din sistemele stației „Saliut", atît în interiorul acesteia, cît și în afara ei...

Noi simțim cît de intens s-a mobilizat în acele ore și zile Centrul de dirijare a zborurilor. Zile și nopți, specialiștii de aici n-au părăsit locurile lor de muncă, s-au străduit să clarifice rapid și precis orice situație. Și atunci, pentru prima oară, mi s-a părut că, în activitatea echipajului și a Centrului, se zărește, în fine, o speranță. Conducătorul zborului, Valeri Riumin, a luat microfonul și a început să examineze în detaliu fiecare moment. Imediat, fără a părăsi locul din sala Centrului, el s-a consultat cu specialiștii, iar aceștia, într-o clipă, au confirmat fără ezitare – și au și semnat, pe răspunderea lor – recomandările date nouă, urmărind rezultatele și aducînd pe parcurs precizări și corecții necesare.

Revitalizarea „vedetei spațiale"

Prima soluție a fost simplă și logică: era vorba de conectarea directă a fiecărei baterii chimice cu „Soarele", adică cu panourile solare, operație urmată de verificarea și urmărirea atentă a întregii rețele, îndeosebi a încărcării bateriilor. Potrivit instrucțiunilor primite de pe Pămînt, am retezat unul dintre cabluri, făcînd pe loc schema necesară; practic, am unit capetele cablurilor, le-am izolat cu materialul avut la îndemînă și, în sfîrșit, iată-ne radiind de bucurie că, la sursele energetice, a apărut tensiunea, care a și început să crească. Deci, bateriile se încărcau. Această reușită o înregistrasem pe data de 10 iunie, la o zi după joncțiunea cu stația orbitală.

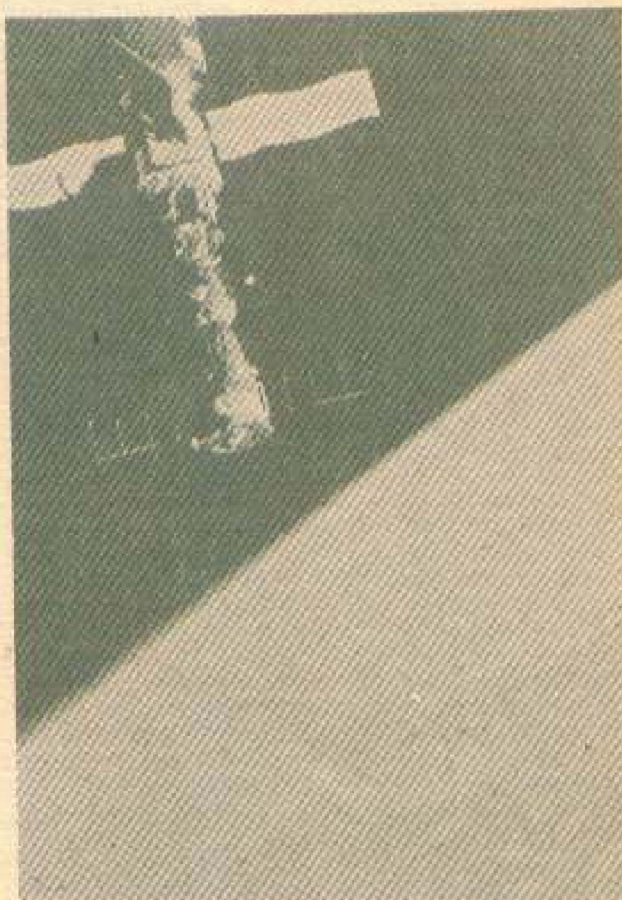
Comutarea de la o baterie la alta am făcut-o în timpul nopții, spre a asigura încărcarea surselor și a nu provoca eventuale scurt-circuite. „Noaptea" însemna, de fapt, partea umbrită a Orbitei, cînd panourile solare nu mai generau curent de încărcare. Dar, chiar și pe timpul „adevăratei" nopți, pe la orele unu, cînd ne dobora somnul, continuam să veghem asupra aparatelor, să controlăm mersul încărcării surselor energetice. Nici nouă, ca de altfel, nici celor de pe Pămînt, nu ne ardea de somn în acele momente prelungite de lucru.

Să fi fost incomod? La drept vorbind, nici nu ne gîndisem la așa ceva; pur și simplu, ne obișnuisem cu o asemenea stare „din mers", și cam asta a fost totul. O senzație neplăcută ne-a creat, însă, oprirea ventilației. Fără această binefacere, te simți sufocat de gazul carbonic. Pe neobservate, se accentua surmenajul, începuseră durerile de cap. Și eu, și Viktor ne tot dădeam sfaturi unul altuia în legătură cu modalitățile de combatere a acestor dureri. În ce mă privește, l-am învățat cum să-și oprească brusc respirația, astfel încît să expire apoi, aerul din plămîni cît mai departe. El încerca să-mi facă ventilație cu ziarul spre a îndepărta astfel aerul supraîncărcat.

Cît despre frig, ne pregătisem din timp să-l înfruntăm. Încă înaintea zborului, ne-au fost croite, pe măsură, combinezoane speciale din blană, încercate în condițiile climatice ale zonelor polare, de dincolo de Vorkuta. Căciulițe, mănuși, cismulițe îmblănite... Numai că nu poți face orice muncă purtînd mănuși; electrotehnica, radiotehnica te obligă să lucrezi cu mîinile goale. Iar dacă mîinile le mai încălzeam prin mișcări la care ne obliga munca, în schimb picioarele înghețau și amorțeau, cismulițele îmblănițe și ciorapii groși nemaifiindu-ne de nici un folos. În interiorul stației, temperatura era glaciară. Automat, începeam să batem picioarele unul de altul, cum face orice om care se află mai multă vreme în ger. Și așa, pe neobservate, se încălzeau întrucîtva, dovadă că simțeam vîrfurile degetelor „arzînd", dispărea senzația de disconfort.

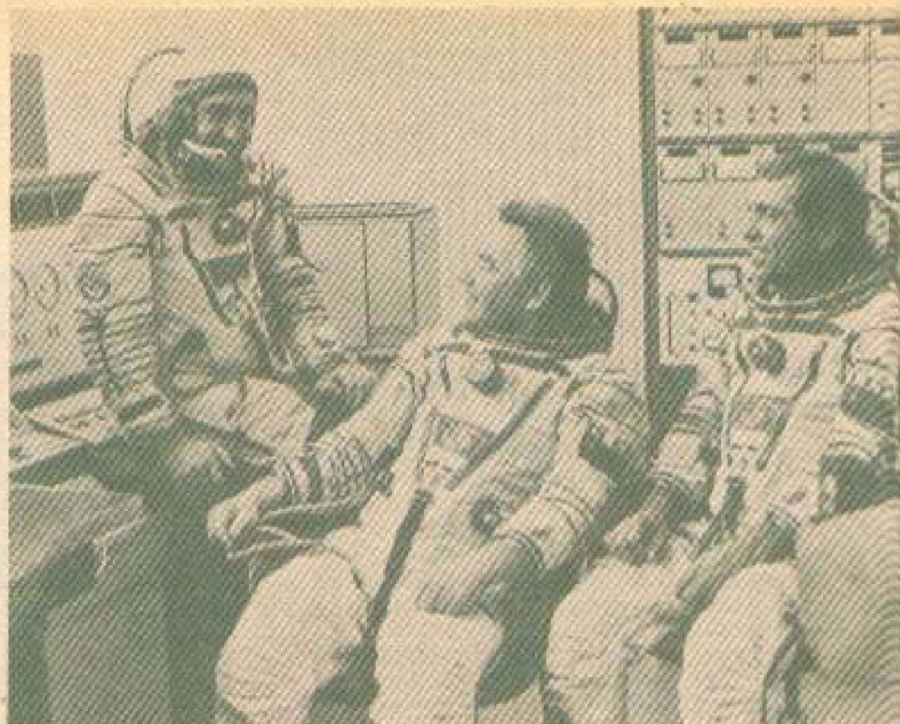
Și totuși, la început, n-a fost deloc confortabilă șederea pe stație, îndeosebi, cînd ne aflam pe partea întunecată a planetei. De aceea, ne străduiam să

Aventură în Cosmos

Complexul orbital „Saliut – Soiuz" evoluînd deasupra Pămîntului

Aventură în Cosmos

Datorită readucerii stației „Saliut-7" la parametri normali de funcționare, la bordul laboratorului orbital au putut desfășura activități de cercetare și de experimentare științifică și tehnologică alte echipaje celebre. În total, din 1982 și pînă la finele anului 1985 au lucrat pe stație 20 de cosmonauți, „Saliut-7" funcționînd în regim pilotat 600 de zile. În imagine (de la stînga la dreapta): membrii ultimului echipaj din 1985, care au preluat ștafeta de la cei ce au restabilit funcționarea stației „Saliut-7", Vladimir Vasiutin, Gheorghi Greciko și Alexandr Volkov.

lucram mai mult în cursul zilei, la lumina normală, fie și numai pentru că voiam să economisim resursele de energie ale lanternelor. În partea întunecată, ne mai încălzeam și chiar luam puțin aer în navă, cea care a fost, atunci, pentru noi, singurul loc unde se mai păstrase căldura și unde se mai producea o regenerare a aerului.

Cînd anume am înțeles noi că stația reînvie și că treaba merge bine? Foarte simplu: atunci cînd, după ce am apăsat pe butoane, în compartimentul de lucru s-a aprins lumina. A reînceput alimentarea cu energie electrică a întregului complex și cu aceasta, au revenit la viață toate aparatele. Este greu de redat prin cuvinte tot ceea ce am simțit atunci noi, cei de pe stația orbitală. Acum puteam merge liniștiți pe Pămînt, puteam privi deschis în ochii tovarășilor. În rest, totul nu era decît o treabă arhicunoscută, dinainte programată. Verificarea tuturor aparatelor, testarea sistemelor, iar, la nevoie, repararea lor, sau, dacă se impune, schimbarea cu altele.

Cu atît mai dureros ar fi fost pentru noi, dacă, așa, pe nepusă masă, am fi părăsit stația „Saliut" și ne-am fi întrerupt expediția. Un asemenea pericol a și apărut, de altfel, – și aceasta din cauza lipsei de apă. Încă din momentul cînd am pătruns în stație încercasem să cuplăm sistemul de alimentare cu apă „Rednik". Numai că apa înghețase, în toate rezervoarele era numai gheață. Am remarcat atunci că, într-una din despărțiturile pe unde trecea conducta noastră de apă, apăruse o porțiune de „material" asemănător cu suportul de plastic al unui termometru. Examinînd mai atent, am observat că, de fapt, nu era altceva decît un țurțure de gheață; însemna că, pe aici, apa s-a prelins în afară de sistemul înghețat. Țurțurele de gheață continua, însă, să crească – și îndeplinea astfel, în felul lui, rolul de termometru, avertizîndu-ne că, în stație, temperatura continuă să se mențină sub zero grade. Dar, dacă rezervorul nu se va încălzi pînă cînd rezervele săptăminale de apă nu sînt încă terminate? La recomandarea expresă, eram gata să consumăm și apa din rezervoarele de răcire ale costumelor scafandru. Ne-am și pregătit să sorbim, picătură cu picătură, din diferitele furtune și tuburi, am redus norma zilnică de consum. Știam că, acum, tovarășii noștri de pe Pămînt fac totul pentru a ne trimite cît mai re pede cu putință, de la Baikonur, cargoul spațial care să transporte, pe lîngă piesele de schimb nece sare activității pe stație, și rezervele de apă.

În general, în procesul de supraviețuire se nasc cele mai năstrușnice propuneri raționale, iar, în această privință, Cosmosul nu face excepție. Fapt este că nu mai funcționau, de pildă, sistemele de încălzire și, iată, s-au găsit soluții. În gospodăria stației orbitale au fost depistate, printre diferitele materiale, cutii și genți de material fotografic în stare corespunzătoare. Cu ele și cu prosoape și foițe de staniol, am făcut izolații suplimentare, precum și un fel de „sobițe" în care, folosind lămpi foto puternice am putut încălzi, după 20–30 de minute, pachete cu produse alimentare, ceai și cafea. Aș putea să calific aceasta drept o exploatare neindicată a sistemelor stației, toate aceste improvizații solicitînd, de altfel, o supraveghere atentă. Cert este că ea ne-a salvat...

În ce a constat gama lucrărilor de reparații și a celor cu caracter „profilactic", care au urmat inventarierii stării complexului? Se poate spune succint: într-o muncă extrem de răbdătoare. Unul după altul au fost „palpate" sutele de cabluri, fiecare după numărul de ordine și conexiunile respective; au fost cercetate intrările lor în blocurile de legături, au fost desfăcute panourile. Cam așa cum se întîmplă într-o locuință, unde, pentru a verifica starea unui cablu telefonic, trebuie să recurgi la golirea tuturor rafturilor bibliotecii de sutele de volume, să le strămuți apoi, și totul de dragul de a găsi defecțiunea. Pentru ca, pe urmă, să te vezi nevoit să degajezi și să desfaci și pardoseala și, din nou, să reinstalezi mobila grea la locul ei. Cu atît mai mult aici, în stație, unde, după cinci minute, nu mai știi unde se află ciocanul și cuiele, alte asemenea lucruri, deși, chiar adineauri erau lîngă tine. Aici instrumentele își iau zborul, dacă le abandonezi fie și o secundă.

Principalul, în aceste împrejurări, este să nu-ți cedeze nervii, să nu-ți pierzi calmul și ritmul de lucru. În asemenea situații, este extrem de plăcut să lucrezi cu un om ca Viktor. El ripostează cu umor la asalturile și tumbele la care te obligă imponderabili-

tatea, nu se enervează pentru orice mărunțiș, cunoaște excelent stația. Aruncînd o privire în jurul său, migălește liniștit în „stufărișul" cablurilor și furtunelor de cauciuc și plastic, îngînă o melodie, gustă ceva din mers, în loc să zăbovească la masa de prînz, ronțăie alune și bețișoare din fructe. În felul acesta, devii și tu calm și gîndești: pînă la urmă, tot vom descîlci noi acest ghem, mai ales dacă principalul lucru este mișcarea. Iar principalul este ca după toate aceste conexiuni și îmbinări, teste și verificări, să readucem stația la viața ei orbitală, să se reinstaleze aici căldura, să existe lumină, în fine, să fie aptă să se supună comenzilor de pe Pămînt ca și celor de la pupitrul nostru de bord. Am avut tot mai mult senzația devenirii ei ca o casă adevărată, plutind într-un abis rece, nelocuibil. Eram tot mai bucuroși că această casă va servi drept adăpost trainic și laborator științific nu numai pentru noi, ci și pentru cei care vor sosi după noi. Tare am fi vrut să oprim în loc timpul pentru ca, în deplină reușită, să ne includem și noi în programul științific; ar fi fost într-adevăr interesant, deși poate nu întotdeauna acest lucru ar fi și posibil pentru „brigada de reparații".

Cel mai greu lucru în profesiunea de cosmonaut este să știi să stăpînești, minut cu minut, curgerea fiecărei zile, deși această chestiune depinde de mii de motive imprevizibile. Se întîmplă ca, de dimineață, ceva să nu prevezi în grafic, deși te-ai învîrtit neîncetat în jurul acelui lucru. Iar spre seară, cînd descoperi că trebuie neapărat rezolvat, ești nevoit să grăbești ritmul. La început, reușeam să rezolvăm problemele pe seama somnului, ignorîndu-l, dar după aceea, datorită iscusinței, economiseam minutele.

Am descărcat și încărcat două nave cu diferite produse. O astfel de navă nu este o simplă cutie aranjată: trebuie să așezi în ordine aparatura adusă, să pregătești expedierea lucrurilor care nu mai sînt necesare, să triezi și să reții ceea ce prezintă utilitate pentru specialiști în vederea studierii și analizei. Într-o vreme, la noi s-au strîns cinci costume-scafandru pentru ieșirea din stație, iar acestea ocupau un mare volum într-un compartiment strîmt. Debarasîndu-te de ele, nu înseamnă, pur și simplu, a le trimite în cargoul spațial, întrucît, la rugămințile specialiștilor, mai trebuie să și preiei de la respectivele costume o serie de elemente, spre a le aduce pe Pămînt. Este vorba de fragmente de membrane sau de diferite componente ale aparatelor importante. Treaba cere timp și atenție în căutarea instrumentelor convenite, precum și chibzuință extremă. Iar aceste blocuri de aparate sînt nu unul, două; bineînțeles, pe Pămînt, de fiecare dată sînt necesare aceste elemente pentru a fi revăzute, analizate și pentru a trage concluzii din comportamentul lor. Și mai sînt încă alte zeci de solicitări zilnice: să examinezi cutare aparat sau cutare detaliu de piesă, pe care urmează să le expediezi cu cargoul de schimb.

Ieșirea în Cosmosul deschis pentru conectarea celei de a treia baterii solare a necesitat, de asemenea, cîteva zile de antrenamente cu schimburile de la Centrul de dirijare a zborurilor, verificarea și ajustarea costumelor-scafandru.

Pe scurt, cu o lună înainte de încheierea zborului, cînd echipajul care a preluat ștafeta își făcea deja bagajele, pregătindu-se să plece la cosmodromul Baikonur, am început să înțeleg că ceea ce am reușit să fac nu este nici pe departe tot ce dorisem. Nu privisem cum se cuvenea Pămîntul, întrucît geamurile erau acoperite cu un strat gros de chiciură, din pricina cînd respiram în aerul rece, glacial, iar, în acele momente, nu era niciodată vreme să ne uităm în altă parte decît la acele voltmetrelor și ampermetrelor, cum saltă cifrele aparatelor...

Aventură în Cosmos

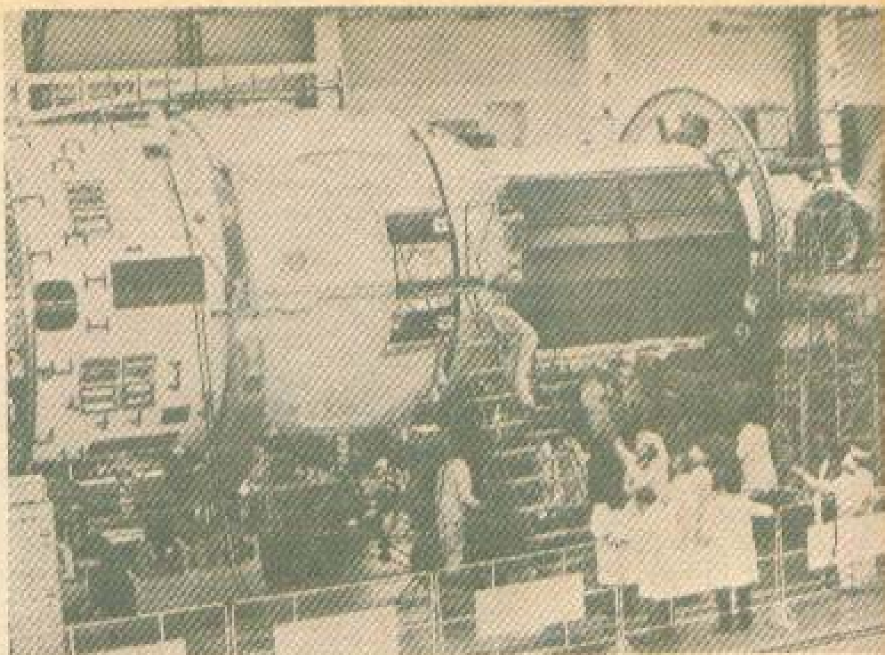
Ceea ce mi-ar fi plăcut să observ

În ceea ce mă privește, aș fi lucrat cu plăcere și interes, de exemplu, la descifrarea problemei privind caracteristicile culorilor suprafeței terestre, folosindu-mă de atlasul de culori și aparatura colorimetrică „Spektr". Mai ales că tocmai aceste informații sînt purtătoare de o sumedenie de dovezi valoroase asupra stării culturilor agricole și apelor, asupra protecției plantelor. Ne-a fost dat să vedem cît de uimitoare erau schimbările de culoare ale apelor, în diferitele unghiuri de reflectare a radiațiilor solare. De ce anume este legat acest fenomen, care sînt nuanțele cele mai dense în informații? Dar culoarea nisipurilor din Sahara, dar culorile masivelor păduroase din taiga? Toate acestea este important să fie cunoscute pentru construirea aparaturii geofizice de luat vederi, pentru descifrarea imaginilor luate din Cosmos. În cele din urmă – și pentru prezervarea bogățiilor naturii terestre. Din Cosmos, ca de nicăieri altundeva, se observă cel mai clar precocitatea și fragilitatea naturii. Chipul pădurilor, fumul giganților industriali, barajele și pajiștile – toate evoluează cu anumite urmări, atît pentru regiuni luate separat, cît și pentru sănătatea planetei, în ansamblu. Te gîndești: dacă, în locul planurilor privind „războiul stelelor", născocite de capetele înfierbîntate de la Pentagon, s-ar realiza programe de cooperare și s-ar crea un sistem global de culegere a informațiilor științifice, cît de mare ar fi utilitatea lui și cît de precis și eficient ar fi tot acest flux informatic pentru dezvoltarea industriei noastre, în profitul civilizației. Este regretabil că nu sînt cereri, de pildă, din Africa, atunci cînd o traversezi în zbor, timp de 15 minute, și zărești pînă la 35–40 de focare de incendii în savană. Și încă ce incendii! Trîmbele de fum se prelungesc peste Atlantic, pînă pe malurile Americii.

Interesant ar fi fost să fi putut observa, în continuare, cum decurg experimentele noastre privind creșterea plantelor, precum și experimentele biologice. Ele au avut de suportat un „climat" foarte nefavorabil la începutul activității noastre pe stație. Apoi, căldura a ridicat temperatura la plus. Noi am readus pe Pămînt chiar și mlădițe de bumbac, crescute din semințe ce fuseseră luate la bord, conform înțelegerii cu savanții din Tașkent. Prin cîte emoții n-am trecut din cauza fiecăreia dintre aceste mlădițe atunci cînd ele începuseră să se ofilească și să se chircească! Ar fi fost pentru noi o adevărată traumă morală, dacă nu le-am fi întreținut. S-a întîmplat că a trebuit să recurgem și la anumite subterfugii pentru a menține în viață aceste plantule: le-am făcut și „respirație artificială", le-am udat la rădăcină – din păcate, pînă la urmă fără succes.

Așa cum studentului nu-i ajunge o singură noapte pentru a se pregăti pentru examene, nici mie, înainte de aterizare, nu mi-a fost suficientă, în cele

Aventură în Cosmos

Stația orbitală sovietică „MIR", în atelierul de asamblare și testare al Cosmodromului de la Baikonur. „MIR" a fost lansată pe orbita circumterestră la 20 februarie 1986. Ea s-a cuplat, la 15 martie a.c., cu vehiculul spațial „Soiuz T-15" lansat la 13 martie și avînd la bord un echipaj format din Leonid Kizim, comandant, și Vladimir Soloviov, inginer de bord

din urmă, o singură lună pentru împlinirea tuturor dorințelor. Într-atît s-a comprimat timpul cît am lucrat împreună cu echipajul „Cegheta".

■

Revenind la caruselul echipajelor, este extrem de încordat ritmul activității expedițiilor itinerante, din care am făcut parte de patru ori. Ultimele cîteva zile și nopți le petreci aproape fără să poți dormi, experimentele se succed unul după altul, rotație după rotație: biologice, biotehnologice, fizica atmosferei... Gheorghi Greciko, veteran al cosmonauticii noastre, doctor în științe fizico-matematice, un om inepuizabil în idei, a adus un program special privind cercetarea atmosferei terestre. La această activitate sînt utilizate numeroase aparate, care pretind precizie în virajele spațiale ale complexului, precum și o calculare meticuloasă a condițiilor de sincronizare a imaginilor.

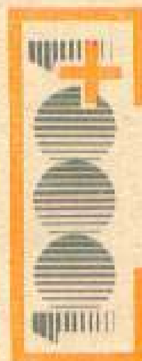
Totodată, în această misiune cu destinație specială, a avut loc și o transferare din mers a stației de la un echipaj la altul, fără oprire. Cu oarecare regret, mi-am strămutat sacul de dormit din locul „comandantului" în mai puțin comodul spațiu din compartimentul de trecere. Aici, împreună cu Gheorghi Greciko, am analizat, pînă tîrziu în noapte, programul zilei următoare. Ce fel de aparatură ne trebuie la cutare rotație, cum vom realiza orientarea complexului, care va fi steaua pe care o vom lua drept punct de reper în vizorul aparatului, cu ce peliculă să încărcăm camerele de luat vederi... Am ajuns la o înțelegere și asupra modului cum vom aranja încărcătura de bagaje în capsula de coborîre, pentru a fi mai ușor de găsit fiecare lucru de către specialiști, pentru a o putea menține bine echilibrată, centrată, pentru a nu se sparge și a nu se împrăștia nimic, dacă nava se va da brusc peste cap...

Se aud deja voci din cealaltă parte a bocaportului, în compartimentul cel mare. Acolo se aflau cei nou-veniți, dar și din cei vechi, adică și dintre membrii echipajului inițial. A fost plăcut că „bobocii" – Volodia Vasiutin și Sașa Volkov – s-au adaptat rapid la condițiile imponderabilității, începîndu-și prompt activitatea. Vasiutin a început, imediat, suita de experimente curente cu instalația de electroforeză „Robot"; aproape că nu se dezlipea de ea. Volkov s-a inclus foarte activ în munca de reparații, imediat a găsit unde se aflau instrumentele, cheile, letconul, șurubelnițele. Luînd camera de filmat, a devenit operator principal al echipajului unificat. Iar Viktor, vrednicul meu tovarăș, încerca să-și alunge gîndul că unul dintre noi doi se va reîntoarce acasă. Cu asemenea gînduri, în Cosmos nu te poți lupta decît printr-un singur mijloc: muncă întreită.

Pămîntul ne-a întîmpinat cu căldura Soarelui, cu flori și zîmbete. Dar, ca să fiu cinstit, n-am încercat o bucurie deosebită la reîntîlnire. Cît timp zbura încă Viktor, reîntoarcerea mea era incompletă. Ba, poate chiar cîtă vreme vor zbura cosmonauții. Și în această privință, firește, nu sînt singurul.

Consemnări de Mihai Coruț

Telefon

În ciuda creșterii populației urbane, Africa rămîne regiunea cu cel mai mic număr de posturi telefonice la suta de locuitori, scrie „Prensa Latina". Conform unui studiu realizat în cadrul Deceniului ONU pentru transporturi și comunicații în Africa, pe continent sînt 0,7 posturi telefonice la o sută de locuitori, indice inferior procentului de 1 la sută cît se preconizează pentru 1988, anul ultim al respectivului deceniu. Acest indicator se ridică la 2,8 în Asia și 5,2 în America Latină. Actuala situație a Africii se înregistrează în ciuda faptului că s-a realizat o creștere de 3,6 la sută anual, în ceea ce privește instalarea de linii telefonice în ultimii patru ani. În interiorul continentului, țările din nordul Africii sînt mai bine dotate decît cele din regiunea subsahariană, relevă studiul menționat.

Cu naveta în jurul lumii

Un astronaut francez pe „Discovery"

Pentru prima oară de cînd omul a început cucerirea spațiului, un astronaut francez a înregistrat, în iunie 1985, tot ce a simțit și văzut, toate reacțiile sale și ale tovarășilor de drum, oră cu oră, chiar minut cu minut. Era francezul Patrick Baudry, membru al echipajului misiunii navetei spațiale „Discovery", care a înconjurat Terra între 17 și 24 iunie 1985.

Un echipaj format din șapte persoane. Daniel Brandenstein, comandant de bord, John Creighton, copilot, Steven Nagel, John Fabian, Shannon Lucid (singura femeie aflată la bord), cu toții americani, francezul Patrick Baudry și sauditul Sultan Al-Saud. O misiune cu un program complex, îndeplinit în întregime, dar controversat, deoarece obiectivelor și experiențelor științifice li s-a adăugat și o serie de experiențe cu aplicații militare.

„Discovery" a transportat în Cosmos patru sateliți care au fost plasați pe orbite: trei de telecomunicații („Morelos-1", pentru Mexic, „Arabsat A-2", pentru un consorțiu alcătuit din 22 de țări arabe, „Telstar-3", pentru societatea americană A.T.T.) și un satelit științific, „Spartan-1", cu misiunea de a studia originea și comportamentul norilor galactici, precum și „găurile negre".

Cu prilejul acelui zbor, a fost testată, la cererea Pentagonului, o oglindă în care a fost reflectată o rază laser de slabă putere (4 wați), emisă de la o bază militară din insula Maui (Hawaii). Un experiment în cadrul programului supranumit „războiul stelelor".

Patrick Baudry — al doilea francez în spațiu, după Jean-Loup Chrétien, care a zburat în 1982, la bordul vehiculului sovietic „Saliut-7" — a avut ca sarcină, din partea Centrului francez de Cercetări Spațiale, observarea modificărilor produse în organismul uman, în special în domeniile cardio-vascular și neuro-senzorial, în condițiile absenței gravitației. Începînd cu lansarea, Patrick Baudry a înregistrat pe un magnetofon toate impresiile zborului (în momentul lansării, necoborîndu-și viziera căștii, pentru a putea vorbi, a resimțit din plin impactul vibrațiilor). Înregistrările sale au format, apoi, materia unei cărți extrem de interesante, Aujourd'hui, le soleil se lève seize fois **(Astăzi soarele răsare de 16 ori), publicată la editura Carrère-Michel Lafon, spre sfîrșitul anului trecut. Redăm din revista „Paris Match" ample fragmente din această carte.**

Carantina și rulotele

Asupra clipei intrării în carantină trebuie să ne oprim un timp, să cîntărim importanța acestei retrageri morale și tehnice de o săptămînă, pentru a-i putea gusta plăcerile și necesitatea. Ceremonialul este neschimbat de cînd primii oameni au plecat în spațiu. Tradiția nu suferă nici o modificare. Dacă la sovietici intrarea în carantină se face oarecum solemn, pentru americani este mai mult o problemă personală; fiecare se adaptează potrivit ritmului personal.

La ora 8,30 dimineața, cu două valize în mîini, închid ușa casei. Soarele încălzește și mă gîndesc la ce este bizar în această scenă. Mi-am făcut încă o dată bagajele, de parcă aș pleca într-o misiune în Africa, cu singura diferență notabilă că port un

Înainte de start, Patrick și Sultan, cei doi neamericani din echipajul lui „Discovery"

combinezon de astronaut. Nu m-au atras niciodată uniformele, dar aceasta are o valoare sentimentală indiscutabilă.

Pe umeri am cusut ecusonul C.N.E.S. (Centrul Național de Studii Spațiale din Franța), de o parte, iar, de cealaltă parte, drapelul francez. Pe piept se află ecusonul NASA, albastru și roșu, și ecusonul zborului meu.

Ajung cu camioneta, pentru prima oară, în interiorul complexului NASA, la intrarea clădirii 228, în unghiul format de strada nr. cinci și Theta Link, la doi pași de gimnaziu. Clădirea nu-i decît un mare hangar în interiorul căruia sînt instalate două caravane imense, fiecare echipată cu cîte trei camere. Între cele două, o masă lungă pe care se îngrămădesc documente de zbor, vreo douăzeci de cutii enorme în care sînt repertoriate toate procedurile pe care trebuie să le urmăm în spațiu. Trei canapele în piele maro, un balansoar și un biliard completează tabloul care face să te gîndești mai degrabă la un „club" în care-ți puteai petrece timpul liber pe vremea prohibiției, decît la anticamera Spațiului.

De cînd NASA a deschis zborurile cu navetele spațiale și pentru străini, hangarul carantinei nu mai este atît de mare ca să cuprindă șase sau șapte astronauți. Au fost adăugate, de aceea, în exterior, lîngă intrare, alte două rulote. În prima, o imensă sală de mese, cu o bucătărie ultramodernă, din care nu lipsește nimic. În a doua, alte două camere care mi-au fost destinate mie și lui Sultan.[1]

Totul a fost astfel conceput încît calmul și liniștea să fie pe deplin respectate în acest perimetru. O mochetă groasă absoarbe convorbirile; telefoanele sînt dotate, la alegere, cu semnale luminoase ori cu sonerii slabe; culorile pereților și draperiilor sînt calde. Totul concură spre repaosul nostru nervos.

Carantina nu va dura decît cinci zile, aici, și alte trei zile la Cape Kennedy. Zilele sînt astfel concepute încît să schimbăm treptat fusul orar, deoarece zborul nostru va începe la 7,33 dimineața, ora de la Cape Kennedy, ceea ce înseamnă că ne vom scula la 3,20 (2,30 ora de la Houston) și că, la întoarcere, va trebui să ne sculăm la orele 21, ora din California (ora 23 la Houston), pentru a ne pregăti aterizarea. În fiecare dimineață ne sculăm la ora 3, apoi merg la gimnaziu pînă la ora 5.

O oră de mers pe jos mă înviorează, înainte de a ataca micul dejun copios pe care ni l-a pregătit, încă de la sculare, Rita, dieteticiana noastră de la „Technology Incorporated". La micul dejun, la prînz și la cină nu sîntem decît șase. Sultan Al-Saud nu ni se alătură, deoarece e vremea ramadanului, după religia mahomedană. Neputînd să mănînce și nici să bea în timpul zilei, este cu atît mai penalizat, cu cît trebuie să ne sculăm foarte devreme și să ne culcăm către orele 17.

Cu două zile înainte de lansare, am organizat o întîlnire telefonică cu ziariștii francezi care, bineînțeles, nu se pot apropia de mine. Unul din ei m-a întrebat dacă am adus cu mine vin. Răspund afirmativ, fără să intru în detalii, deoarece regulamentul NASA interzice dezvăluirea conținutului amintirilor pe care le aducem cu noi la bord. Voi lua cu mine două sticle de Bordeaux și frunze de viță de vie. Ar fi fost regretabil ca primul vin dus în spațiu să nu fi fost un vin franțuzesc.

Tradiția gagurilor

17 iunie 1985, orele 3,30 dimineața. După o noapte furtunoasă într-o Floridă topită de căldură, cerul s-a limpezit ca și cum un spirit bun ar fi hotărît să-l curețe și să nu lase decît petele clare ale Căii Lactee pe un firmament de stele. În clădirea carantinei ne așteaptă deja micul dejun, ouă jumări, jambon și ciocolată, cornuri.

În jurul mesei, tovarășii mei de drum. La o altă masă, președintele Centrului Național de Studii Spațiale, dl Lions, și ambasadorul Arabiei Saudite la Washington. Ni s-au alăturat în acest moment simbolic, ceea ce mă face să mă gîndesc în mod ciudat la „Cina cea de taină". Fiecare tace savurîndu-și ul-

Antrenament: Patrick Baudry se inițiază în funcționarea unuia din scaunele navetei

[1] Prințul Sultan Al-Saud, nepotul regelui Fahd al Arabiei Saudite (28 ani) și membru al echipajului navetei, o dată cu Patrick Baudry.

Toate reacțiile experimentatorului francez sînt înregistrate

...imele minute de liniște înaintea aventurii excepționale pe care o vom trăi...

3h45: îmbrăcăm combinezoanele albastre de zbor. Invitații noștri părăsesc clădirea carantinei. Rămîn cu noi doar George Abbey și John Young[2]. Într-o oră, ne părăsim camerele și ne strîngem la intrare. În ora aceasta profit și-mi scriu testamentul și trei scrisori personale unor rude care nu vor sosi din Franța decît în această dimineață, la timp, pentru lansare.

La 4,41 este încă noapte și ușa ascensorului alb care ne coboară de la etajul al treilea scîrțîie bizar. Dan, comandantul zborului nostru, este cel mai decontractat dintre toți; se află la al doilea zbor, dar nu este pînă la rutină. În șir indian trecem de ușa transparentă care ne redă libertatea.

Orbiți de proiectoarele camerelor de televiziune și de flashurile fotografilor, care troznesc fără încetare, ne luăm aerul cel mai firesc din lume. Shannon Lucid[3] merge în urma mea, cu capul sus, balansîndu-și mîinile ca la paradă. În față, Sultan Al Saud, Steve Nagel[4] și John Fabian[5] intră în minibusul vopsit în portocaliu și auriu care ne va conduce, sub escortă, pînă la rampa de lansare 38 b.

Există la NASA o tradiție neștiută: aceea a gagurilor. Încă de la începutul zborurilor în spațiu, fiecare echipaj își pune mintea la contribuție să găsească o acțiune care să destindă atmosfera într-un moment neprevăzut. În timpul carantinei, am hotărît să ne plimbăm pălăriile naționale în spațiu. Sultan va purta o pălărie texană, Dan – bascul meu, iar eu – un turban arab. Eram sigur că fotografia va face înconjurul globului! Dar imperative de securitate împotriva incendiului ne-au interzis să ne punem proiectul în aplicare la bordul navetei, încît am hotărît să plec de la „Crew Quarter" cu bascul meu pe cap. Cînd m-au văzut împopoțonat cu el, ziariștii americani au aplaudat și au scris a doua zi că, din umorul, vinul bun și produsele franceze, s-ar putea face un perfect „gastronaut".

În minibus, după cîteva surîsuri, am devenit cu toții serioși. Mi-am așezat bascul în compartimentul accesoriilor, directorul zborului ne-a dat buletinele meteo de la Cape Kennedy și Dakar, Senegal, unde am fi aterizat în caz de dificultăți.

Minibusul a trecut de toate posturile de securitate, fără să mai fie controlat, pentru că zona de lansare fusese complet evacuată de două zile. Ajung prima oară la navetă fără să fiu nevoit să prezint o grămadă de diverse ecusoane. John Young îmi tăbăcește umărul cu lovituri de pumn, îi văd emoția sclipind în ochii albaștri. El, bărbatul care a zburat cu „Gemini" și cu „Apollo", pionier al spațiului, este impresionat ca în prima zi! Sînt sigur că ni s-ar alătura imediat, dacă i s-ar propune.

George Abbey îmi strînge mîna puternic, ca și cum m-ar asigura că totul va merge bine. A trăit toate misiunile spațiale, de douăzeci de ani. Sub părul țepos și aspectul de om greoi, se ascunde o inimă de aur. Vai de cel care nu este atent, pentru că nu ridică niciodată tonul, vorbind cu o voce monocordă și domoală.

„Discovery respiră și trăiește"

La 5h15 minibusul se oprește la baza de lansare, și încă nu s-a făcut ziuă. Luminată de proiectoare puternice, naveta se află în fața noastră, imaculată și frumoasă, ca un lucru cu desăvîrșire fantastic. Mă gîndesc că încă n-am văzut o asemenea frumusețe și încep să tremur. Dan[6] a intrat în navetă, îl văd, prin geamul carlingii, pe cale să se instaleze. Shannon intră și ea. Naveta arată ca o pasăre splendidă, dreaptă, albă, strălucind cu cele două impresionante rachete cu combustibil solid și cu enormul ei rezervor. Naveta trăiește în ritmul oxigenului și hidrogenului care șuieră ușor în țevi.

Cînd echipajul ajunge în dreptul navetei, o pauză de cinci minute este prevăzută pentru a ne permite s-o privim așa cum arată, dreaptă, albă, strălucitoare, cu acel monstruos rezervor pe pîntece. Puritatea ei aproape mă șochează. N-aș fi crezut să ajung vreodată să folosesc cuvîntul puritate în legătură cu naveta, pentru că nu este avionul cel mai pur pe care îl poți imagina, dar cînd o vezi în acele condiții, la 4h30 dimineața, în întregime albă, în întregime luminată, în întregime fumegînd de oxigen și hidrogen, în timp ce tot ce o înconjoară picură, respiră, fumegă, este cu adevărat superb și momentul cel mai frumos din viața mea, chiar mai frumos decît lansarea. Împreună cu John Fabian și Sultan, am rămas pe rampa de lansare să ne bucurăm încă puțin de această imagine magnifică, care ne dă chiar o anume siguranță. Sultan se îndepărtează un moment să se roage. Își întinde covorul pe grilele platformei chiar la doi pași de nava noastră și se roagă.

John și cu mine ne îndepărtăm să-l lăsăm să mediteze în liniște... Mai privim rachetele cu combustibil solid și cred că ne-am putea petrece ușor restul nopții contemplînd naveta Discovery, uitînd să mai urcăm la bord.

Privesc rezervorul brun, la cîțiva metri de mine, din care ies jeturi de vapori de oxigen. Toată țevăria, toate cordoanele ombilicale, care încă leagă rezervorul și naveta, sînt complet acoperite de gheață.

[2] George Abbey este unul din directorii Centrului Spațial Johnson. John Young este director al biroului astronauților

[3] Shannon Lucid, a șasea femeie astronaut (42 ani), avînd ca sarcină plasarea pe orbită a sateliților, împreună cu Fabian și Nagel

[4] Steve Nagel, inginer de bord, 38 ani

[5] John Fabian, inginer de bord, 46 ani

[6] Daniel Brandenstein, comandant de bord, 42 ani

Ating gheaţa aceasta cu vîrfurile degetelor, e ceva emoţionant şi, cînd privesc sub această pasăre metalică, văd toţi acei vapori care se degajă. Cu adevărat, respiră şi trăieşte în clipa aceasta.

Sultan ne ajunge din urmă şi intrăm în Camera Albă. Acolo ne îmbrăcăm şi mergem pentru ultima oară la toaletă, act indispensabil înaintea plecării în care vom rămîne patru ore fixaţi în scaunele noastre, fără putinţa de a mişca.

Nu pot să-mi desprind privirile de acest mecanism şi aş vrea ca mulţi din prietenii mei, care visează să fie în locul meu, în această clipă, să-l poată vedea: un spectacol fabulos. Şi, cu toate astea, mai văzusem naveta, din toate unghiurile, într-un hangar şi afară, pe roţile ei, şi pe avionul 747, care a adus-o de la baza Edwards, dar niciodată n-o văzusem în felul acesta... E ca o poartă deschisă spre viitor şi spre stele... De altfel, stelele strălucesc în această dimineaţă. Aseară încă mai eram neliniştiţi cînd am mers la culcare, datorită furtunii şi ploilor torenţiale care se abătuseră peste Cape Kennedy. Dar totul s-a calmat în cursul nopţii şi va fi o vreme superbă pentru lansare.

O ultimă gură de oxigen sub stele de la înălţimea acestui turn de 75 m de care este legată naveta. Mă întorc spre vest şi urmăresc cu privirea lungul şir alb de faruri ale automobilelor care sosesc de la Orlando. Ştiu că, într-una din ele, sînt părinţii mei. Alături, Mélodie, fiica mea, care trebuie că s-a trezit cu greu atît de devreme. La 9 ani, această fetiţă ar fi preferat să nu rateze călătoria de sfîrşit de an cu colegele ei de clasă, dar, în ultima clipă, s-a răzgîndit. N-am prea văzut-o anul acesta şi mi se pare că a crescut dintr-o dată, fără mine.

Totul respiră în jur. În spatele meu aud şuieratul vaporilor de apă în enormul rezervor care va amortiza unda de şoc sonoră la aprinderea rachetelor cu combustibil solid, undă care produce importante pagube rampei de lansare.

George Abbey şi John Young ne-au însoţit pînă la cinci kilometri de rampă. După aceea, i-a înlocuit Dave Walker, cel care se ocupă de tot echipamentul nostru; e ca o mamă şi mergem să-l sărutăm cu toţii înainte de a intra în navetă.

Cred că, pe cît ne fascinează puritatea liniilor ş monotonia ansamblului care respiră şi fumegă, n fascinează şi faptul că această enormă masă d oţel este îndreptată spre stele. Îmi întind magnetofo nul spre John:

– John, e la fel de frumos ca la prima ta lansar

– Şi mai frumos. E ireal!

E rîndul meu să intru, după Steve. Înaintez spr nacelă, la un metru de navetă. Uşa rotundă care v închide ermetic nava noastră în cîteva minute es încă pe solul metalic. Mă strecor înăuntru, unde tu burile cu neon aruncă o lumină palidă.

Ne instalăm în cabină, mă culc pe spate. John ş cu mine îl înconjurăm pe Sultan, el la stînga, eu l dreapta sa. Voi petrece, pentru a patra oară, cîteva ore în navetă, dar sper că, de data aceasta, va fi d adevărat lansarea.

M-am întrebat mereu ce poţi simţi la o oră şi ju mătate de la lansare. Şi am ajuns în momentu acesta.

Îmi închipui că, acolo jos, în tribuna oficială, pă rinţii mei sînt neliniştiţi. La cei 76 de ani ai săi cre că e cel mai frumos cadou pe care îl pot oferi tatălui meu, care mă lăsa să ţopăi, pe cînd eram copi pe terenurile africane de aviaţie, unde se ocupa d buletinele meteo... Mă gîndesc la familie şi la to prietenii mei, mai ales la cei care au lucrat cu min la pregătirea dificilă a acestui zbor: cei de l C.N.E.S. şi oamenii de ştiinţă – Francis, Gilles Francois, Philippe şi Tonio. Sînt senin şi sigur că to tul o să meargă bine, că toate problemele au fos rezolvate.

Privesc locurile care mă înconjoară şi îmi sînt f miliare. În faţa mea, am sertarele ecografului, ca sînt de două ori mai mari decît toate celelalte, ce ale lui „French Pocket Experiment", accesoriile ig nice la stînga, lădiţa pentru scule şi, în extrem stîngă, hubloul prin care voi putea vedea plasar pe orbită în momentul schimbării culorii cerului

Ultima verificare e încheiată. După ce ne-a leg strîns pe locurile noastre, Dave Walker părăseş naveta Discovery, salutîndu-ne cu un uşor surî

Catastrofa navetei „Challenger"

28 ianuarie 1986. Naveta spaţială „Challenger" dispare într-o formidabilă explozie, la 73 de secunde după lansarea de la Cape Canaveral. Nici un supravieţuitor dintre cei şapte membri ai echipajului: Francis Scobee, 46 de ani, Michael Smith, 41 de ani, Judith Resnik, 36 de ani, Ronald McNair, 35 de ani, Ellison Onizuka, 39 de ani, Gregory Jawis, 41 de ani, Christa McAuliffe, 37 de ani. Cea mai mare catastrofă din istoria zborurilor spaţiale.

Îndată a fost înfiinţată o comisie prezidenţială de anchetă, condusă de fostul secretar de stat William Rogers, din care fac parte, între alţii, Neil Armstrong, primul om care a călcat pe Lună, şi Sally Ride, prima femeie-astronaut din Statele Unite. Comisia urmează să-şi facă public raportul asupra cauzelor catastrofei în luna iunie. Dar, la ora la care aceste rînduri erau trimise în tipografie (15 aprilie), după ce fuseseră analizate cu acribie şi înlăturate mai multe ipoteze privind cauzele accidentului, apărea aproape cert că explozia s-a datorat ruperii a două inele de etanşeizare, din cauciuc (numite „inele O") aflate între două segmente ale rachetei de propulsare din dreapta navetei „Challanger". J.R. Thompson, vicepreşedinte al Comisiei de anchetă a NASA (care cerceta cauzele, în paralel cu ancheta prezidenţială), afirma că inelele de etanşeizare îşi arătaseră deficienţele şi cu prilejul altor zboruri, dar avertismentele nu fuseseră luate în serios. „Este limpede că întreaga concepţie a acestor inele va trebui revizuită", declara Thompson. Dar comisia prezidenţială avea să insiste şi asupra răspunderilor, deoarece NASA a decis lansarea în ciuda avertismentelor constructorilor, care atrăseseră atenţia asupra posibilelor efecte dezastruoase ale temperaturilor foarte scăzute din preajma zilei lansării.

În lunile dintre 28 ianuarie şi momentul întocmirii acestor note, din Oceanul Atlantic au fost aduse la suprafaţă mari cantităţi de resturi ale navetei (peste 20 la sută), inclusiv părţi din cabina echipajului. Două surprize aveau să întîmpine anchetatorii. Mai întîi, au fost găsite şi resturi ale astronauţilor. Pînă la 15 aprilie fuseseră identificaţi şase dintre ei (nu şi Christa McAuliffe), dar NASA a refuzat categoric să ofere detalii. A doua surpriză a fost constatarea că, aproape cert, cabina „Challenger" a rămas intactă după explozie, distrugîndu-se abia la căderea în ocean. Firesc, deoarece, construită din aluminiu, era de şapte ori mai rezistentă decît restul navetei. Dar supravieţuirea membrilor echipajului era exclusă din mai multe motive: temperatura foarte mare degajată de explozia rezervorului de combustibil lichid; depresurizarea bruscă; distrugerea sistemelor de alimentare cu oxigen (aflate în cala navetei).

Echipajul navetei „Discovery": ei vor deveni inseparabili timp de 169 ore și 40 de minute

grav. Închide ușa grea, care pocnește cu un zgomot surd. Acum sîntem singuri. În cîteva minute, naveta va fi total independentă, desprinsă de restul lumii. La bine sau la rău...

O clipă îmi amintesc de White, Grissom și Chaffee, care se aflau aici, exact în același loc, în urmă cu peste 15 ani, la 27 ianuarie 1967. Repetau, „în gol", o numărătoare inversă fictivă, la bordul capsulei lor „Apollo", în vîrful imensei rachete „Saturn". Deodată, un scurtcircuit a provocat un incendiu pe cît de violent, pe atît de neașteptat. Singuri, fără posibilitatea să scape, cei trei bărbați au pierit în cîteva secunde. America s-a cufundat într-un doliu național și la cimitirul Arlington, unde odihnește John Kennedy, au fost văzuți John Glenn, Alan Shepard, Gordon Cooper și John Young plîngînd alături de soțiile primilor trei martiri americani ai spațiului...[7]

„Totul vibrează îngrozitor"

De pe puntea superioară, Dan verifică legăturile radio care ne leagă pe fiecare de el. Alături de el, John a luat în mînă catalogul gros de 25 cm. și începe să citească parametrii de zbor pe care trebuie să-i testeze minuțios, în cele două ore care ne separă de lansare. Cu toții sîntem legați strîns de scaunele noastre. Îmi umflu perna micuță care o să-mi ușureze șalele în poziția aceasta de așteptare.

Sultan s-a instalat și el. Echipat, ca și mine, cu un magnetofon portativ, își înregistrează comentariile despre pregătirile de lansare.

Numărătoarea inversă se desfășoară normal, au fost prevăzute și pauze, pentru eventuale probleme tehnice. Ca să fii astronaut trebuie cel puțin să știi să citești ora; cele două ceasuri pe care le am la încheieturile miinilor au funcții foarte precise. Primul cadran îmi arată, în caractere digitale, ora franceză; în analogic – ora de la Houston, iar pe brațul drept – ora M.e.t. (Mission Elapse Time – Timpul misiunii), ora oficială a zborului care începe din clipa în care vom fi lansați. Această „oră" guvernează peste toate cataloagele noastre.

Sub picioarele noastre, enormul rezervor de mai multe milioane de litri e plin cu oxigen și hidrogen lichid, care vor fi consumați în cîteva minute pentru a ne propulsa foarte repede deasupra atmosferei. Întotdeauna mi-au plăcut mașinăriile puternice; acum o să am parte de o forță de împingere de 3 000 tone.

Ultimele verificări asupra rezervoarelor se fac cu 22 de minute înainte de lansare. Cerul, argintat de soarele care se ridică razant din mare, ne colorează ciudat chipurile, prin hublouri. Sultan îmi face cu ochiul prin viziera căștii. La 28 de ani, a traversat, în lung și în lat, toate continentele. Astăzi, nu-și lasă gîndurile să zboare spre altceva decît esențialul clipei prezente, plecarea. Vizierele ne sînt coborîte, ne punem mănușile.

Tăcerea se instalează în cabină, sfîșiată din timp în timp de controlorii radio de la Cape Kennedy, care ne cer confirmări de manevre. De la 48, cît era cînd m-am trezit, pulsul mi s-a ridicat la 60.

6h10: vehiculul oscilează puțin.

6h15: Sultan și-a terminat lectura din Coran și glumim cu „Jo" Creighton[8], pilotul, în legătură cu viitoarea sa căsătorie și zestrea pe care o va primi de la părinții încîntătoarei Terry Stanford, studentă în medicină, cu care o să plece în călătorie de nuntă chiar a doua zi după revenirea pe Pămînt.

Naveta continuă să respire. Pulsul mi s-a ridicat la 64. Intrăm în ultima pauză a numărătorii inverse, care ne va duce la nouă minute de lansare. Mă simt foarte bine cu capul în stele. Savurez fiecare clipă ce mă apropie de zbor. La șapte minute, cel din urmă braț al turnului se repliază și iată-ne singuri, complet singuri, oscilînd, balansînd ușor în vîrful acestei păsări de fier și de acid.

---

7. Doliul național a fost declarat din nou în acest an, cînd o catastrofă petrecută la Cape Canaveral a înmărmurit lumea. Naveta spațială „Challenger" a explodat la 73 secunde după decolare; nici o șansă de supraviețuire pentru cei șapte membri ai echipajului. S-a format o comisie prezidențială de anchetă. Cf. pentru detalii caseta alăturată.

8. John Creighton, 42 de ani, pilotul navetei

După sosirea la baza Edwards, în California: visul s-a terminat

5 minute. Branşăm aparatele care ne vor furniza puterea hidraulică necesară dirijării navei spațiale în timpul ascensiunii.

4 minute. Ultima verificare a căştilor şi a vizierelor. La plecare o să fie un zgomot atît de mare, încît trebuie să fii bine izolat, ca timpanele să nu se spargă. Ventilatoarele sînt trecute la viteza maximă pentru a menține o temperatură suportabilă în cabină. Prin hublou se vede foarte bine vastul teren de la Cape Kennedy şi, foarte departe, ghicesc miile de furnici umane care au ochii fixaţi pe noi.

Numărătoarea inversă a reînceput. Centrul de control ne confirmă că ordinul de plecare este acceptat, că totul funcționează perfect şi că vremea este excelentă.

2 minute – 1 minut. De data aceasta o să plecăm! Se verifică dacă toată lumea se simte bine.

35 secunde. S-a declanşat numărătoarea automată. Nava spaţială a preluat, acum, pe cont propriu toate operaţiile. Vibraţii de înaltă frecvenţă care se amplifică.

10 secunde. Totul este bine.

6 secunde. Momentul cel mai delicat. Sînt aprinse motoarele principale ale navetei Discovery.

2 secunde. Motoarele ating puterea maximă. Întreaga navetă oscilează foarte puternic.

Zero. Rachetele laterale cu combustibil solid sînt aprinse, într-o explozie surdă, şi smulg pe loc monstrul de pe rampa de lansare. Am plecat! Totul vibrează îngrozitor, încît e imposibil să nu-ţi dai seama, e mai rău decît o locomotivă. Programul de rostogolire: naveta face o jumătate de circumferinţă şi se ridică pe spate: zburăm cu capul în jos, striviţi pe scaunele noastre. Sîntem scuturaţi bine şi avem impresia că stăm pe tamponul din faţa unei locomotive şi tocmai am zărit că vine un tren cu mare viteză. Totul vibrează din ce în ce mai mult şi la o foarte mare frecvenţă. Îmi e foarte greu – pentru că nu mi-am coborît viziera – să mai iau note cu minusculul meu magnetofon. Pare o cursă fantastică pe un cal nărăvaş. Nu se mai vede nimic prin fereastră şi totul forţează. Vibraţiile şi zgomotul ating paroxismul la trecerea vitezei Mach.[9]

Depăşim 1,4 Mach. Vibraţiile sînt foarte mari şi naveta continuă să forţeze. Atingem 2,8 Mach şi începe să se calmeze puţin. Presiunea este atît de puternică, încît abia reuşesc să-mi ridic mîna la vizieră pentru a putea continua să dictez. Atingem 120 000 picioare (36 km înălţime) în 120 de secunde. Clic! două enorme explozii detaşează rachetele cu combustibil solid, care vor cădea în mare la vreo 600 km de coasta Floridei.

Totul se calmează. E de-a dreptul fantastic! După cavalcada de rachete cu combustibil solid, ai impresia că te afli într-un Cadillac sau într-un Rolls-Royce!

Lecţii de înot în spaţiu

Vom ieşi din atmosferă. Vibraţiile sînt foarte domoale, în comparaţie cu tot ce a fost pînă acum. Totul s-a îmblînzit. Acceleraţia reîncepe, pentru că înghiţim foarte repede conţinutul rezervorului principal, care se goleşte.

Se aprinde un bec roşu, care ne vesteşte că, în caz că vreunul din motoare are o pană, avem suficientă putere să aterizăm la Dakar, pe ţărmul celălalt al Atlanticului, doar după 17 minute de zbor.

9. Mach — unitate de măsură a vitezei: 1 Mach = 340 metri pe secundă (viteza sunetului)

Există oarecum tendinţa să fii ridicat din scaun datorită sensului împingerii motoarelor, în raport cu centrul de greutate. Trecem la 9 Mach şi atingem 300 000 picioare (100 km) înălţime.

Ni se anunţă revenirea negativă, adică faptul că nu mai putem reveni la Cape Kennedy. 10 Mach. Acceleraţia sporeşte foarte mult. Cîntăresc acum 140 kg. Continuăm pînă la oprirea motoarelor principale. Se accelerează din ce în ce mai mult, şi e greu să ridici capul strivit de presiune. Am părăsit atmosfera şi trecem la 15 Mach. Din nou, acceleraţie şi vibraţii. Trebuie să faci doar un minim efort să respiri; eşti complet strivit în scaun, în timp ce viteza ajunge la 20 Mach, apoi foarte repede la 25 Mach. 26 Mach. Pămîntul este deasupra capetelor noastre, deoarece zburăm pe spate. Cerul este negru, precum cerneala.

Forţa de împingere este acum atît de mare, încît putem atinge o orbită care ne va permite să facem cel puţin o dată înconjurul Terrei, chiar dacă unul din motoare ne-ar lăsa. Se forţează şi mai mult. Scaunul mi se înfundă în coaste şi în spate. Forţa de gravitaţie – peste 3; acum cîntăresc 210 kg. Ne îndreptăm spre M.e.c.o. (Main Engine Cut Off – motorul principal oprit), moment în care motoarele vor fi oprite, în care vom atinge orbita şi vom fi la gravitatea 0.

Vibraţiile sînt constante. Uşoară urcare. *Cut Off*. Asta a fost! Motoarele sînt oprite şi rezervorul principal se separă de navetă pentru a se dezintegra deasupra Oceanului Indian. Curînd o să trecem la treabă! 26 Mach. Pe orbită. La gravitate 0. Uf! Îmi desfac legăturile de securitate, îmi scot casca şi încep să plutesc, să zbor: sînt o pasăre. Am cîştigat! Fan-tas-tic! În sfîrşit, libertatea absolută!...

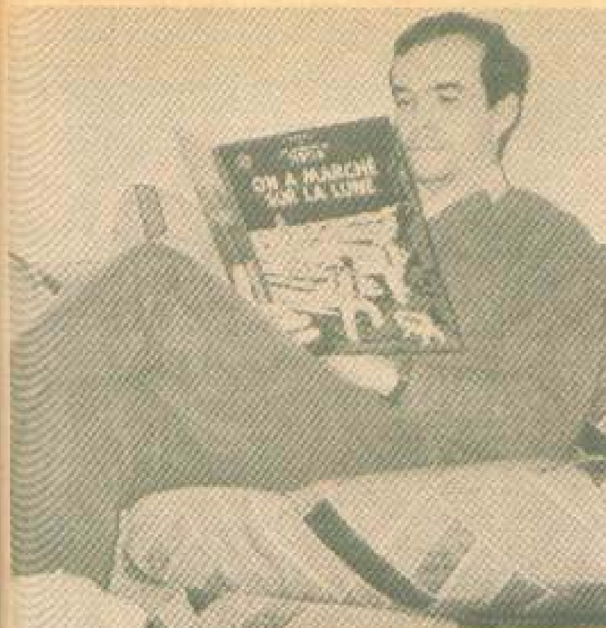
Motoarele mici ale navetei provoacă nişte explozii foarte seci, ca şi cum cineva ar lovi cu piciorul în cabină, dar mă gîndesc că nimeni nu loveşte de afară, în uşă. Acum, că zburăm, va trebui să fim atenţi la mişcările noastre, să nu ni se facă rău înotînd prea repede. Trebuie să învăţăm gesturi indispensabile şi să le legăm între ele, reflectînd asupra lor cît mai mult.

John Fabian este la al doilea său zbor şi devine profesorul nostru de înot în spaţiu. Se bucură vizibil să meargă dintr-un punct în altul al cabinei prin mici salturi ale picioarelor şi mîinilor. Fiecare îşi aranjează scaunul cu oarecari dificultăţi. La sol, acesta cîntăreşte 30 kg, dar aici e un fulg în aer, un fulg stînjenitor, pe care trebuie să-l manevrezi cu dexteritate ca să nu-i omori pe ceilalţi.

Îndată ce „mid-deck", puntea intermediară, este pregătită să ne permită să trăim toţi şapte vreme de opt zile, zbor pînă la „flight-deck", postul de pilotare, să observ bătrîna noastră Terra. Îmi sare literalmente în ochi şi îmi taie răsuflarea. Vederea este absolut fan-tas-tică! E cu mult mai albastră decît tot ce ne-am putea imagina, decît tot ce mi s-a povestit. E minunat şi aproape mi se face rău de atîta splendoare. În urmă cu 20 de minute, am decolat şi acum, cerul are o puritate magnifică, de un albastru intens.

Este uimitor să vezi viteza cu care naveta aleargă: 28 000 km pe oră, aproape 8 km pe secundă!

Privesc Pămîntul şi văd mii de incendii în brusa africană. Este perioada în care se ard cîmpurile, după recoltă. Cu mai puţin de o jumătate de oră în urmă, am părăsit America şi, acum, survolăm lacul Ciad, apoi insula Réunion. Trebuie să evităm mişcările bruşte ale capului, care ne dau dureri. Pentru moment, mărturisesc că sînt incapabil să fac altceva decît să contemplu Terra din observatorul nostru mobil, aflat la vreo 200 km înălţime. Aşteptăm cu toţii pornirea motoarelor care ne vor plasa pe orbita noastră, la aproape 400 km altitudi-

Revenirea la Houston; Patrick citește; se simte deja aproape de patria sa

ne-am așezat în lungul plafonului, sa privesc prin fereastra superioară.

Atmosfera se împarte sub noi, la orizont, de la un alb foarte luminos, pînă la un bleu foarte cald și se termină, brutal, în negrul cel mai pur și cel mai intens. Pentru cei care încă s-ar îndoi, Dan ne confirmă că Pămîntul este cu adevărat rotund; Galileo poate fi mîndru!...

„Sala noastră de ședere", care este loc de lucru, bucătărie și dormitor, este aproape aranjată și începem experiențele medicale. Unul din avantajele navetei: nu este nevoie să transferi oameni și materiale într-o stație secundară; se cîștigă, astfel, peste 24 de ore de eficacitate și oamenii de știință așteaptă cu nerăbdare să afle care vor fi primele noastre reacții în absența gravitației.

Închizînd ochii, unii dintre noi își pierd echilibrul și orice noțiune de referință în raport cu spațiul care ne înconjoară. Personal, nu am nici o reacție negativă. Pentru prima serie de teste medicale, pun o mască groasă, iar pentru a-mi stabili poziția, încalț bocanci speciali și îmi trebuie aproape o oră pentru a fixa pe sol. Electrozii, pe care îi am pe față, pe bust și pe picioare, înregistrează direct toate contracțiile mele musculare.

Patru sateliți pe orbită

În acest timp, restul echipajului pregătește plasarea pe orbită a primului satelit pe care l-am luat la bord – „Morelos", pe care îl vom lansa deasupra Mexicului. Va servi pentru dezvoltarea comunicațiilor între satele izolate și capitală.

Cala navetei se va deschide pentru prima oară, ca un cocon alb. Prețioasa sa încărcătură este aliniată în patru imense lăzi albe, care se vor deschide unele după altele, ca niște corole, la ordinele specialiștilor misiunii, Steve Nagel, John Fabian și Shannon Lucid. Instalați pe puntea superioară, în fața unui pupitru de comandă și în spatele hublourilor care privesc spre înapoi, Shannon și Steve manipulează încet brațul telecomandat al navetei, pentru a verifica dacă toate sînt în ordine și nimic nu va împiedica lansarea satelitului, la momentul oportun.

În locul stabilit și în momentul dorit, cilindrul greu de oțel albastru și auriu începe să se învîrtească în jurul lui însuși, înainte de a se îndepărta, maiestuos, la o bună distanță de Discovery.

Shannon scoate un strigăt de bucurie și Steve nu-și poate opri un surîs. Va fi fost nevoie de lungi ore de tensiune nervoasă, de precizie și sînge rece, ca să nu precipităm aparatul în neant, făcîndu-l pentru totdeauna incapabil să-și mai îndeplinească misiunea de legătură între oameni...

Mîine va veni rîndul satelitului „Arabsat", legătura între Maghreb și frontierele externe ale Arabiei. Conceput de societatea franceză „Aérospatiale", acest satelit – al doilea din generația sa – este pentru prima oară dus de o navetă. Primul exemplar a fost lansat cu succes de racheta vest-europeană „Ariane" și americanii vor să nu fie mai prejos cu reușita plasării pe orbită.

„J.O." și Sultan sînt jos și pregătesc prînzul. Pe rînd, ca într-un submarin, de la comandant la specialist, fiecare își pune talentele culinare în serviciul celorlalți. În menu, un omagiu satelitului „Morelos", care se va stabiliza curînd la 36 000 km deasupra țării sale: ouă iumări à la mexicaine, ouă bătute cu roșii, nu prea piperate, carne de vacă la cuptor, pregătită la sol și încălzită aici, și prăjituri cu migdale[10]. Ca băutură, ceaiul rece e preferința mea. Tovarășii mei aleg, însă, alte băuturi, mai mult sau mai puțin dulci, după gustul american...

Din conservele franceze pe care le-am luat cu mine vor mînca toți, cu aceeași poftă. Dacă unii dintre noi au pierdut noțiunea gustului, mie îmi place în mod deosebit ostropelul de iepure à l'alsacienne și pateul cu piper verde. Crema de crab suportă foarte bine altitudinea și la fel și crema de ciocolată. Vinul pe care l-am luat la bord este simbolic. Zece mici sticluțe sigilate, conținînd, fiecare, cîte zece centilitri dintr-un reputat soi de Bordeaux, Chateau Lynch-Bages, vor fi analizate la revenirea pe Pămînt. Ca în secolul al XIV-lea, pe vremea cînd corăbiile duceau vinul pe mările globului, o călătorie de 6 milioane kilometri în opt zile ne va permite să verificăm dacă au avut loc, efectiv, schimbări notabile în compoziția sa.

Zilele se scurg în ritmul zborului nostru peste cele cinci continente. *Trebuie să fii acolo sus pentru a înțelege cît sîntem de mici, de fragili, pe cei 30 la sută din Pămînt, față cu imensa suprafață acoperită de mări și oceane.*

Centrul de control de la Houston ne dă, în fiecare dimineață, un scurt buletin de informații. Întrebuințarea timpului ne este minuțios reglată și, în fiecare clipă, trebuie să urmezi planul de activități prevăzut. După 12 ore de experiențe medicale cu ecograful și alte aparate, o masă, observarea Pămîntului și meditație muzicală trebuie să ne gîndim să dormim.

Să dormi în absența gravitației este aproape obositor, pentru că nu-ți schimbi starea: în poziție alungită, continui să plutești și mușchii nu se relaxează. John a instalat, în lungul unui perete, trei chingi în care s-a vîrît pur și simplu. Eu mă voi ghemui lîngă trapa de acces la puntea superioară. Voi dormi prost, mai întîi pentru că este inconfortabil, dar mai ales pentru că nu încetez să mă gîndesc la timpul pierdut cît închid ochii, în vreme ce spectacolul continuă sub picioarele noastre. La fiecare două ore

10. Toate alimentele aflate la bord nu sînt în stare naturală, ci deshidratate și ambalate în mici pachețele în care, înainte de consum, se introduce apă; alimentul își recapătă parțial consistența.

mă „ridic" spre postul de pilotaj. Privesc un apus de soare galben ca aurul, apoi roșu castaniu, deasupra munților Himalaya, în vreme ce, în urechi, îmi răsună „Cele patru anotimpuri" de Vivaldi, apoi ne aflăm deasupra Pacificului și arhipelagului Hawaii, ale cărui insule de coral alb se detașează limpede din valurile verzi ca niște pietre prețioase. Îmi iau aparatul de fotografiat pentru a imortaliza peisajul, dar deja sîntem în apropiere de insulele Galapagos, în America de Sud. Naveta asta aleargă, nu glumă!...

Totul funcționează perfect. Sateliții au fost lansați în cele mai bune condiții și atmosfera la bord este foarte destinsă. Îmi imaginam cu greu viața în șapte în spațiul a patruzeci de metri cubi, dar constat că nu-i o problemă, fiecare este foarte atent cu ceilalți și sînt respectate regulile de bază ale vieții în colectivitate.

„Cum este posibil să avem o planetă atît de frumoasă?"

În dimineața celei de-a patra zi, Houstonul ne trezește cu muzica din Jonathan Livingston – Pescărușul, fermecătoarea poveste a lui Richard Bach, strănepotul compozitorului. Dacă muzica texană sau arabă n-a fost agreată în unanimitate de echipaj, cu Jonathan toată lumea este de acord. Ce frumos este să survolezi Oceanul Indian ascultînd fîlfîitul aripilor pescărușului trecînd de la dreapta spre stînga în casca mea...

În cincisprezece minute, soarele se va înălța exact pe Coasta de Est a Chinei, la Sud de Japonia, cam în dreptul Okinawei. Zorile se apropie încet. Coroana aceasta, care înconjoară Pămîntul cu un albastru foarte intens de partea Spațiului, este minunată. Disting cel puțin nouă nuanțe diferite de albastru, apoi ocru, oranj și aproape roșu, cu o infimă sclipire verde chiar la suprafața Pămîntului. Soarele nu va întîrzia să apară, începem să distingem contururile exterioare ale navetei.

Prima nuanță roșiatică într-o gaură de nori; apoi, dintr-o dată, alb! Un alb mai alb decît zăpada, mai strălucitor decît tot ce îți poți imagina. Soarele o să apară, albastrul încă nu se estompează. Albul devine din ce în ce mai alb, este extraordinar!

Fiecare parte a globului devine portocalie, apoi ușor roșie, pentru a rămîne roșie ca sîngele la extremitățile semilunii pămîntești. Cu muzica lui Jonathan în urechi, spectacolul este cu desăvîrșire sublim. Mă cuprinde un moment de extaz complet; cum poate exista ceva atît de frumos? Deodată Soarele țîșnește în două secunde și luminează totul, orbitor, imposibil să mai privești.

În jurul meu, nimeni nu vorbește sîntem copleșiți de emoția acestei priveliști grandioase de care ne bucurăm singuri. Întregul Pămînt apare, acum, inundat în soare. Muzica se acordează perfect cu ceea ce văd. Clipele acestea îmi răsplătesc pe deplin toate orele de muncă făcute în timpul zilei pe puntea de mijloc.

Printr-una din ferestrele din spate, care dau spre coada navetei, văd că traiectoria noastră este în acea direcție, adică înaintăm cu coada înainte și am impresia că am Pămîntul întins la picioarele mele. Orizontul este acolo jos, curbat. Ne încheiem survolarea Pacificului... Atingînd țărmurile Americii de Sud, ajungem în noapte. O vedem conturîndu-se încet; orizontul nu mai are aceeași nuanță și s-a încoronat cu un violet-ocru foarte intens. Limita dintre albastrul atmosferei și Spațiu este mai puțin tranșată ca înainte; curînd, ne afundăm în noapte. Deasupra mea, Pămîntul a devenit negru și, în fața mea, naveta este încă luminată de Soarele care va dispărea în cîteva secunde. Negrul Spațiului are o profunzime absolută și infinită; cel al Pămîntului este mai nuanțat. Doamne, *cum este posibil să avem o planetă atît de frumoasă?*

„Vise în absența gravitației"

Încep să filozofez despre teoria relativității a lui Einstein și John îmi spune că „bătrînul Albert" s-a înșelat cu totul cînd afirma că, cu cît mergi mai repede, cu atît timpul se scurge mai încet. În fapt zburînd cu 28 000 km pe oră în jurul Pămîntului timpul merge mult mai repede. În seara asta vom cina și mi-am transmis raportul zilnic la Houston. Steve, cu capul în jos, devine o sfîrîează între mîinile lui Shannon; el închide ochii și ea îl învîrtește după axa trupului lui; el trebuie să spună pe urmă cîte grade crede că s-a mișcat. În acest timp, rămîn cu picioarele pe plafon și mă simt atît de bine, încît mă gîndesc că poate am fost liliac într-o altă viață...

Înainte de a mă culca, îmi branșez magnetofonul de care nu mă despart. Mai pun o dată caseta cu Jonathan Livingston–Pescărușul și privesc Pămîntul cu oceanele sale prin hublou.

Am dormit bine și am visat că mergeam cu motocicleta pe un vapor!... Bizare, foarte bizare visele în absența gravitației...

În dimineața aceasta, obiectivul este de a face, împreună cu Sultan, cît mai multe experiențe medicale posibile.

John și Steve pregătesc micul dejun, „J.O." și Dan aliniază centralele la inerția lui Discovery. Îmi scot masca și schimb bateriile computerului meu pentru a pregăti experiențele.

În acest timp, Shannon a aranjat cabina care seamănă din ce în ce mai mult cu un cort locuit de nomazi, decît cu o navă spațială.

John îmi trimite de pe puntea de mijloc micul dejun, o farfurie zburătoare care ajunge la mine cu spatele... dar unde este fața? O prind din zbor și o string la piept. La menu, pateu cu cîrnați, ouă jumări à la méxicaine, cafea, suc de portocale și grape-fruit, brînză topită din Franța. Prin hublou zăresc insula Madagascar și capitala Antananarivo, minusculă pată ocru în mijlocul bananierilor.

Este imposibil să văd ceva mai frumos și mai emoționant! În clipa aceasta privilegiată, aș vrea să fiu împreună cu toți cei care m-au ajutat în pregătirea acestui zbor, cu toții merită să fie aici, împreună cu mine, să savureze aceste momente. Cinci ani de muncă zilnică pentru a ajunge aici este mai mult decît minunat. Schimbările de nuanțe, de culori sînt fascinante. Această planetă în întregime albastră, care, din timp în timp, este acoperită de nori albi transparenți, mai albi decît albul; există un contrast de culori formidabil între părțile luminate de Soare și cele în umbră.

În după-amiaza aceasta, am avut noroc: cei șase tovarăși ai mei se aflau cu toții pe flight-deck și am avut la dispoziție, pentru un sfert de oră, tot mid-deck-ul. Am putut vorbi magnetofonului meu cu notele într-o mînă, zburînd fără să fac cel mai mic gest, de la un perete la altul, foarte lent. S-ajung de la un perete la altul îmi trebuiau patru minute și pierdeam orice noțiune de spațiu și de orientare. Eram liber, imobil, fericit, mă simțeam extrem de bine. După o zi de eforturi și de muncă susținută, este o recompensă frumoasă pe care ne-o oferim, și ne-o oferim fără încetare.

Sultan a rămas pe mid-deck, să citească din Coran. Cu John, urc pe flight-deck; noaptea este neagră deasupra Indiei și zburăm peste o regiune cu furtuni. Văzute din cer, arată splendid.

M-am culcat din nou pe plafon, cu nasul lipit de fereastră. John este la al doilea său zbor și, cu toate astea, este la fel de fascinat ca mine.

Acum manipulează brațul telescopic pentru a apropia camera de flancul drept al navetei, să poată supraveghea evacuările de apă. Apele folosite sînt stocate într-un container etanș, apoi aduse la 250° și ejectate cu mare presiune în spațiu, ceea ce face să vedem prin fereastră, în noapte, miriade de stele ce pleacă în spațiu, ca o viforniță de zăpadă.

Știu că trăiesc, acum, orele și secundele cele mai minunate din întreaga mea viață. Am trăit momente intense cînd, de pildă, am sărit cu parașuta în cădere liberă, pentru prima oară, eram pe deplin liber și fericit. Dar acum este mai grandios, nu se sfîrșește de dimineața pînă seara și de seara pînă dimineața, în timp ce nu există nici seri, nici dimineți. Sînt liber să plutesc, să mă deplasez, să am impresia că nu sînt; este aproape supranatural.

Pasăre timp de 112 revoluții

Am trecut de jumătatea zborului. Benzile video, pe care înregistrez încontinuu rezultatele experiențelor mele științifice, se îngrămădesc într-un sertar. Am mai rămas trei și mă gîndesc că am putea avea o pană, o întîrziere, calculată sau nu, spre a înota mai mult timp în acest ocean de fericire și liniște.

În seara aceasta, avem o conferință de presă cu ziariștii rămași la sol. Unul dintre ei mă întreabă dacă am vreun mesaj să transmit copiilor lumii care urmăresc la radio sau la televizor odiseea noastră. Acești copii, de toate originile, de toate rasele, ne-au scris mii de scrisori adorabile, ne-au trimis sute de desene, unele mai frumoase ca altele, și mi-a fost greu să aleg dintre ele pentru a le lua cu mine. Un desen, realizat de o clasă din La Rochelle, reprezintă un cer albastru, superb, plin de păsări, deloc înspăimîntate de navetă, fiecare purtînd numele unuia dintre copii.

Houston se preocupă deja de întoarcerea noastră. La baza Edwards, în mijlocul unui imens lac sărat californian, totul este pregătit să ne primească.

În orbiter, trebuie să aranjăm obiectele, să scoatem scaunele din dulapuri, să ne reglăm căștile și să verificăm presiunea oxigenului. După 112 revoluții în jurul Pămîntului, părăsim orbita și statutul nostru de pasăre pentru a ne îndrepta spre California. Coborîrea se desfășoară cum a fost prevăzut, lungă și tăcută, pînă la dublul „bang", care ne readuce la viteza subsonică.

•

Regăsim atmosfera și sînt fascinat de plasma portocalie care înconjoară naveta Discovery, cufundată într-o sursă de căldură intensă. Soarele roșiatic, care se înalță spre Est, readuce ceasurile la normal. În cîteva minute vom redeveni oameni, atrași de gravitatea terestră, oscilînd la coborîrea pasărelei navetei.

Deschid ochii și văd prin hublou colinele din Lancaster, sfîrtecate de soarele razant al dimineții.

E ora 6 și 13. Discovery lasă o lungă urmă în solul pistei 21. Visul se sfîrșește repede, prea repede! Începînd de mîine, mi-aș da viața pentru o singură secundă a unui alt zbor spațial...

La mai puțin de 50 de minute după ce a arat pista 21, Discovery ne deschide ușa reîntoarcerii. Jos, lîngă scară, John Young și George Abbey, surîzători și fericiți. Am aproape impresia că i-am părăsit ieri. Totul a decurs atît de repede!...

Deasupra noastră se învîrte un elicopter al NASA, care ne filmează întoarcerea. La Houston, în sala de control, David Leesma, Larry Bourgeois și toți controlorii se felicită, apoi își revin; de mîine vor începe pregătirea celei de-a 19-a misiuni, a navetei „Challenger", care, la 29 iulie, îi va duce pe șapte dintre prietenii mei spre stele.

Prezentare, traducere și note de Dan Radu Stănescu

Fundație

Gabriel Garcia Marquez a fost ales președintele Consiliului superior al „Fundației noului cinema latino-american", care și-a ținut prima sa reuniune de lucru la Havana, sediul acestei instituții, care a luat ființă în noiembrie 1985. Scriitorul și cineastul columbian, deținător al Premiului Nobel pentru literatură (1982), a urmat, la Roma, cursuri de cinematografie, fiind autor de scenarii cinematografice și cunoscut critic. Una din primele decizii ale noii instituții a constat în crearea unei școli de cinematografie și televiziune pentru cursanți din America Latină, Asia și Africa.

Proiectul unui sistem de autostrăzi peste zona centrală a Salzburgului

Vulturul şi crocodilul: veri primari?

Evoluţia evoluţionismului

O dată cu faimosul „Proces al maimuţelor" din 1925, în care partizanii teoriei creaţioniste, bazată pe interpretarea Bibliei, se acopereau de ridicol, evoluţionismul era ridicat, pentru marea majoritate a publicului, la rangul de adevăr absolut. Astăzi, însă, oamenii de ştiinţă pun anumite semne de întrebare. Unele din concluziile nenumăratelor studii ce au ca punct de plecare cartea revoluţionară a lui Darwin, **Despre originea speciilor** (1859), sînt repuse în discuţie de către cei care s-au numit „noii evoluţionişti".

Nu este vorba de o revenire la vechea teorie a creaţionismului, ci de o critică în lumina ultimelor descoperiri ştiinţifice. Darwinismul — apreciază cei mai virulenţi critici — nu stabileşte, cu exactitate, ce fel de organisme va produce evoluţia; el „poate explica la fel de bine **orice** proces evoluţionist", susţine ihtiologul Donn Rosen, de la American Museum of Natural History, din New York, în ultima sa carte, **Teoria evoluţionistă**. E adevărat, Darwin a schimbat complet cursul ştiinţei. Fără teoria lui, foarte puţine elemente din biologie mai au sens. Teoria evoluţiei poate explica de ce embrionul uman arată ca un mormoloc, de ce pasărea colibri şi gorila au, ambele, coloană vertebrală, de ce unii microbi au devenit imuni la penicilină. Pentru darwinişti, totul se explică prin selecţia naturală. Schimbările întîmplătoare ale genelor unui organism produc variaţii în cadrul speciei, lucru de care Darwin şi-a dat seama studiind 13 specii diferite de cintezoi din Insulele Galapagos. La fiecare s-a dezvoltat un tip diferit de cioc, în funcţie de tipul de hrană pe care îl preferă (flori, insecte etc.). Din mai multe motive — adaptare la climă, atractivitate sexuală sau, precum cintezoii, abilitate în procurarea hranei — unii membri din cadrul speciei au şanse mai mari de reproducere. Astfel, în explicarea selecţiei naturale, se preferă, astăzi, în locul definiţiei iniţiale de „supravieţuire a celui mai adaptat", cea de „reproducere diferenţiată": combinaţii diferite de gene oferă şanse diferite de reproducere. Anumiţi indivizi au mai mulţi urmaşi decît alţii, transmiţînd astfel genele specifice generaţiilor viitoare, pînă cînd noile trăsături devin dominante.

Noii evoluţionişti nu încearcă să răstoarne teoria lui Darwin; ei acceptă ideea centrală a naturalistului englez, că schimbările biologice sau apariţia unei noi specii din una mai veche se produc printr-un proces numit evoluţie. De fapt, aceştia fac adăugiri sau aduc modificări la legile lui Darwin, bazîndu-se pe numeroase discipline, de la termodinamică la taxonomie (ştiinţa legilor clasificării).

O idee controversată este cea de gradualism — conceptul evoluţiei prin acumularea lentă a schimbărilor genetice. Conform teoriei recente a „echilibrului punctual", emisă de Stephen Jay Gould, de la Universitatea Harvard, şi Niles Eldredge, de la American Museum of Natural History, schimbările sînt un proces intermitent: speciile au lungi perioade de stagnare, punctate de momente de schimbare bruscă. În cartea sa, **Time Frames** (1985), Eldredge susţine că acest scenariu este, de fapt, regula şi nu excepţia în istoria fosilelor: fosilele trilobiţilor (antropode marine de mult dispărute), studiate de savantul american, nu prezintă nici un fel de schimbare pe o perioadă de cîteva milioane de ani, pentru ca, apoi, brusc, să manifeste o trăsătură neaşteptată: descreşterea numărului de lentile din ochi. „Echilibrul punctual" subminează una dintre premisele de bază ale evoluţionismului darwinist: ideea că mai multe schimbări minore, într-o perioadă îndelungată, duc treptat la naşterea unei noi specii. Noua teorie susţine că schimbările genetice se pot acumula fără a afecta gradul de reuşită al reproducerii, pînă cînd este atins un anumit prag sau intervine un anumit mecanism şi apare, brusc, un nou tip de trilobit. Dacă o asemenea schimbare majoră nu intervine, inevitabil, după milioane de ani de schimbări minore, „atunci ea nu mai poate fi prevăzută", susţine paleontologul Stephen Stanley de la Universitatea John Hopkins. Se introduce, astfel, o componentă parţial întîmplătoare, care infirmă

unele elemente ale teoriei darwiniste clasice.

Alt punct considerat slab al selecției naturale este acela că ea ar trebui să dea naștere unei diversități mai largi în rîndul organismelor, decît există în realitate. De exemplu, teoria selecției naturale explică apariția gîtului lung la girafe prin faptul că indivizii capabili să-și procure hrana din copacii înalți erau mult mai avantajați decît semenii lor cu gîtul scurt, care erau nevoiți să împartă hrana din tufișuri cu mult mai multe animale. Dar de ce nu există și animale cu roți în loc de picioare? Răspunsul, susțin criticii, îl oferă embriologia. Dezvoltarea fetală a fost legată de evoluție încă de cînd savanții au descoperit că „ontogeneza recapitulează filogeneza": un embrion în dezvoltare trece prin stadii care mimează evoluția speciei căreia îi aparține. Astfel, embrionul uman de 6 săptămîni seamănă cu un pește, deoarece mamiferele, inclusiv oamenii, au evoluat din pești cu milioane de ani în urmă. Astăzi, mulți savanți studiază dezvoltarea fătului, pentru a deduce ce creaturi sînt posibile sau nu. În cazul „animalelor cu roți", se pare că nici un proces embrionar nu poate fi capabil să dezvolte celulele rotative — pe care anumite bacterii le folosesc pentru a înota — în roți.

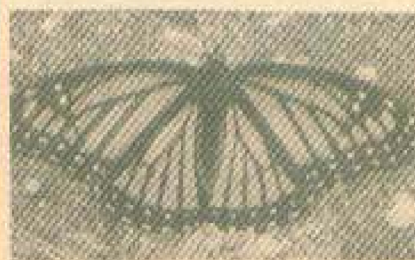
Embriologia poate face mai mult decît atît: uneori oferă explicații mai plauzibile decît selecția naturală pentru anumite curiozități ale evoluției. De exemplu, de ce „fluturele viceregе" imită desenul aripilor „fluturelui monarh" (fluture puțin vînat de păsări, din cauza gustului său neplăcut). Darwiniștii răspund că păsărilor le place să mănînce viceregi, dar nu monarhi; de aceea, doar viceregii care, prin mutații genetice,au ajuns să arate la fel ca monarhii, au supraviețuit. Dar acest lucru nu explică de ce viceregele a dezvoltat, mai degrabă, mimetismul decît un gust neplăcut pentru păsări. Embriologii, însă, cunosc de mult faptul că desenul fluturilor reprezintă variații în jurul unui model principal și că, prin cîteva schimbări genetice minore, se poate crea un model nou (care va trebui, și el, să supraviețuiască selecției naturale). Această schimbare este, deci, mai probabilă decît modificarea chimismului intern, care necesită multe schimbări majore ale ADN-ului.

Alți savanți încearcă să îmbunătățească teoria lui Darwin, punînd problema cum de a fost posibil ca viața să devină atît de complexă numai prin procese naturale, știut fiind că a doua lege a termodinamicii spune că sistemele evoluează în sensul creșterii dezordinii interne. În

Cum se explică gîtul lung la girafă? De ce nu există animale cu roți în loc de picioare?

mod cert, creierul uman e mai bine organizat decît o bacterie; evoluția ar viola, deci, legile fizicii. Darwiniștii răspund că legea se aplică numai la sistemele închise; viața, preluînd energie din mediu, nu se supune acestei legi. Mai mult chiar, E.O. Wiley, de la Universitatea din Kansas, și Daniel Brooks, de la Universitatea British Columbia, încearcă să arate felul în care a doua lege a termodinamicii poate prevedea evoluția. Deși teoria lor este abia incipientă, ei cred că explicația se găsește în gene. Cînd segmente de ADN se multiplică, se produc și erori, sursă a mutațiilor, mărindu-se astfel numărul de caractere posibile. Conform legii a doua a

Mimetism în urma selecției naturale? De ce a optat acest fluture pentru mimetism și nu și-a „ales" un gust neplăcut pentru păsări?

termodinamicii, cu cît e mai mare numărul de posibilități al unui sistem, cu atît crește entropia (dezordinea) sa. „Deci există o tendință inerentă a organismelor să devină mai complexe", afirmă Wiley.

Darwin nu știa nimic despre gene și foarte puțin despre dezvoltarea fetală, astfel încît nu a putut să ia în considerare rolul lor în procesul evoluției. Dar nimic din teoria sa nu exclude posibilitatea acestui rol, susțin apărătorii săi. Probabil că nici un atac la adresa superiorității evoluționismului clasic nu este, însă, atît de virulent ca acela provocat de o întrebare aparent nevinovată: cum trebuie grupate organismele? Evoluționiștii folosesc categoriile familiare tuturor: de mamifere, reptile, amfibii etc. Dar școala „cladistică" (de la grecescul „clade", sau ramură), creată acum 20 de ani de Willi Hennig (R.D.G.), clasifică lumea vie într-un mod total diferit. Asemeni taxonomiștilor tradiționali, „cladiștii" grupează animalele după trăsăturile biochimice, morfologice sau de alt tip. Dar, spre deosebire de evoluționiști, ei nu iau în considerare existența unor strămoși comuni pentru diferite animale — lucru care poate fi dedus din studiul fosilelor, dar nu poate fi dovedit. Fiind interesați de numărul de trăsături comune pe care le au diferite grupe de animale și nu de felul în care au ajuns să le dobîndească, „cladiștii" sînt agnostici în privința evoluției. Netinînd seama de strămoșii comuni, „cladistica" afirmă unele lucruri surprinzătoare, grupînd crocodilii cu păsările și nu cu șopîrlele, de exemplu. Motivul? Inima și articulațiile crocodilului seamănă mai mult cu cele ale păsărilor, decît cu cele ale șopîrlelor, în timp ce trăsăturile pe care șopîrlele și crocodilii le au în comun (patru picioare, piele solzoasă) sînt prea generale pentru a defini un grup distinct. „Cladiștii" susțin, de asemenea, că diferențele evidente, ca, de pildă, lipsa de aripi a crocodililor, sînt, de fapt, similarități: aripile sînt membre modificate, iar penele sînt doar o variantă a solzilor.

Deși noile teorii au atît adepți cît și oponenți, dezbaterile sînt binevenite pentru dezvoltarea științei. „Departe de a afirma un adevăr absolut", scrie paleontologul Stanley, „noi încercăm doar să ne apropiem de acest adevăr prin aproximări succesive".

Evoluționismul lui Darwin poate evolua el însuși într-o formă pe care autorul ei nu ar mai putea să o mai recunoască, dar, dacă se va întîmpla așa, va fi pentru că, la teoria lui, se raportează toate celelalte teorii.

Laura Mina

Sursa de inspirație — natura

Un robot suplu ca o rîmă, o casă subacvatică inspirată de păianjenul de apă, un avion tăcut ca o bufniță, un submarin la fel de insensibil la vijeliile oceanului ca un delfin: iată tot atîtea invenții născute din studiul legilor naturii. Și cîmpul de cercetare este departe de a se fi epuizat.

Ce legătură ar putea să existe între un păstrăv și pompierii din New York? Între un șarpe de apă și tălpile antiderapante? Între o larvă de viespe și un antigel?

Răspunsul a fost dat de expoziția organizată la Muzeul de Istorie Naturală din Paris, intitulată „Creații ale naturii și inovații industriale". Un titlu auster, despre o știință deloc austeră: bionica. Este o știință ce se inspiră din creațiile naturii, pentru a le aplica lumii industriale și militare; de felul cum, de pildă, aviația s-a inspirat de la păsări. Căci, de patru miliarde de ani — de cînd e lumea lume — natura n-a încetat să creeze mijloace subtile pentru a ajuta viețuitoarele să se adapteze mediului. De ce nu s-ar inspira oamenii din acest adevărat rezervor de experiență? În fond, aceasta este bionica: arta de a imita natura sau de a se inspira din ea pentru a putea rezolva propriile probleme de supraviețuire sau, pur și simplu, de confort.

Dar să concretizăm.

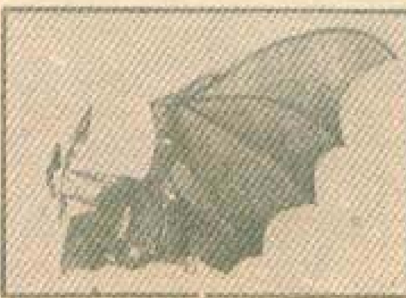
Se știa că sub efectul stressului — prezența unui pescar de exemplu — pielea păstrăvului secretă un fel de lubrifiant, un mucus, ce-l ajută să se îndepărteze în viteză. Acest lubrifiant a fost sintetizat în laborator; a rezultat o pudră care, dizolvată în apă, îi accelerează debitul și îi permite să alunece mai repede. Pompierii din New York folosesc această pudră pentru a mări raza de acțiune a jeturilor de apă.

Oamenii de știință din Franța au conceput un nou robot care prezintă toate caracteristicile banalei rîme. Ca și ea, robotul înaintează prin tîrîre, putîndu-se scinda în mai multe fragmente autonome. Ceea ce este foarte util pentru explorarea tunelelor centralelor nucleare, operație extrem de periculoasă pentru oameni.

Un arhitect francez, creatorul „aquabulle"-lor, se lasă deseori inspirat de viețuitoarele marine. Pentru a crea aceste adăposturi subacvatice, ce permit oceanografilor și scafandrilor să trăiască săptămîni în șir sub apă, el a studiat cu atenție păianjenul de apă, această mică insectă care „stochează" bule de aer într-un clopot, sub apă, pentru a respira și a-și pîndi prada.

Într-adevăr, lumea animală este inepuizabilă. De curînd, șarpele, o specie neveninoasă, și-a dat concursul pentru cercetări de anatomie comparată. Intrigați de înaintarea perfectă a acestei reptile pe dunele de nisip, cercetătorii i-au studiat la microscop solzii ventrali și au observat că secretul rezidă în modul de imbricare a acestora. Ei au adaptat acest sistem, în vederea formării unui aliaj pentru acoperirea schiurilor de fond.

Liliacul este inspiratorul acestei ciudate mașini zburătoare, imaginată de Clément Ader, în 1897

Intrigați de zborul tăcut al bufniței, inginerii americani au realizat că acesta se datorează penajului e foarte fin. Rezultatul: sînt pe cale de a pune la punct un avion acoperit cu un praf fin de nylon, avion ce zboară fără să facă nici cel mai mic zgomot.

Pentru marina americană, campionul campionilor rămîne, desigur, delfinul, datorită vitezei sale de înaintare: 64 km/oră (la fel ca un portavion). Or, s-a descoperit că pielea acestui mamifer prezintă o textură, în formă de mici bastonașe elastice, ce joacă rol de „amortizare", „înlăturînd" turbulențele din apă. S-a creat, deci, o piele de delfin sintetică, care va înveli, de acum încolo, instrumentele și mașinile submarine.

Natura este deci o inepuizabilă bancă de date. Deseori cînd omul crede că inovează nu face decît să reproducă, fără să știe, „brevetele" naturii.

Încă un exemplu. A trecut multă vreme de cînd viespile au pus la punct antigelul. Ele sînt în stare să sintetizeze un antigel de calitate superioară, pentru temperaturi de —45°C. Mai mult, cînd vremea se încălzește, viespile transformă antigelul în combustibil. Dar oamenii n-au ajuns încă aici!

Insectele păstrează încă multe secrete fascinante.

Ce fel de energie au, de pildă, licuricii? Iată o întrebare pe care și-o pun toți economiștii, dat fiind că licuricii au un randament luminos de 90 la sută. O cifră care pune pe gînduri, dacă ne amintim că, la o lampă din cele mai perfecționate, acest raport este, în funcție de energia consumată, doar de 7 la sută.

Ce să mai spunem de artropode? O mică viețuitoare aparținînd acestei încrengături pare a fi descoperit secretul nemuririi. Cînd e secetă, se deshidratează, pentru „a se trezi la viață" cînd începe să plouă. Ca să nu mai pomenim că această mică vietate poate înfrunta temperaturi înspăimîntătoare: zero absolut, —273°C, revenindu-și cînd condițiile se ameliorează. Biologii nu i-au descoperit, deocamdată, secretul. Dar s-au inspirat pentru a pune la punct crioconservarea. Altfel spus, conservarea prin frig a sistemelor vii în piese separate, gata de a fi folosite, cum ar fi spermatozoizi, ovule, fetuși, globule roșii, oase etc.

Liliacul rămîne o mină de aur

pentru bionicieni. El posedă un sonar, în același timp emițător și receptor, care-l face campion mondial la evitarea obstacolelor. El scrutează spațiul trimițînd un ultrasunet; așteaptă ecoul de răspuns și analizează mesajul, ca un ordinator ultra-sofisticat, pentru a aprecia nu numai distanța care-l separă de obstacol, dar și felul său. Liliacul este capabil să detecteze, de la o sută de metri, un stîlp telegrafic. Inspirîndu-se din comportamentul său, un cercetător britanic a creat un sonar pentru orbi, ce le permite să se deplaseze în funcție de ecourile primite. Dar sîntem încă departe de a putea rivaliza cu acest mic mamifer zburător, după cum nu putem rivaliza nici cu șarpele cu clopoței, înspăimîntătorul crotal, al cărui ochi acționează ca un termodetector. Datorită celor 500 000 de celule senzoriale din globul său ocular, el este capabil să capteze, în bezna cea mai neagră, silueta calorifică a victimei sale. Asemănător cu binoclul cu infraroșii, ce permite militarilor să vadă noaptea. Dar cel la care visează toți cercetătorii este, fără îndoială, scorpionul. Și pe bună dreptate, căci este singura ființă capabilă să reziste fără probleme radiațiilor nucleare. Și nu pentru că — în cazul unui holocaust nuclear — scorpionii ar avea privilegiul de a purta ștafeta vieții pe Pămînt, ci pentru că știința se vede datoare să afle răspunsuri oricărei întrebări tulburătoare.

Anca Munteanu

Alb-negru în culori

„Casablanca", faimosul film în alb-negru cu Humphrey Bogart și Ingrid Bergman, turnat în 1943, va fi văzut probabil în culori peste cîteva luni. Independent una de alta, două firme americane au găsit un sistem care face posibilă „colorarea" filmelor alb-negru. „Casablanca" a fost aleasă poate pentru faptul că mulți se opun acestei intenții și o reușită ar avea deci un mare efect de reclamă. Printre filmele la „colorarea" cărora se lucrează în prezent sînt unele celebre, ca „Revolta pe Bounty" (din 1935, cu Clark Gable și Charles Laughton), „San Francisco" (1936, tot cu Gable) și filmul lui Hitchcock, „Vie și moartă" din 1939.

Ambele firme își au sediul la Los Angeles. În afară de filme, ele intenționează să redea în culori și serialele de televiziune turnate în alb-negru, care ar putea fi reluate pe micul ecran. Potrivit estimărilor presei americane, 16 000 de filme și programe de televiziune, însumînd 22 000 ore, pot fi „colorate". Schimbarea culorilor a fost practicată pînă acum numai de videocasete, deoarece, în cazul filmelor în negativ, acest lucru este costisitor și anevoios. Filmele „colorate" vor putea fi prezentate doar pe micul ecran, nu și pe cel mare.

Inventatorul sistemului de colorare, inginerul electronist Ralph Weinger, a făcut experiențe de acest gen încă din anii '80, cînd a propus o aparatură experimentală pentru televiziune. Din punct de vedere tehnic, a reușit în 1975, dar, abia o dată cu explozia televiziunii prin cablu și satelit și a videocasetelor, această idee a devenit actuală. Primul film colorat de el în 1979 a fost un documentar de opt minute despre Martin Luther King. Filmul a fost transmis de o societate americană TV. Pentru documentarul despre Eisenhower, transmis în 1980 în diferite colțuri ale lumii, el a colorat filme din al doilea război mondial într-un sistem unitar. Realizarea a stîrnit interes pentru metoda lui Weinger.

Inginerul american și-a perfecționat, apoi, procedeul. Primele filme colorate de el au apărut în ianuarie anul acesta. Firma concurentă, care are un studio în orașul canadian Toronto, a fabricat pînă acum cîteva filme în mod excepțional. Faptul că, deși a inventat procedeul, nu a apărut pe piață mai devreme este motivat de Weinger prin aceea că a trebuit să conceapă și să fabrice, în acest scop, cîteva calculatoare deosebit de rapide. De îndată ce acestea vor fi puse în funcțiune, va putea colora filmele mai repede, mai ieftin și în culori mai stabile decît concurența. Un minut de film va costa, apoi, între 1 400 și 4 200 dolari, un film între 140 000 și 420 000. Colorarea filmelor se face la comanda proprietarilor lor. Un interes deosebit, în acest sens, manifestă Metro Goldwyn Mayer, care a și încheiat contracte cu ambele firme.

Cel care răspunde de colorarea filmelor trebuie să încerce să afle ce culoare aveau ochii starului din filmul respectiv. Dar și drapelele, uniformele și clădirile cunoscute trebuie să fie autentice. Dar, dacă rochia unei stele urmează să fie purpurie sau galbenă – aceasta rămîne la latitudinea proiectantului, care ține seama de criterii de compoziție și contrast, dar nu și de „adevărul istoric".

Firește, unele aspecte ale invențiilor sînt secrete. Se știe, însă, că schițele se fac cu o paletă de culori în fața ecranului și cu ajutorul calculatorului. Mai întîi, se colorează trei imagini ale unei secvențe: cea de la început, de la mijloc și de la sfîrșit. Calculatorul împarte, automat, fiecare imagine în 525 000 puncte, le „cercetează" și le înregistrează. Consultantul pentru culori stabilește culoarea de bază, nuanțele (sistemul lui Weinger înlesnește, de exemplu, redarea tonalității culorilor tenului) și contrastele diferitelor persoane și obiecte. Celelalte imagini de pe videocasetă sînt colorate, apoi, în mod automat, cu ajutorul calculatorului. În dialog permanent cu ecranul, proiectantul reglează culorile pînă cînd fiecare imagine și obiect i se par satisfăcătoare din punct de vedere artistic.

Spectrul coloristic este, practic, nelimitat. Inventatorii sînt convinși că, la fel de nelimitate vor fi și perspectivele financiare ale casetelor „colorate". Dar timpul va arăta dacă spectatorii de film – după ce-și vor satisface prima curiozitate față de această magie electronică – vor dori să-i vadă în culori și pe Stan și Bran (ei sînt deja „colorați"), sau dacă filmele alb-negru nu vor pierde din calitatea artistică prin nuanțare și contraste.